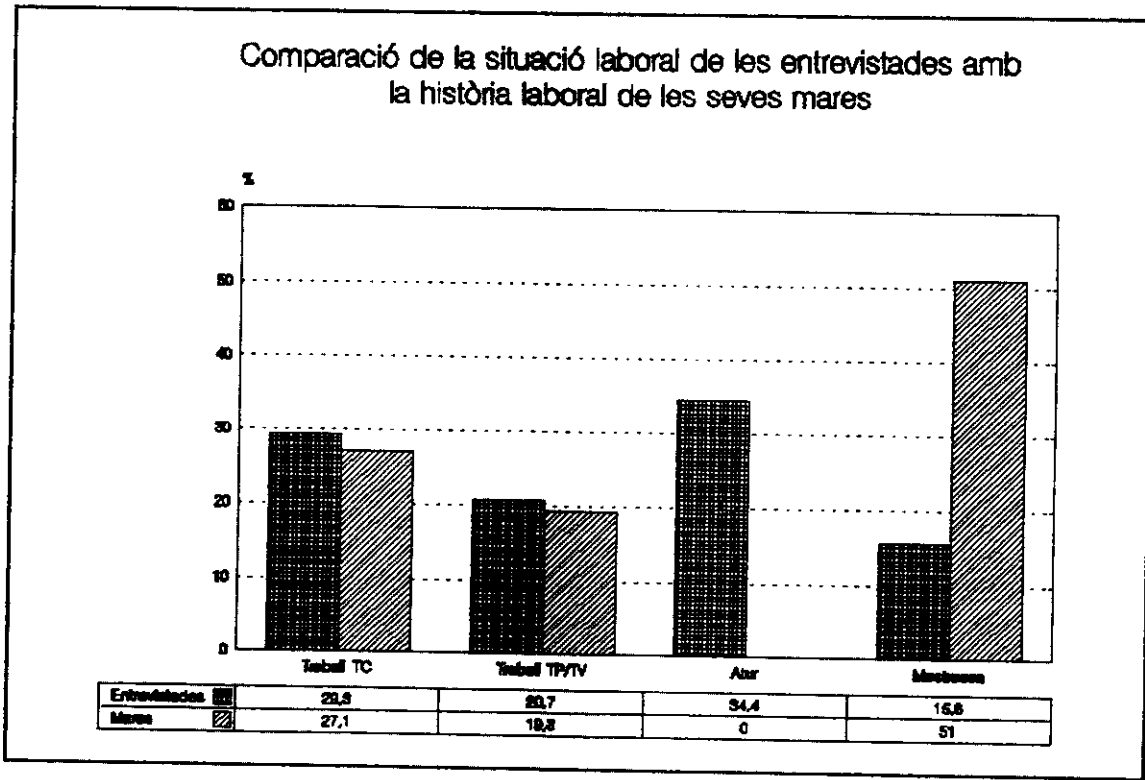

Gràfica 11

(f) El grup professional de les entrevistades i les seves parelles

Hem vist que la meitat de les mares entrevistades estan ocupades en el mercat de treball en condicions laborals molt diverses. Diverses, en primer lloc, en relació al temps que cada persona dedica al Treball Remunerat, diverses també des del punt de vista de la categoria i qualificació professional. La categoria professional és una variable molt important de posició en l'estructura social i he hipotetitzat que confluent amb la situació laboral, els estudis, i els antecedents familiars pot explicar una part molt important de les modalitats de repartiment del Treball Familiar.

Doncs bé, vegem a continuació com es distribueixen les categories professionals de les entrevistades i els seus cònjuges tenint en compte que he recollit la categoria mestressa de casa com un tipus de qualificació o especialització professional perquè implica també un determinat estatus, habilitats i qualificació. Es recullen les respostes de totes les entrevistades que tenen relació, o l'han tingut alguna vegada, amb el mercat de treball (encara que en el moment de fer

l'entrevista estiguessin en atur o es declaraessin mestresses de casa) ⁶. Solament presento les categories representades a la mostra.

Taula 09. Grup professional de l'entrevistada i la seva parella

	Entrevistades		Parelles	
	n	%	n	%
1. Empresari/a, menys de 5 ass.	1	0.3	5	1.4
Directors, gerents	-	-	7	2.0
Professions liberals	6	1.7	11	3.1
2. Autònom, comerciant	8	2.3	38	10.8
Càrrecs intermitjos	32	9.1	32	9.1
3. Resta per.adm,com,tècnic	72	20.5	41	11.6
4. Treball manual qualificat	138	39.2	190	54.0
Treball manual no qualificat	39	11.1	25	7.1
5. Mestressa de casa	53	15.1	-	-
6. Incapacitat/jubilat	-	-	1	0.3
7. No classificable	3	0.9	2	0.6
TOTALS	352	100	352	100

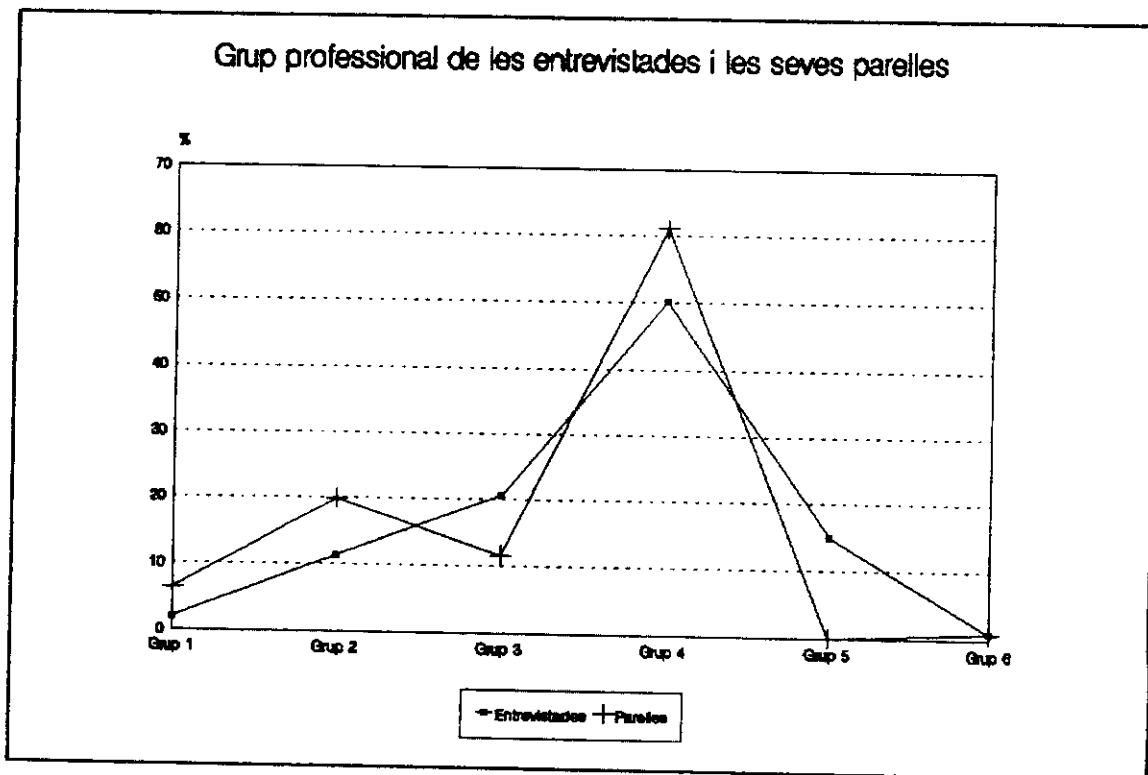
En els tres grups més alts (empresaris, gerents, professionals liberals) tenim pocs efectius: solament 7 dones i 23 homes. En les categories mitges, on situo les persones que són autònomes i les que tenen càrrecs intermitjos (mestres, professorat de secundària, caps de personal), les dones mostren efectius al voltant del 10 % front un 20 % d'homes. En el grup de resta de personal administratiu, comercial o tècnic les dones amb un 20 % doblen els homes amb un 11 %. Són obreres el 50 % de les entrevistades així com el 60 % dels seus cònjuges. Un 15% es declara com mestressa de casa, grup al qual no hi queda situat cap dels marits. Així doncs, podem sintetitzar a *grosso modo* l'estructura de les categories professionals de les parelles de la mostra amb que treballem de la manera següent:

⁶ És difícil i controvertit el procés de categorització dels grups d'estatus professional. No puc pas entrar ara en una polèmica que és molt complexa (Merlié 1989). He revisat diverses propostes de classificació (ERM 1992, Alòs-Moner 1992, Kellerhals 1982, EPA, etc) fins arribar a la que es presenta en el qüestionari.

	Entrevistades	Cònjuges
Categories més altes	2 %	7 %
Categories mig-altes	10 %	20 %
Categories mitges	20 %	10 %
Categories baixes	50 %	60 %
Mestresses de casa	15 %	--
Altres situacions	3 %	3 %

En conjunt, l'estatus professional de les mares és més baix que el dels seus marits, però la distància més significativa entre unes i altres es dona en les categories altes i en les categories mitges, a favor dels homes. Cal recordar, per la seva influència decisiva en la posició professional, que si bé els capitals escolars de les entrevistades eren més baixos que els dels seus cònjuges fins a secundària, els efectius de qualificacions universitàries eren molt similars. Però malgrat aquesta equivalent formació superior les entrevistades estan situades sempre en posicions professionals inferiors. A la gràfica que segueix apareixen amb claredat les diferències més notables.

Gràfica 12

Caldrà tenir en compte que la categoria més alta entre les entrevistades té francament molt pocs efectius (solament 7 dones), però ha semblat oportú mantenir-la una vegada comprovada la seva consistència a través dels ingressos declarats. No es podrà fer cap mena de generalització respecte d'aquest grup d'alt estatus però sí comprovar si mostra algun comportament diferencial com per exemple ho fa a França on té més fills que no pas les dones de menor estatus professional, o comprovar si presenta alguna especificitat en la forma de resoldre, amb la parella, el treball familiar.

(g) Sector d'activitat

Taula 10. Comparació del sector d'activitat (actives i actius)

SECTOR D'ACTIVITAT	Entrevistades		Cònjuges	
	n	%	n	%
Tèxtil, calçat, pell	150	50	69	20
Metall, Quím, Const, altres indus.	14	4	147	42
Sanitat, Ensenyança, S.Socials	53	18	26	7
Altres serveis	83	28	106	31
Total	300	100	348	100

La meitat de les mares actives entrevistades se situen en el sector tèxtil i quasi bé l'altra meitat en el sector serveis. De tal manera que la seva taxa d'ocupació per grans sectors es desvia de les pautes generals de l'estructura ocupacional de les dones al conjunt d'Espanya⁷ però, fet més rellevant, també es desvia força de la ocupació catalana. Aquest fet diferencial -més dones a la indústria que no pas a serveis, especialment la tèxtil- tant pot explicar la major taxa global d'activitat de les dones de la ciutat com també el seu major atur actual. Per part dels marits, una part important (38 %) s'ubica en el sector serveis però en una taxa també molt per sota de la general al país. Per tant, sembla clar que les mares i pares de les famílies que aquí estem investigant tenen una més alta relació ocupacional amb el sector industrial que no pas amb el sector de serveis. Malgrat tot les darreres tendències d'ocupació a la ciutat semblen que van cap a la reducció d'aquesta especificitat laboral de la ciutat tal com es comprova a les dades següents.

⁷ L'any 1991, pel conjunt d'Espanya, el 57 % de dones ocupades ho estan en el sector serveis. Vegeu més dades al respecte a : Instituto de la Mujer, La mujer en cifras 1992, Madrid, Ministerio de Asuntos Sociales, 1992; La mujer en cifras. Una década 1982-1992, Madrid, Mª A.S., 1994

Taula 11. Estructura de l'ocupació per sectors d'activitats (en %)

	Catalunya		Maresme		Mataró	
	1986	Diferència 1970-1986	1986	Diferència 1970-1986	1986	Diferència 1970-1986
S. agrari	5,4	-3,2	5,9	-6,5	3,2	-0,7
Indústria	39,3	-4,8	41,6	-3,8	51,0	-5,6
Construcció	5,8	-5,3	5,7	-8,2	9,6	-2,6
Serveis	49,5	+13,3	43,6	+16,5	36,2	+9,0
Total	100		100		100	

Font: CIDC (sd, 1988) segons cita d'Alòs-Moner i alt (1992)

Com diuen els autors de l'estudi consultat (Alòs-Moner 1992:36), des de 1970 es pot apreciar com a la ciutat de Mataró hi ha hagut *"una forta reducció de la població ocupada en la construcció, en el sector agrari i en les activitats tèxtils i confecció, i menys en altres activitats industrials. Al mateix temps, guanyen pes en l'estructura ocupacional pràcticament tots els capítols del sector serveis: comerç, turisme, administració pública, serveis financers, transports"*. Es a dir el sector que més ocupació ha perdut ha estat el sector industrial i el que més ocupació ha creat ha estat el sector serveis, encara que el moviment tant en un o altra sentit ha estat més moderat a la ciutat que a la resta de Catalunya. Per tant, la situació i condicions laborals de les entrevistades i les seves parelles cal entendre-les des d'aquest context que canvia cap a un augment del sector serveis, sector que, cal dir-ho, és favorable a la ocupació femenina.

(h) Els ingressos de les entrevistades i les seves parelles

La situació econòmica de les famílies depèn quasi bé sempre dels ingressos mensuals que proporciona el treball dels adults. En el cas que ens ocupa sabem que la meitat de les entrevistades té una relació més o menys consolidada en el mercat de treball remunerat i que, per tant, tenen un paper actiu en la resolució de l'economia familiar. Ara bé, les dades d'ingressos inclouen també aquells procedents dels subsidi d'atur que reben algunes de les que es declaren aturades i alguns cònjuges que es troben en la mateixa situació. Però ni tots els cònjuges, ni totes les entrevistades en atur reben aquest subsidi tal com es pot comprovar a la taula que segueix. Com és habitual en les tècniques d'enquesta, la pregunta

sobre ingressos és sovint rebutjada i no contestada; en el nostre cas l'abstenció és relativament menor (15%), i donada la representativitat ja demostrada de la mostra amb la que es treballa considero que les tendències que indiquen les respostes del 85 % de les entrevistades són prou fiables. A efectes del nostre objecte d'estudi, comparar el nivell d'ingressos individuals entre la parella pot ser un indicador del grau d'autonomia econòmica de les dones entrevistades i per tant una via explicativa del nostre objecte d'estudi.

Taula 12. Ingressos mensuals de les entrevistades i les seves parelles

	Entrevistades		Parelles	
	n	%	n	%
No ingressa res	121	34.4	10	2.8
Menys de 40.000	28	8.0	4	1.1
40.001 a 70.000	71	20.2	16	4.5
70.001 a 100.000	38	10.8	68	19.3
100.001 a 150.000	25	7.1	128	36.4
150.001 a 200.000	12	3.4	44	12.5
200.001 a 270.000	5	1.4	21	6.0
270.001 a més	1	0.3	8	2.3
No contesta	51	14.5	53	15.1
TOTALS	352	100	352	100

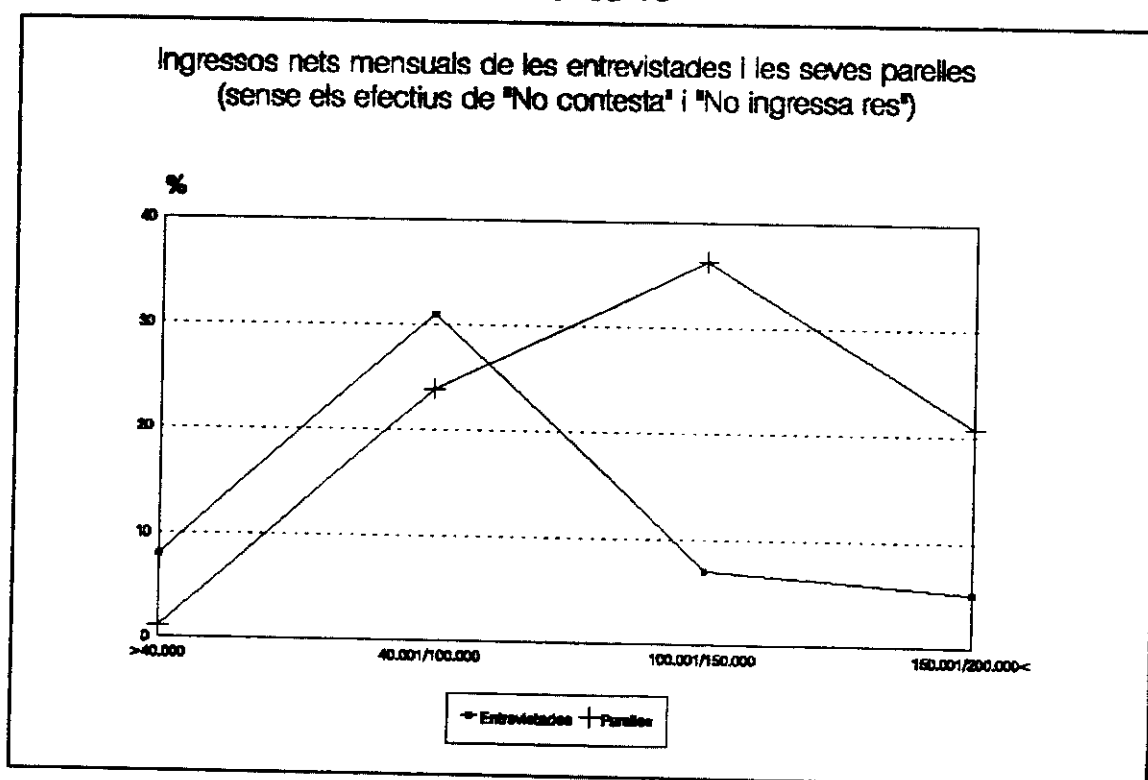
Les diferències entre les rendes de les entrevistades i les dels seus cònjuges són notables: a més renda, menys presència de mares i més presència de pares. Si bé el nivell d'estudi i la qualificació personal per accedir al mercat de treball eren similars entre unes i altres, també sabem que en la classificació de les categories professionals les entrevistades han mostrat ocupar molt poc els graons superiors. Doncs bé, solament 1 de cada 10 mares ingressa entre les cent i les dues-centes mil pessetes, mentre que 5 de cada 10 pares guanyen aquesta renda.

A mesura que disminueixen els ingressos augmenta el nombre de dones. Una dada a retenir és que el 34 % no ingressa res. Podem deduir que un 15 % són les que s'han declarat mestresses de casa, mentre que prop del 20% restant han de ser

entrevistades que es declaren en atur. La resta de les que es declaren en atur sembla que tenen algun tipus d'ingrés procedent del subsidi d'atur o bé de treball remunerat submergit.

A la gràfica que segueix s'hi mostren aquestes dades ja agregades i s'hi expressa molt clarament la relació inversa entre els ingressos de les entrevistades i els de les seves parelles (per facilitar la lectura no s'expressen gràficament les no respostes).

Gràfica 13

Però allò més important a retenir d'aquestes dades és que independentment del que declarin les mares respecte de la seva identitat professional, un 66 % té ingressos personals (de molt diversa quantitat) i un 34 % no en té cap; és molt probable que les situacions de fet respecte del nostre objecte d'estudi siguin, voluntària o involuntàriament, ben diverses: des de la dedicació exclusiva i assumida al Treball Familiar, tal com ho és pel 15 % d'entrevistades que es declara mestressa de casa, fins la dedicació exclusiva però, sembla, que no voluntària d'un altra 20 % que no ingressa res, passant per la dedicació exclusiva d'algunes mares que ingressen subsidi d'atur, més la diversitat possible al voltant de les mares que

fan treball remunerat. Cal avançar en l'anàlisi per poder dilucidar i comprovar aquestes hipòtesis de treball.

En definitiva, les modalitats de repartiment de la massa de treball, vistes des de les diverses condicions materials de vida de les mares entrevistades (especialment estudis, grup professional i ingressos), plantegen la possibilitat de considerar formes molt diverses en el grau i significació del repartiment del treball entre ambdós cònjuges. I allò que ha aparegut de manera ben clara és que la generació familiar que estem tractant, a través de les entrevistes a les mares, és una generació que com a tal, és a dir de manera generalitzada, ja mostra comportaments rupturistes respecte de les situacions i comportaments de la generació dels seus pares. En aquest sentit és d'esperar que es comprovi, també, l'emergència significativa de noves relacions de gènere derivades de noves formes de repartiment de la massa de treball entre la parella.

* * * * *

Fins aquí s'ha fet una descripció d'alguns trets socials de les entrevistades i les seves famílies i hem pogut comprovar la diversitat de les seves situacions i condicions materials de vida. Però aquesta diversitat ens diu poca cosa si no relacionem una característica amb l'altra i vegem el grau i la força de l'associació que mantenen entre sí, de tal manera que puguem configurar diferents grups de mares i famílies. El capítol següent avança en aquesta línia.

Annex 1 : Indicadors demogràfics bàsics d'Espanya, Catalunya i Barcelona ciutat.

	Espanya		Catalunya		Barcelona	
	1980	1990	1980	1990	1980/81	1990/91
Esperança de vida:						
Homes	72,5	73,4	73,8	73,8	72,9	73,3
Dones	78,6	80,5	79,5	80,8	79,4	80,6
Matrimonis de solters: (per cada 1.000 persones)						
ISN Homes	787	685	747	668	572	649
ISN Dones	767	694	731	687	545	664
Edat mitjana al primer matrimoni:						
Homes	25,4	27,5	25,4	27,1	26,2	29
Dones	23,4	25,3	23	24,9	24,1	27
Matrimonis totals	220.674	220.533	30.592	33.726	8.112	3.860
Matrimonis només civils (%)	4,5	19,3	4,7	25,9	1,15	34
Processos de separació i divorci iniciats	16.363 (1981)	59.463	4.014 (1981)	13.049	-	-
Processos de separació i divorci per cada 100 matrimonis	8,1 (1981)	27	15 (1981)	40	-	-
Nombre de fills per dona	2,21	1,36	1,88	1,24	1,6	1,14
Edat mitjana a la maternitat	28,2	28,8	27,9	29,4	28,5	30,3
Naixements totals	571.018	401.425	79.758	56.802	21.129	13.472
Naixements fora del matrimoni (%)	3,9	9,6	6	11,1	9,9	14,1
D'aquests últims, % pare no reconeix	60,8	17,4	43,3	13,3	47,9	15,6

Font: Centre d'Estudis Demogràfics

Extret de : Ll. Flaquer i M. Solsona, "La situació de la família a Barcelona". Barcelona i Societat, núm. 3:14, 1995

3.2. Primers perfils de les mares entrevistades

La caracterització de les mares avança a través de l'anàlisi bivariada dels seus trets socials bàsics, anàlisi que em permet accomplir dos objectius : per una banda, conèixer de manera progressiva i acumulativa els trets específics que uneixen o separen socialment unes i altres mares, per altra banda, discernir entre aquells trets que poden tenir més pes explicatiu en la diferenciació dels possibles tipus de famílies i descartar aquells altres que tenen poca o cap influència en els agrupaments de les unitats observades, de tal manera que pugui considerar la seva inclusió o exclusió a la posterior anàlisi multivariada. L'anàlisi diferencial ¹ es fa amb el següent conjunt de variables: zona de residència, edat, lloc de naixement dels pares de l'entrevistada, situació laboral, nivell d'estudis, grup professional, i nombre de fills, més altres variables segons va demanant el mateix procés d'anàlisi.

3.2.1 Les mares dels diferents barris de la ciutat: de la zona burgesa a la zona obrera.

M'he reservat d'exposar, fins aquí, els criteris de zonificació territorial perquè m'ha semblat més oportú fer-ho ara que s'haurà d'utilitzar abastament la categoria Zona. Per tant, primer es justifica la classificació territorial i a continuació s'exposen els resultats de l'anàlisi.

Operacionalització de les categories de zona territorial

A partir dels 12 barris de la ciutat he construït 5 categories territorials que nomeno "Zones" per tal de reduir el nombre massa elevat de categories originals. Tenint en compte que considero el territori de residència com un microcosmos de vida quotidiana dins del qual les famílies, i especialment les dones, hi tenen interaccions importants (mercat, escoles, bancs, places, parcs, església, festes, etc), he agrupat els barris no pas per la seva proximitat geogràfica sinó per la seva proximitat segons tres criteris:

¹ Com a suport estadístic presento al final de cada subcapítol uns quadres de percentatges que corresponen a l'anàlisi bivariada a la qual s'hagi fet referència, així com un quadre complementari amb el grau de significació de la independència o associació entre variables (*Chi-quadrat*). Cal dir també que a mesura que avanci en els resultats de l'anàlisi bivariada la seva expressió serà més sintètica i es farà menys ús d'il·lustració gràfica, evitant repeticions i redundàncies, per ressaltar en canvi, allò bàsic o específic.

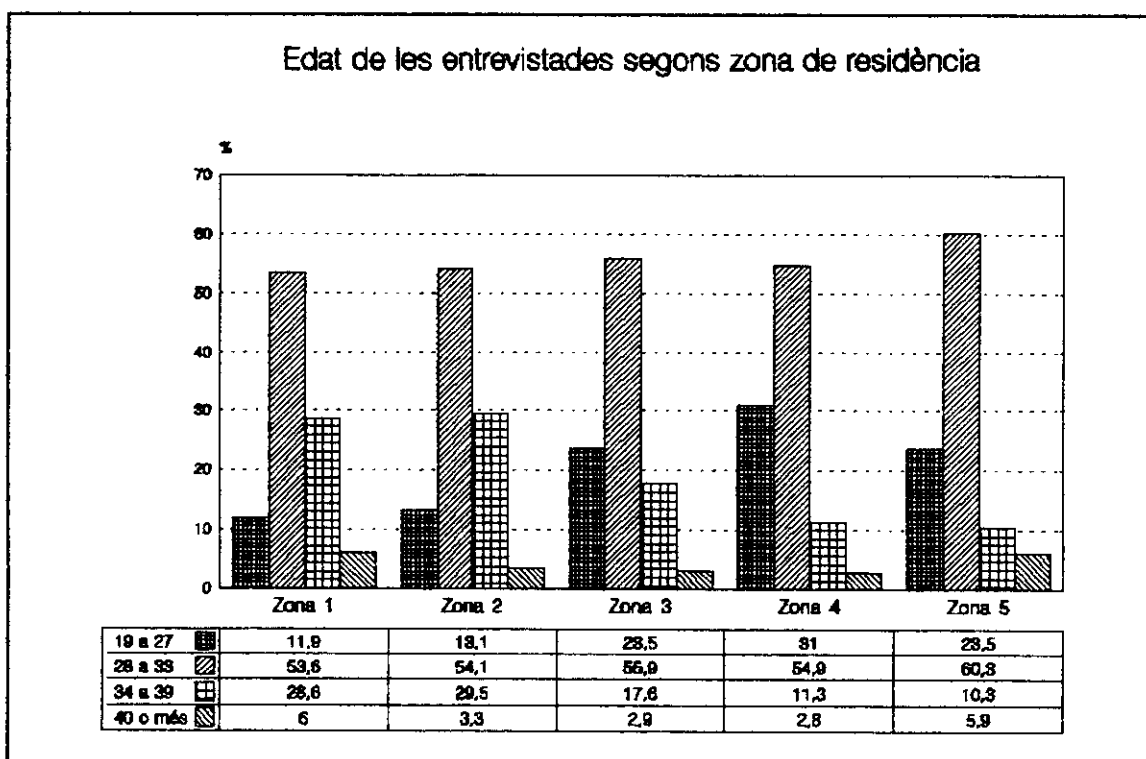
molt important per explicar el meu objecte d'estudi, pot resultar que els diferents territoris indicats siguin l'espai ocupat per tipus familiars específics i diferenciats. A la llum de les dades que vegem podrem considerar si mantenim la variable barri com allò que hem hipotetitzat: un territori on la família i les relacions de parella mostren formes de vida específiques i diferents a d'altres barris.

I, en efecte, l'anàlisi d'algunes de les característiques socials de les entrevistades per barris posa en evidència l'existència d'una forta polarització centre-perifèria que, cal dir-ho, no esperava pas que fos de tanta contundència. Per això es pot parlar sense embuts de que a la ciutat d'observació hi ha una forta desigualtat entre les característiques personals i condicions de vida de les entrevistades a la zona 1 (Centre i Eixample) i les de les entrevistades a la resta de barris de la ciutat. De fet, les mares de la Zona 1 reuneixen més capital cultural, més capital professional i més recursos econòmics que en cap altra zona de la ciutat; i viuen en la zona que sabem que disposa de més equipaments, serveis i recursos socials. Contràriament, les altres 4 zones, amb alguna matització, són el lloc de residència de mares amb característiques pròpies de famílies obreres: baixos capitals escolars, poca qualificació professional, pocs ingressos econòmics. Cal però matisar una mica més i veure, zona a zona, les característiques més rellevants de les mares que hi resideixen.

Les mares de la Zona 1: Centre i Eixample (24%) [vegeu Quadre 1, p. 305]

Pel que fa a l'edat, les mares de la zona 1 (Centre i Eixample) mostren, amb la Zona 2, una major proporció relativa de mares de més edat, especialment del grup entre 34 i 39 anys; mentre, les mares de les tres zones restants mostren la major proporció relativa de mares molt joves (19-27). De fet, a mesura que passem, en ordre, d'una a altra zona, augmenta el percentatge de menor edat de les mares ($p = 0.02489$ $gl = 12$)². Més endavant veurem que aquest fet diferencial, mares més grans a la zona de component burgès i mares més joves a les zones de component obrer, està relacionat amb què més es retarda la primera maternitat a mesura que les mares augmenten els capitals escolars i professionals.

Gràfica 14

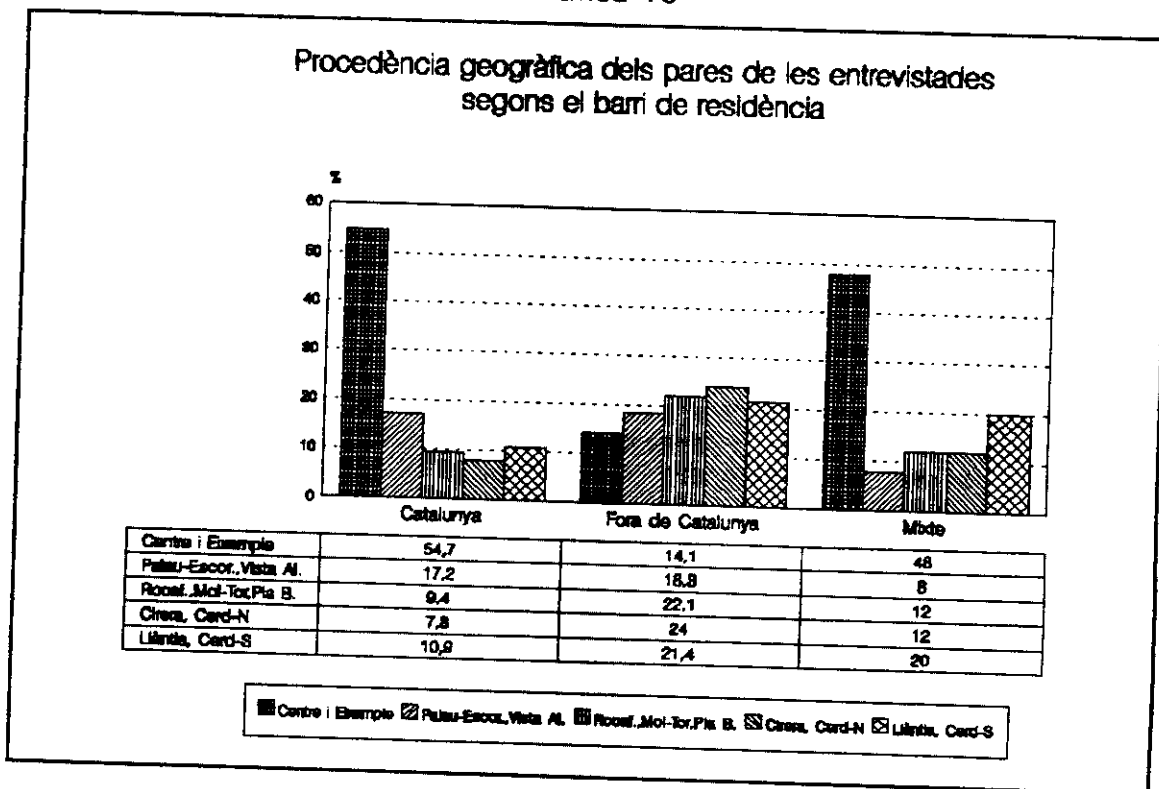

² Al llarg de l'exposició de resultats de l'anàlisi bivariada sovint il·lustraré el grau d'associació entre les dues variables contemplades (en aquest cas, zona i edat) amb la significació estadística de la relació segons càlcul de la X²

A la Zona 1 hi destaca de molt la concentració del 55 % de mares que tenen pares catalans, mentre que l'altra 45 % d'entrevistades amb pares d'origen català es distribueix amb percentatges similars per les altres quatre zones restants

($p=0.00000$ $gI=12$). Aquesta important concentració de persones d'origen català a la Zona 1 s'explica sense dificultats perquè ja coneixem que els barris perifèrics i obrers de la ciutat van créixer en funció de la immigració que arribà els anys cinquanta i seixanta. Els fills i filles de les famílies immigrades han continuat vivint al barri dels seus pares o altres barris obrers, i pocs fills o filles de les famílies autòctones dels barris Centre i Eixample han anat a viure als barris d'immigració ³.

Gràfica 15

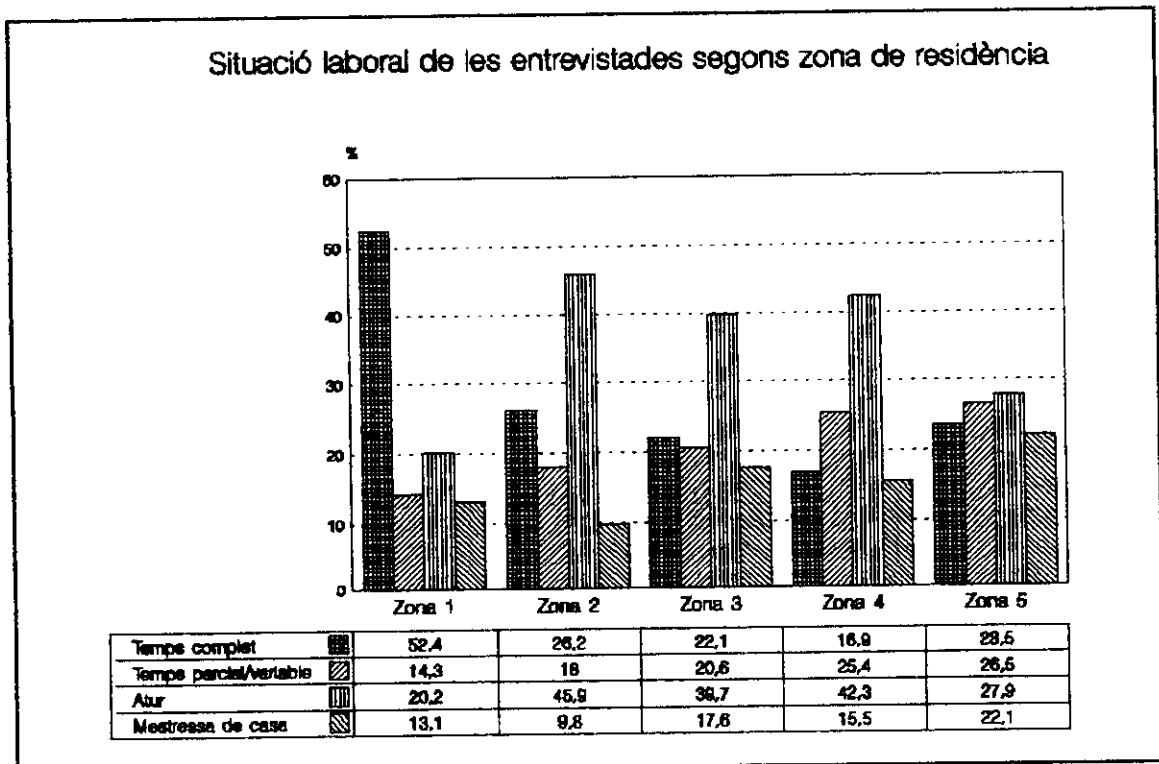

³ Això pot canviar molt ràpidament els pròxims anys per causa del nou pla de desenvolupament urbà de la ciutat que afecta notablement el barri obrer de Vista Alegre (on s'hi estan construint habitatges unifamiliars o plurifamiliars de cost mig alt), així com el nou barri adjacent de Camí de la Serra. Actualment ja s'hi estan instal·lant famílies joves de classe mitja o mitja-baixa, procedents del centre de la ciutat o dels barris tradicionalment obrers de la ciutat.

La **situació laboral** de les entrevistades està també molt polaritzada segons els barris ($p=0.00013$ $gl=12$). Si observem les dades, zona a zona, es veu clarament com decreix el treball a temps complet des de la zona 1 (52 %) fins a la zona 5 (24 %) tot i que és en la zona 4 on s'hi fa menys treball remunerat a temps complet i més treball remunerat a temps variable.

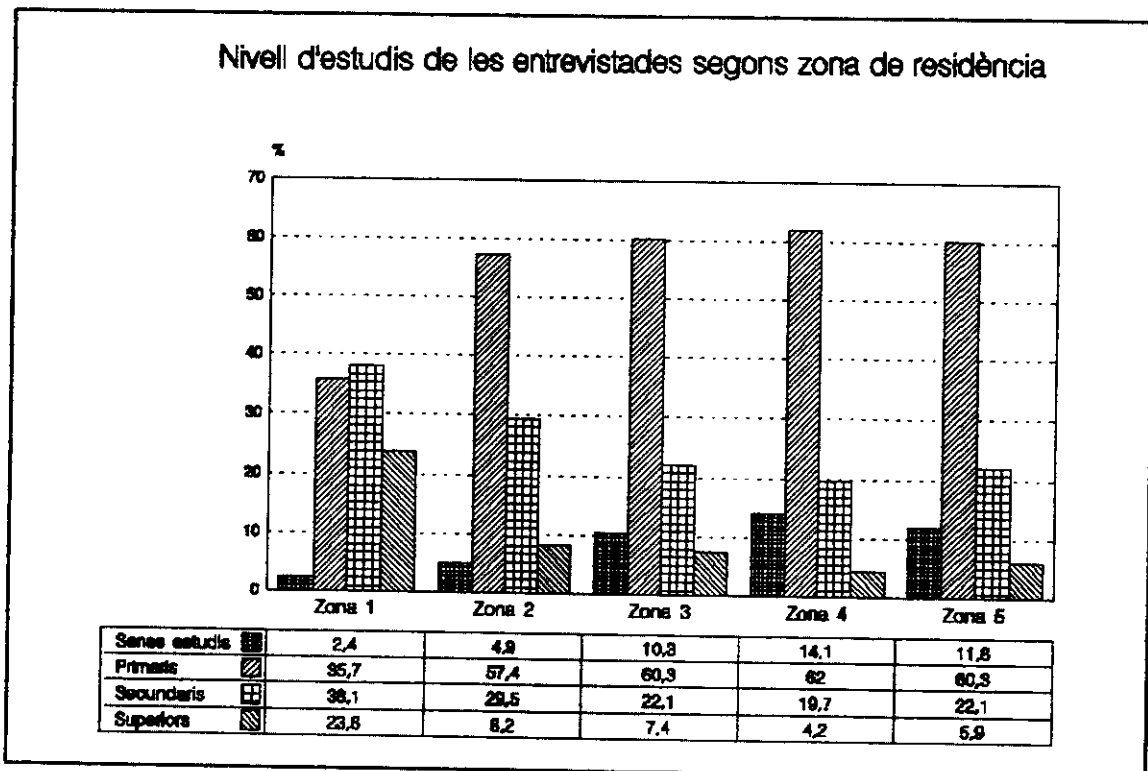
També podem observar l'altra cara de la moneda: l'atur és la situació dominant de les zones 2 a 4; solament disminueix a la zona 5 on les quatre categories de situació laboral mostren proporcions molt similars, en part perquè en aquesta zona 5 l'atur és menor i en part perquè augmenten les mestresses de casa, fet que probablement s'explica per l'específica estructura d'edats que la zona presenta, amb més mares grans que no pas a la resta de zones obreres. Caldrà tenir-ho en compte com a especificitat de la zona 5.

Gràfica 16

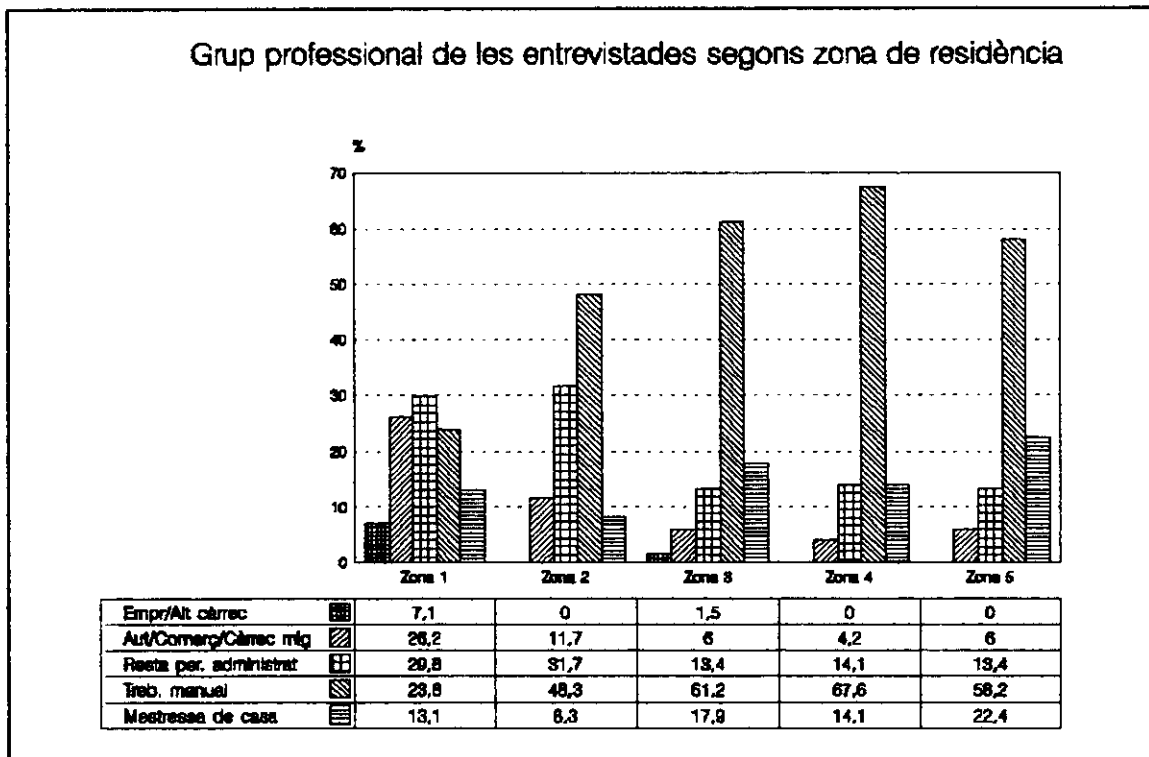
El nivell d'estudis i la qualificació professional mostren dades d'estructura equivalent: d'una a l'altra zona, de la 1 a la 5, augmenten les mares sense estudis, mentre que decreixen les mares amb estudis secundaris i superiors. Un 62 % de mares residint a la Zona 1 (Centre i Eixample) té estudis secundaris o superiors mentre que les mares de les zones 3,4,5 no arriben al 30 %.

Gràfica 17

Pel que fa al **grup professional** observem, també, que les dades s'estructuren de la mateixa manera : a mesura que passem, en ordre, d'una a altra zona, es va reduint la presència de mares en els tres grups professionals més qualificats, mentre que va en augment el treball manual.

Gràfica 18

Per tant, és indubtable que la Zona 1, que inclou els barris Centre i Eixample, és la zona de majors recursos culturals i socials, amb distància dels que es disposa a les altres zones de la ciutat.

Les mares de la Zona 2 : Peramàs, Palau-Escorxador, Vista Alegre (17%)

Les mares de la Zona 2 mostren algunes característiques que permet situar-les en un punt intermig entre les mares residents a la Zona 1, que podem anomenar zona burgesa, i les mares residents a les Zones 3, 4 i 5 en les quals les característiques de les mares es distribueixen de manera molt similar i poden ser situades en un context de famílies obreres o treballadors manuals. La posició intermitja de la Zona 2, entre zona burgesa i zona netament obrera, es dedueix sobre tot per la proporció relativa de mares que tenen nivells escolars de secundària o universitat (38%), la qual cosa les situa entre la Zona 1 (62%) i les tres zones restants (29%, 24%, 28%).

La Zona 2 també destaca notablement per sobre de les zones obreres en la major proporció de mares situades en el grup professional de "resta de personal administratiu, comercial o tècnic" (auxiliars administratives, auxiliars de clínica, dependents, etc), la qual cosa sembla tenir una evident relació amb la major proporció de mares que en aquesta zona tenen la secundària acabada. Aquests dos indicadors -més capital escolar i més capital professional- poden estar indicant que a la Zona pot haver-hi hagut una certa mobilitat social ascendent de tipus estructural. Això permet que pugui ser clarament diferenciada de les altres tres zones obreres per passar a ser considerada com una zona de transició entre la zona més burgesa de la ciutat i les zones més obreres.

En canvi, altres característiques de les entrevistades fan de la Zona 2 un territori molt proper a les zones netament obreres: el lloc de naixement dels seus pares, el treball a temps complet, l'atur i el nombre de fills són molt similars a les zones 2, 3, 4, 5. En efecte: a totes aquestes zones el 80 % d'entrevistades tenen pares nascuts fora de Catalunya i el treball a temps complet ocupa un mínim de les entrevistades a la zona 4 (17%) fins a un màxim a la Zona 2 (26%), ambdós percentatges molt lluny de la ocupació a temps complet de les mares de la Zona 1 (53%). Així mateix, l'atur de les mares a les zones 2, 3 i 4 doble, amb escaig, l'atur de les entrevistades a la Zona 1. També, en conjunt, a les quatre zones tenen més fills (molt poc més, però més) que a la Zona 1.

*Les mares de la Zona 3: Pla d'en Boet, Rocafonda, Molins-Torner (19%);
Zona 4: Cirera, Cerdanyola Nord (20%); Zona 5: Cerdanyola Sud, la Llàntia (19%)*

Aquestes tres zones acullen set barris de diferent tamany que van començar a construir-se i envoltar la ciutat a partir dels anys cinquanta. Tots ells estan bàsicament habitats per població obrera d'origen immigrat. Vegem els trets de les mares entrevistades:

- hi ha una major proporció de mares molt joves que contrasta amb la major edat de les mares més grans a les zones a la zona burgesa i de transició.
- entre el 80 i 90% d'entrevistades són filles de pares nascuts fora de Catalunya.
- hi és més freqüent el treball remunerat a temps parcial o variable, sobre tot a les Zones 4 i 5 que reuneixen el 56 % d'aquestes situacions de treball que, en general, són de baixa qualificació i molt alta precarietat.

- hi destaca la Zona 5 (Cerdanyola Sud i La Llàntia) pel major percentatge relatiu de mestresses de casa (28%).
- les tres zones concentren el 83 % de les mares sense estudis
- al voltant del 60 % de les mares de cadascuna de les tres zones són obreres, i prop del 20 % mestresses de casa.

A mode de síntesi: tres territoris, tres perfils de mares

A afectes dels nivells d'estudis, situació laboral, grup professional i territori de residència, les entrevistades poden ser classificades en tres perfils socialment ben diferenciats:

	Capitals escolars i professionals	Situació laboral (% aproximats)	Grup professional (% aproximats)	Zona de residència
Grup A (a zona burgesa)	Alts	50 % T R T.Complet 15 % T R T.Variable 20 % atur 10 % m.de casa	25 % obreres	1
Grup B (a zona transició)	Mitjos-baixos i baixos	25 % T R T.Complet 20 % T R T.Variable 45 % en atur 10 % m.de casa	50 % obreres	2
Grup C (a zona obrera)	Baixos i molt baixos	20 % T R T.Complet 25 % T R T.Variable 40 % en atur 20 % m.de casa	65 % obreres	3 4 5

El caràcter més burgès o més obrer dels tres grups d'entrevistades queda ben il.lustrat pel tipus de qualificació professional d'un o altre: el grup A presenta solament un 24% de mares treballadores manuals; el grup B en presenta ja un 48 % més un 32 % de dependents, auxiliars administratives, auxiliars de clínica, ("resta de personal"); el grup C presenta més del 60 % de mares treballadores manuals i solament un 13 % de mares classificades com a resta de personal (p=0.00000 gl = 16).

Per tant, donat que el territori acull i representa tres perfils de mares que es poden acotar empíricament a partir de característiques socials bàsiques (estudis, situació

laboral i grup professional) és pertinent pensar que segons aquests perfils es poden trobar diferents modalitats de repartiment del Treball Familiar entre la parella així com diversitat en les representacions i significació de la família.

En canvi, el nombre de fills (un, dos tres o més) s'ha mostrat de manera rotunda independent del territori: l'anàlisi mostra que la distribució dels fills és molt equitativa a tota la ciutat ($p=0.91561$ $gI=8$). Davant els forts trets diferencials entre les mares de cada territori, la seva similitud en el nombre de fills indica que la notabilíssima reducció de la natalitat d'aquests darrers anys és una norma i pràctica estesa a totes les capes socials i condicions de vida. És a dir, les famílies de fill únic, les famílies de dos fills i les famílies de tres fills o més, es distribueixen de manera molt similar a tota la ciutat. Aquesta constatació no impedeix que més endavant entri a matisar les característiques específiques de les mares que en tenen tres o més i que, per tant, transgredeixen la norma dominant d'una o dues criatures per família.

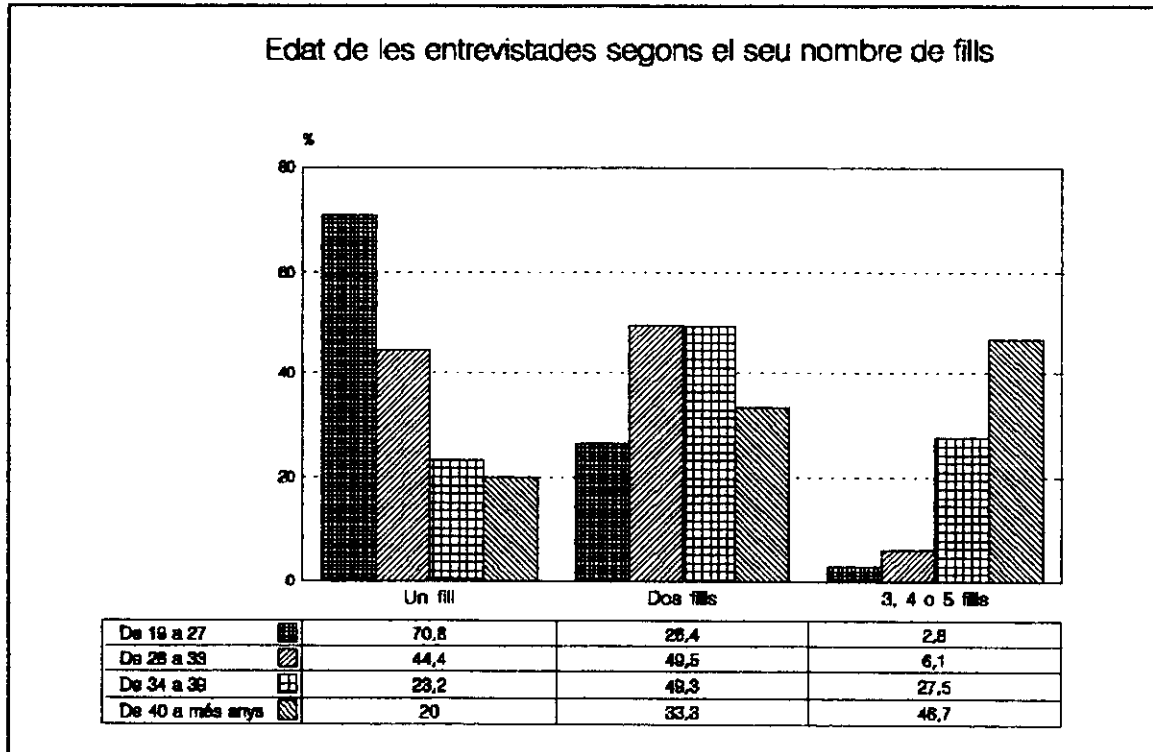
Queda confirmada la hipòtesi de l'existència de modalitats territorials locals -microsistemes socials- on els habituals mecanismes relacionals de la vida quotidiana actuen sobre la base d'un important diferencial dels recursos educatius i professionals, tant del conjunt de la població resident com de les entrevistades en particular, i podem mantenir com a probable que els diferents territoris acullen també diferents modalitats de viure i experimentar la vida familiar. Perquè, en el tema que ens ocupa, el territori no solament tendeix a homogeneïtzar la reunió de persones a partir de les semblances socials que presenten entre sí, sinó que la presència o no de determinats serveis i equipaments com escoles-bressol públiques, la major o menor incidència del treball submergit en el conjunt del barri, la presència més o menys majoritària de famílies immigrades agrupades per províncies i pobles, en definitiva, els diferents recursos i controls socials que el territori ofereix o imposa a la vida personal, social i comunitària fan que el barri pugui ser un element important de reforç d'una o altra cultura familiar i que afavoreixi més o menys la permanència o el canvi en les relacions tradicionals de gènere dins la família. Ara bé, malgrat aquesta hipòtesi de diversitat, hem comprovat que el nombre de fills que actualment es tenen no apareix com a variable discriminant entre les mares de les diferents zones territorials.

3.2.2. Mares molt joves, joves i grans [vegeu Quadre 2, p.305]

A la llum de les dades, les quatre categories de grup d'edat, que s'han considerat en el capítol anterior, es reconverteixen, per la disparitat o similitud dels comportaments, en tres: () el conjunt de les mares molt joves (19-27), () el conjunt que reuneix les mares dels dos grups d'edats centrals (28-34 + 35-39) i () el conjunt de les mares molt grans (de 40 o més anys). Tant les mares molt joves com les mares molt grans presenten edats atípiques en relació als efectius acumulats en les edats centrals.

Doncs bé, la relació bivariada més forta amb l'edat és la que la relaciona amb el nombre de fills ($p=0.00000$ $gl=6$). Aquesta forta associació implica que a més edat més fills, i expressa sobretot una associació de base biològica. Però la gràfica també permet fer un recorregut mental pels comportaments demogràfics dels darrers quinze anys que han estat d'una progressiva i contínua reducció de la natalitat general.

Gràfica 19

Però altres trets de les mares entrevistades també difereixen per raó d'edat.

Les mares molt joves (21%)

Ressalta la pronunciada major joventut de les mares de la zona 4 (Cirera-Cerdanyola Nord), i aquesta major joventut relativa també està més vinculada a un origen no català, a l'atur, a estudis primaris, a treball manual i, de moment, a un sol fill (de moment, perquè més endavant veurem que un accés precoç a la primera maternitat fa més probable que la mare tingui més fills).

L'atur afecta de manera especial aquestes mares molt joves (47%) que són les que tenen menys recursos escolars: o no han fet estudis (4%) o solament tenen estudis primaris (68%) situant-se fins i tot per sota de les mares molt grans. En efecte, solament un 26 % té estudis secundaris, mentre que el 20 % de mares molt grans té estudis superiors. Per tant, podem dir que les mares molt joves de la ciutat són les que en conjunt tenen menys estudis, menys accés al mercat de treball, menys qualificació professional i més probabilitat de tenir més fills. Estan sobrerepresentades a les zones obreres.

Per un efecte combinat de joventut i classe social, aquestes mares més joves són aquelles que tenen un perfil educatiu i laboral més similar al perfil probable de les seves pròpies mares i àvies, dones preparades per una vida adulta centrada en exclusiva a la cura de la família. Per tant, aquest grup no representa les joves mares d'avui que tenen, en general, més capital cultural i professional que les seves pròpies mares, sinó que representen un sector molt específic de dones joves de classe obrera que han accedit precoçment a la maternitat (en relació a l'edat mitjana actual), amb una situació personal poc favorable per la inserció laboral per causa de la seva precària formació escolar i professional. Aquesta situació objectiva de les mares molt joves no afavoreix que puguin construir una relació de parella de tipus igualitari perquè tenen pocs recursos objectius per posar en qüestió el model de relacions rebut a la família d'origen; per això és possible fer la hipòtesi de que aquestes mares estiguin visquent, paradoxalment, un model de relacions de parella més tradicional que no pas el grup de mares de la mostra de més de 40 anys que, com veurem, tenen unes característiques personals molt més polaritzades entre elles mateixes. Per tant, en aquesta recerca no es pot esperar que a més joventut de la mare entrevistada es doni un repartiment més equitatiu del Treball Familiar i del Treball Remunerat entre la parella, tot i que no coneixem encara les representacions i significació que té la família per aquestes mares molt joves. Sobre el seu món simbòlic solament sabem indirectament que no s'autoidentifiquen com a mares i esposes (mestresses de casa) sinó com a mares

treballadores, i amb això ja difereixen de la precedent generació de dones casades. Per tant, caldrà anar-les escoltant per saber què fan, què pensen i quins valors adjudiquen als fills i a les relacions amb la parella.

Les mares molt grans (4%)

Tenim molts pocs efectius de mares molt grans ($n = 15$, $\% = 4\%$) però podem veure quines tendències mostren sense ànim de generalització. Tenen entre sí una forta diversitat: un subgrup té pocs estudis (33%), poca qualificació professional, i resideix a les zones obreres (sobretot a la zona 5), i un altre subgrup té estudis secundaris o superiors (33%), mitjana qualificació professional, i probablement viu a la zona de transició o a la zona burgesa de la ciutat. Un tercer subgrup té estudis primaris acabats (33%), s'autodeclaren treballadores manuals però també mestresses de casa. Però malgrat la seva diversitat social destaquen, com un conjunt, per ser les que més fills tenen.

Aquest grup d'entrevistades de 40 anys o més representa poc el conjunt de mares de la seva edat perquè el criteri bàsic de selecció de la mostra (tenir un fill/a de 0-3 anys en el moment de l'entrevista) n'ha deixat moltes d'aquestes fora de la població acotada. Per tant, tot i que la seva presència enriqueix el conjunt de la recerca i permet el contrast i la matisació, passa com amb les mares molt joves: unes i altres poden mostrar comportaments atípics respecte del conjunt de població de mares que viuen amb parella i amb una criatura de 0-3 anys.

Les mares de les edats centrals entre 28 i 39 anys (28-33:56% ; 34-39:20%)

Aquests dos grups d'edats centrals contenen el 76 per 100 del total d'entrevistades. Els diferencials socials que puguin manifestar entre sí, seran els que podran ser generalitzats al conjunt de la població de mares joves. Els dos grups tenen trets força similars entre sí i mantenen unes constants pròximes. Ara bé, també és possible llegir en ordre creixent o decreixent els valors d'alguns trets bàsics segons el grup d'edat. Des d'aquesta mirada i sobre la base de que els dos grups d'edats centrals s'assemblen entre sí, es pot dir que:

- hi ha una relació entre mares de més edat i Zones 1 i 2 (capes mitges)
- hi ha una relació entre mares de menys edat i Zones 3, 4 (capes obreres).
- a més edat més efectius d'origen parental català.

- els dos grups centrals tenen comportaments laborals molt similars, a una distància notable de les més joves per causa del major atur d'aquestes, i a una distància també molt notable de les més grans per causa del major percentatge de mestresses de casa entre aquestes. Per tant, a les edats centrals es presenta més TR a T Complet i menys atur.
- els dos grups d'edat centrals disposen de més capitals escolars, molt especialment el grup de 28 a 33 anys.
- els dos grups d'edats centrals són els que concentren les categories professionals altes i mitjanes; el treball manual està més present entre les mares més joves; les mestresses de casa estan més presents entre les mares de més edat.

A mode de síntesi: mares joves, mares molt joves i mares molt grans

En síntesi: Les mares entrevistades dels dos grups centrals d'edat, que inclouen les mares de 28 a 39 anys, mostren comportaments similars entre sí i poden ser les representants més típiques de les tendències majoritàries en els comportaments de les mares amb criatures petites de 3 anys o menys que viuen en ciutats industrialitzades de Catalunya. Entre les seves característiques podem ressaltar que:

- 7 de cada 10 tenen pares no nascuts a Catalunya,
- 3 o 4 de cada 10 fa TR TComplet,
- 2 de cada 10 fa TR TParcial o Variable,
- 3 o 4 de cada 10 està a l'atur
- 1 de cada 10 és mestressa de casa.

El grup de menor edat, mares molt joves d'entre 19 i 27 anys, són mares que destaquen per ser filles de pares no nascuts a Catalunya, pel seu baix capital escolar i professional i estar a l'atur. Poden incloure noies joves que han abandonat precoçment l'escola, o que han tingut un embaràs precoç a l'adolescència, però també noies joves que una vegada acabats els estudis obligatoris s'han trobat davant de fortes dificultats per accedir a un treball remunerat i s'han decidit a projectar el seu futur sobre l'eix familiar.

Tot i que no podem generalitzar, el conjunt de mares entrevistades de 40 anys o més que tenen una criatura de 0-3 anys mostren característiques diverses que van

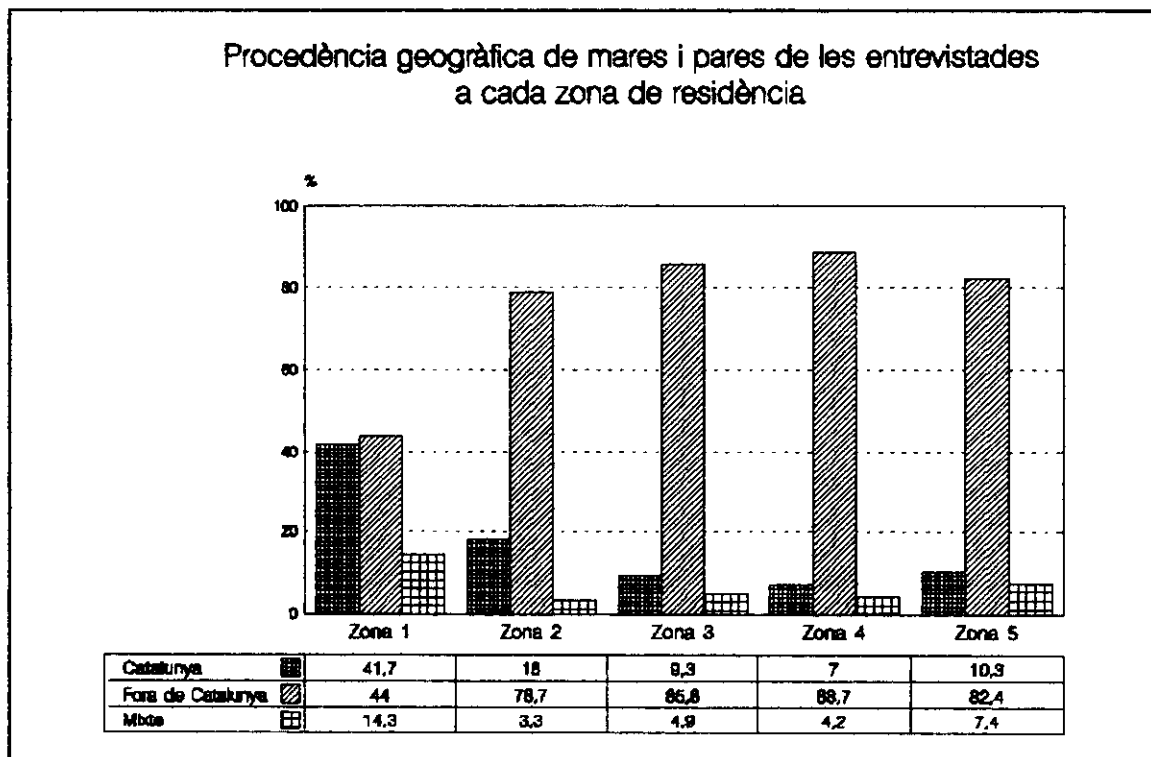
des de la mare amb cap o poca formació escolar i professional, a la mare amb mitja o alta formació escolar i professional. Probablement les motivacions i raons d'unes i altres per tenir el darrer fill(a) són ben diferents. Més endavant afinaré més sobre aquestes qüestions.

3.2.3. Mares d'origen català o no català [vegeu Quadre 3, p.307]

El fet d'haver nascut o no a Catalunya, o el fet de tenir pares nascuts o no a Catalunya és un tret molt associat a la zona de residència, el nivell d'estudis i el grup professional de les entrevistades. Més amunt ja s'ha donat raó d'aquesta forta relació entre origen i recursos socials. Vegem ara de manera gràfica la importància d'aquelles migracions dels anys cinquanta i seixanta sobre l'estatus de les segones generacions.

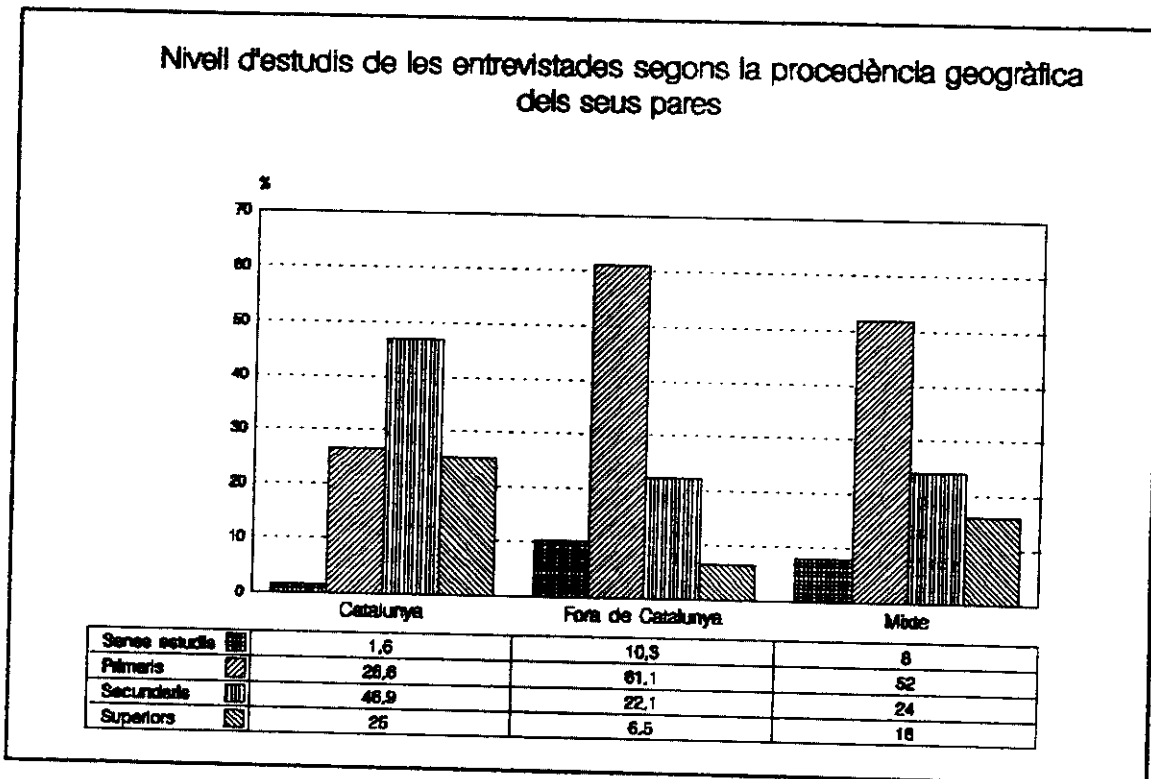
L'origen català de les mares entrevistades de la Zona 1 destaca entre la resta de zones ($p=0.02447$ $gl=8$ per origen ego; $p=0.00000$ $gl=12$ per origen pares)

Gràfica 20

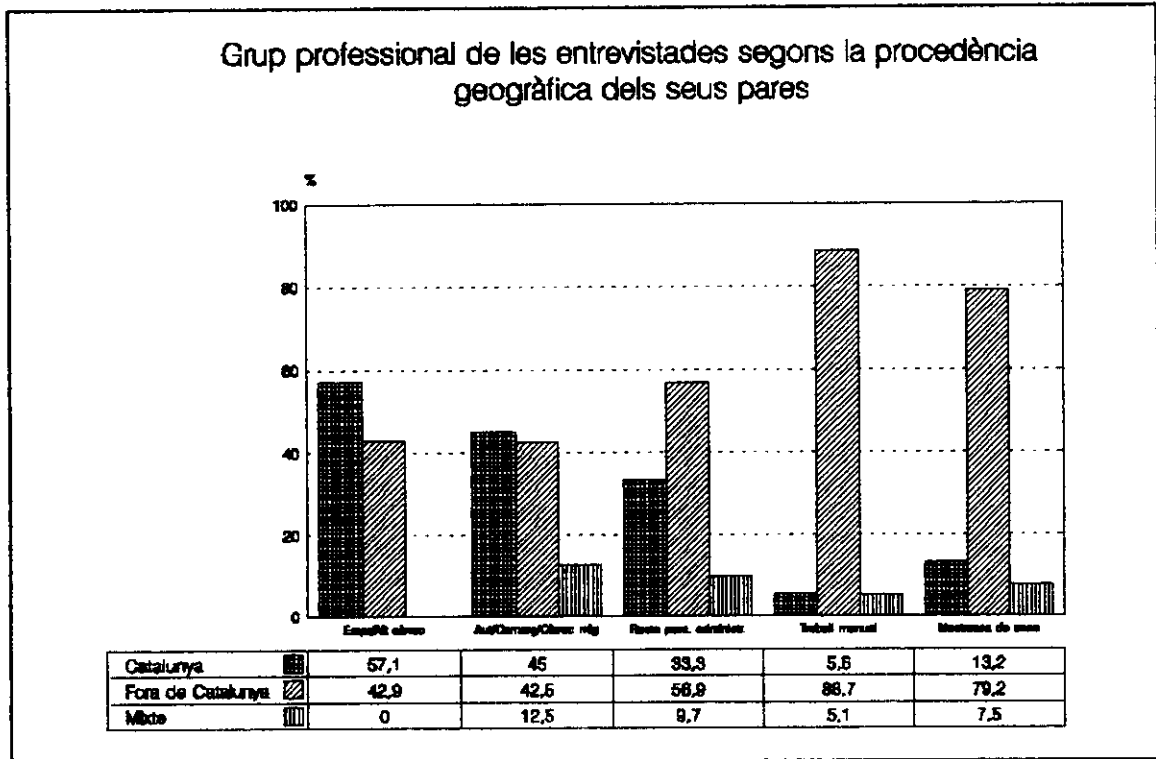
Pel que fa al nivell d'estudis, són també les entrevistades d'origen català qui destaquen per tenir molt més capital escolar que la resta ($p=0.00003$ $gl=10$ quan origen ego; $p=0.00000$ $gl=9$ quan origen pares). Es interessant observar la posició intermèdia dels nivells d'estudis de les entrevistades que tenen pares d'origen mixt. Aquesta posició és una constant que es mantindrà al llarg de l'anàlisi dels comportaments i representacions de les entrevistades, la qual cosa no solament ens indica la consistència d'aquest factor per explicar el nostre objecte d'estudi sinó també que els matrimonis mixtes tendeixen a fer-se molt més entre les capes socials mitjanes que no pas entre la classe obrera la qual cosa afavoreix mantenir la relació entre lloc d'origen i classe social.

Gràfica 21

Pel que fa al **grup professional** podem observar que les entrevistades d'origen català ocupen els tres primers graons dels grups professionals ($p=0.00556$ $gl=8$ quan origen ego; $p=0.00000$ $gl=1$ quan origen pares). El treball manual i les mestresses de casa sobresurten entre els efectius amb pares d'origen no català.

Gràfica 22

Per tant, es manté la importància relacional i explicativa dels comportaments socials de les entrevistades segons els seus antecedents familiars, estudis, grup professional i territori. Es molt probable que el conjunt d'aquestes variables impliquin diferents pràctiques i representacions familiars.

La relació entre origen immigrant o no i la situació laboral de les entrevistades

Ara bé, si observem la taula que segueix, podem veure que el fet de que les pròpies entrevistades hagin o no nascut a Catalunya no explica les seves diferents situacions laborals ($p=0.74860$ $gl=6$). Però la seva situació laboral sí que està molt associada, en canvi, amb el lloc de naixement dels seus pares ($p=0.00172$ $gl=9$): entre les entrevistades de pares catalans es dóna la més alta proporció d'ocupades a temps complet; entre les entrevistades de pares no catalans es dóna la màxima proporció de mares en atur.

Taula 14. Distribució en percentatges de la situació laboral de les entrevistades segons el seu lloc de naixement

	Entrevistades nascudes a Catalunya	Entrevistades No nascudes a Catalunya
TR Temps Complet	32	23
TR Temps Parcial/Variable	22	22
Atur	32	38
Mestressa de casa	14	17
	100 (204)	100 (148)

En efecte, malgrat que entre les entrevistades nascudes a Catalunya hi ha una major proporció de Treball Remunerat a temps complet, el conjunt de la distribució és força similar. Les dades canvien radicalment a la taula que segueix on també s'hi mostren les situacions laborals de les entrevistades però ara segons el lloc de naixement dels seus pares.

Taula 15. Distribució en percentatges de la situació laboral de les entrevistades segons l'origen català o no català dels seus pares

	Entrevistades amb pares nascuts a Catalunya	Entrevistades amb pares No nascuts a Catalunya	Entrevistades amb pares formant parella mixt
T. Temps Complet	45	23	52
T. Temps Parcial/Variable	25	21	4
Atur	19	39	28
Mestressa de casa	11	17	16
	100 (64)	100 (262)	100 (25)

En aquest cas l'origen immigrant dels pares implica unes taxes d'atur que doblen les de les entrevistades de pares catalans. El treball a temps complet d'aquestes doble el de les entrevistades amb pares immigrants. Hem vist prou elements per suposar que la menor ocupació de les entrevistades amb pares immigrants té a veure, avui, amb els seus menors recursos escolars i professionals. Tot sembla apuntar que entre les mares entrevistades de classe obrera, donada la seva menor ocupació en el mercat de treball, hi trobarem els tipus familiars més resistents al canvi i més pròxims al model tradicional de relacions entre gèneres, basat en una nítida divisió sexual del treball familiar.

Però, per altra banda, el fet que apareixi una diferència molt menor en els percentatges de mares-mestresses de casa entre un i altre grup fa pensar que els canvis en la identitat de les dones, a nivell simbòlic, són força comuns i s'han estès a tots els grups socials tal com també ha succeït, a la pràctica, en relació al nombre de fills. Aquesta nova identitat de les dones fa que la gran majoria, tant en les zones burgeses com en les zones treballadores, mantingui en el seu imaginari la idea de construir una vida adulta de mare-treballadora i no solament d'esposa-mare que està sempre al servei del marit o dels fills. Cal avançar en la recerca perquè podem fer noves comprovacions de l'extensió d'aquest element cultural i simbòlic però també de la seva pràctica. De moment vegem algunes qüestions sobre la situació laboral de les entrevistades en relació a la història laboral de les seves pròpies mares.

Mares als anys noranta (filles de mares dels anys seixanta)

En efecte, he provat la possible implicació de la història laboral de les mares de les entrevistades amb les característiques d'aquestes, especialment pel que fa a la seva situació laboral. Era possible esperar una diversitat prou significativa entre la història laboral de les mares d'origen obrer i immigrant i la de les mares d'origen autòcton i una major predisposició de les entrevistades a fer treball remunerat si les seves mares també l'haguessin realitzat. De fet, ja hem vist abans que la gran majoria de les mares del conjunt d'entrevistades s'havien dedicat a fer de mestresses de casa en famílies de molts fills, i d'aquí que l'anàlisi bivariada mostri que no hi ha associació estadísticament significativa entre història laboral de la mare i situació laboral de l'entrevistada. No obstant, quan s'observa els resultats de l'anàlisi bivariada (vegeu Quadre 9, p.312) s'hi constata que el fet de que les mares de les entrevistades sempre haguessin fet treball remunerat ha influït de manera sistemàtica sobre totes les variants de cadascuna de les variables que representen les característiques bàsiques de les entrevistades.

Si prenem per exemple les mares amb una història laboral de dedicació exclusiva a la llar (sempre mestresses de casa) es pot observar que tenen un major pes sobre: les entrevistades de més de 40 anys, sobre les que avui són mestresses de casa, sobre les que no tenen estudis, i sobre les que tenen tres o més fills. Contràriament, es pot observar un menor pes de mares que sempre van fer de mestresses de casa sobre: les entrevistades amb pares nascuts a Catalunya, sobre les entrevistades professionalment més qualificades i sobre les que tenen estudis superiors (el 40 % d'entrevistades amb estudis superiors va tenir mares que

sempre van realitzar treball remunerat), la qual cosa resulta sociològicament prou significativa. Vegem la taula següent, ben explícita al respecte:

Taula 16. Nivell d'estudis de les entrevistades segons la història laboral de les seves mares

	Mare: Sempre M. de casa	Mare: M.de casa + TR TC o Variable	Mare: Sempre TR TComplet	Totals
Entrevistada: No estudis	59	26	15	100 (27)
Entrevistada E.Prinaris	52	17	31	100 (189)
Entrevistada: E.Secundaris	40	27	33	100 (93)
Entrevistada: E.Superiors	46	14	41	100 (37)

Ara bé, si la situació laboral de les entrevistades no és pas independent de la història laboral de la seva mare i de les vivències laborals femenines a la seva infància i adolescència, els factors més fortament associats a la seva actual situació laboral són el seu nivell d'estudis i grup professional. Solament de manera indirecta influeixen la història laboral de la seva mare i el nivell d'estudis del seu pare, tema que il.lustraré més endavant.

Finalment val la pena assenyalar que el nombre de fills de les entrevistades està dèbilment relacionat amb el lloc de naixement d'aquestes ($p=0.05259$ $gl=4$) però encara menys relacionat amb el lloc de naixement dels seus pares ($p=0.49714$ $gl=6$). A través dels estadístics es manifesta l'extensió generalitzada de la reducció de fills a tots els grups socials però també més endavant matisarem aquesta informació.

3.2.4. Mares mestresses de casa, mares que fan treball remunerat [vegeu Quadre 4, p.308]

La situació laboral de les entrevistades és estadísticament independent de les següents variables: edat ($p=0.22392$ $gl=18$), lloc de naixement ($P=0.74860$ $gl=6$), història laboral de la mare ($p=0.44813$ $gl=6$), estudis del pare ($p=0.07196$ $gl=12$) i el nombre de fills ($p=0.84680$ $gl=6$).

Allò més rellevant d'aquesta informació és, primer i ja vist, que l'edat incideix poc en l'explicació de perquè les mares amb criatures entre 0-3 anys fan treball remunerat o no. Segon, que hi ha molt poca relació entre la situació laboral de les mares i el nombre de fills la qual cosa contradiu les veus que consideren encara la relació directa de causa i efecte entre el treball remunerat de les mares i la reducció del nombre de fills. Com ja hem fet notar, la norma pràctica d'un o dos fills ha pres a tots els grups socials; altra cosa és l'imaginari sobre els fills que a les mares els agradaria de tenir, cosa que deixem per esbrinar més endavant.

Quines són, en canvi, les variables que més poden explicar la situació laboral de les entrevistades ?. L'anàlisi bivariat ha mostrat l'existència d'una associació amb una forta significació estadística de la situació laboral amb: la zona de residència ($p=0.00013$ $gl=12$), ser nascuda o no a Catalunya ($p= 0.00172$ $gl=6$), el nivell d'estudis propis ($p= 0.00283$ $gl=15$), i el grup professional ($p=0.00000$ $gl=12$). Tenint en compte, doncs, aquestes variables, vegem quin és el perfil de cada grup de mares segons la seva relació amb el mercat laboral.

Mares que fan Treball Remunerat a Temps Complet (29%)

- Es el grup amb més pes relatiu a la Zona burgesa 1 (53 %).
- Es el grup amb menys pes relatiu de mares molt joves.
- Es el grup amb més pes relatiu de pares catalans (45 %).
- Es el grup amb més pes relatiu de capitals escolars (30% dels estudis secundaris i 62% dels estudis superiors).
- Es el grup amb més capital professional (52 % se situa en les tres primeres categories; 73% se situa en el grup professional d'autònomes i càrrecs mitjos).

Mares que fan treball remunerat a Temps Parcial o Variable (21%)

- Es distribueixen de manera similar a totes les edats.
- Destaquen de manera visible a les Zones obreres 4 i 5 (25 % a cadascuna).
- La majoria té pocs estudis (12% no estudis, 51% primaris) i fa treball manual (64%).
- Una minoria té estudis secundaris o superiors (37%) i fa treball no manual.
- Tenen el mateix nombre de fills que les mares que treballen a temps complet.

Mares en atur (34%)

- Percentatge elevat entre les mares molt joves (47% en atur)
- Es distribueixen de manera similar a les zones 2, 3 i 4; amb una menor presència a la Zona 1 i a la Zona 5 en la qual és major el contingent de mestresses de casa.
- Percentatge més elevat entre les entrevistades amb pares no nascuts a Catalunya (39%) sense estudis o estudis primaris.
- Pertanyen als grups professionals de treball manual (46%) o resta de personal poc qualificat (45 % són dependents, auxiliars administratives, etc).

Per contrast, les mares amb qualificacions professionals altes mostren un atur molt reduït d'entre el 12 i 14 %.

Mares mestresses de casa (16%)

Es distribueixen de manera similar a totes les modalitats de les diverses variables amb què s'ha fet l'anàlisi bivariada. Sembla lògic hipotetitzar que aquestes mestresses de casa són aquelles que mantenen viu, tant en les seves pràctiques com en les seves representacions, el model més tradicional de relacions familiars i de parella. Per això val la pena que detallem una mica més la composició d'aquest grup.

Si bé la seva distribució per territoris és molt similar es pot ressaltar la seva menor presència a la Zona 2 (Peramàs, Palau-Escorxador i Vista Alegre) aquella que hem assenyalat com a zona de transició entre el territori burgès i el territori netament obrer; i la seva major presència a la zona 5 (La Llàntia i Cerdanyola Sud) el territori obrer de menys capitals escolars i socials.

El 80 % de les mestresses de casa són filles de pares immigrants. L'11 % no té estudis, el 53 % té estudis primaris, el 31 % té estudis secundaris, i el 5 % té estudis superiors, seguint molt d'a prop l'estructura que descriu tota la població. Però si observem els estudis de les mestresses de casa des de cadascun dels nivells escolars, apareix un ordre descendent que indica que a menys estudis més mares mestresses de casa.

Però malgrat que a més estudis menys mestresses de casa, podem afirmar que les autodeclarades com a tals procedeixen de medis diferents i disposen de recursos escolars i professionals ben desiguals, la qual cosa fa possible hipotetitzar que, més enllà dels seus recursos personals objectius potser comparteixen elements

ideològics comuns sobre el sentit que la família té per elles i, en conseqüència, potser també comparteixen i defensen un determinat tipus de repartiment del Treball Familiar entre la parella i un determinat tipus de relacions entre pares i fills. Així doncs, es tractarà de comprovar si aquest grup de mestresses manté viu o no actualment una forma tradicional d'entendre la família. Si fos així, voldria dir que, contra corrent, les diferències personals i de classe entre aquestes mares-mestresses de casa passarien en un segon pla i la família seria considerada com valor primer que estructura les seves vides i identitat com a dones.

Una darrera característica sociològicament significativa, encara que ho sigui poc estadísticament, és que les mestresses de casa tenen més fills. Aquest fet, però, no arriba pas a modificar la norma dominant de pocs fills per família. Vegem-ho.

Taula 17. Percentatges del nombre de fills segons la situació laboral de les entrevistades

	Temps Complet	T. Parcial Variable	Atur	Mestressa de casa
Un fill/a	45	45	47	36
Dos fills/es	44	44	43	47
Tres o més	11	11	10	17
Totals	100	100	100	100

En efecte, es pot constatar clarament el seguiment de la norma social sigui quin sigui el nombre de fills. En tot cas, allò que es pot entrar a matisar és que si bé és cert que el nombre de fills no varia (gens χ^2) entre les mares que fan TR a Temps complet o a Temps parcial/variable, en canvi l'atur podria frenar les mares a tenir-ne més a l'espera d'obtenir un treball remunerat. Sabem però que les mares en atur tenen, globalment, menys edat que la resta. Però, en tot cas, són les mares-mestresses de casa les que tendeixen a tenir-ne més.

Pel que fa a la història laboral de la mare, ja hem dit més amunt que és una variable poc explicativa de la situació laboral concreta de l'entrevistada (tot i que influeix sistemàticament sobre quasi tots els trets socials). Cal fer una sola excepció: hi ha una forta associació entre la història laboral de les mares de les entrevistades amb al lloc de naixement d'aquestes ($p=0.00166$ $gl=4$): les mares catalanes van estar més relacionades amb el mercat de treball. Vegem-ho a la taula.

Taula 18. Història laboral de la mare segons el lloc de naixement de mares i pares de les entrevistades

	M. de casa	M.de casa + TR Temps variable	Sempre va fer T R	Totals
Catalunya	39	18	44	100 (62)
Fora de Catalunya	52	21	27	100 (259)
Mixt	40	20	40	100 (25)

En efecte, queda clar que les mares de les entrevistades no nascudes a Catalunya van mantenir unes relacions familiars més tradicionals si ens atenem a la inserció o no de les dones al mercat de treball, font dels canvis més importants succeïts a l'intimitat familiar i en les identitats de les dones. Per tant, aquest fet que acompanya els menors estudis i menor qualificació professional de les entrevistades filles de pares no catalans ens permet mantenir i donar més força a la hipòtesi de que molt probablement el model de repartiment del Treball Familiar entre la parella serà molt diferenciat en funció de la classe social de les entrevistades.

3.2.5. Mares sense estudis, mares universitàries [vegeu Quadre 5, p.309]

Els estudis de les mares entrevistades estan molt associats a TOTES les variables personals que estem tractant en l'anàlisi bivariada: el barri de residència ($p=0.00015$ $gl=20$), l'edat ($p=0.00011$ $gl=15$), el lloc de naixement propi ($p=0.00003$ $gl=10$), el lloc de naixement dels pares ($p=0.00000$ $gl=9$), la situació laboral ($p=0.00283$ $gl=15$), el grup professional ($p=0.00000$ $gl=20$) i el nombre de fills ($p=0.00022$ $gl=6$). Vegem què és el que més destaca de les mares de cada nivell escolar.

Mares sense estudis (9%)

Les mares amb cap o molt pocs estudis viuen, com és d'esperar, en els barris obrers, especialment a les zones 3,4,i 5. Destaquen per la seva major edat. El 90 % són filles de pares no nascuts a Catalunya. Molt poques fan treball remunerat a temps complet (4%) i si en fan és a temps parcial o variable (30 %). Tenen fortes taxes d'atur (37 %) i registren el percentatge relatiu més important de mestresses de casa (20%). El 80 % és treballadora manual. Destaquen també pel seu major nombre de fills (33 % amb tres o més fills).

Mares amb estudis primaris (54%)

Les mares amb estudis primaris formen el conjunt més nombrós de la mostra amb la que treballem. Es distribueixen de manera similar a tots els barris, però amb menys efectius a les Zones 1 i 2. Les mares nascudes fora de Catalunya hi són més representades. Mantenen una forta taxa d'atur (40%) i una bona majoria són treballadores manuals (69%).

Mares amb estudis secundaris (27%)

El 40 % de les mares amb estudis secundaris (la majoria tenen estudis de formació professional) es concentren a la Zona 1. La resta es distribueix de manera similar a tots els altres quatre barris. És el nivell d'estudis amb més mares de menys edat (86 % entre 19 i 33 anys). Presenten un percentatge relativament important de pares nascuts a Catalunya (32%) i es dediquen sobre tot a treballs remunerats de categories mitjanes baixes; el 28 % se situa en un grup professional de treball manual .

Mares amb estudis superiors (11%)

Les mares entrevistades amb estudis superiors es concentren a la Zona 1 (54%), se situen per sobre dels 27 anys d'edat, un 43 % tenen pares nascuts a Catalunya, el 61 % fa Treball Remunerat a Temps Complet, el 90 % se situa en les dues categories professionals més altes i un 59 % (14 punts percentuals per sobre de la mitjana) té solament un fill.

En síntesi, trobem una sistemàtica variació en tots els trets contemplats i això significa que la variable nivell d'estudis és fonamental per comprendre i explicar les diverses situacions de les mares en el mercat de treball i per comprendre i explicar la seva posició en el repartiment del Treball Familiar.

Per últim, val la pena assenyalar la fortíssima associació entre el nivell d'estudis del pare de cada entrevistada amb: el barri de residència ($p=0.00000$ $gl=16$), el lloc de naixement del pare ($p=0.00000$ $gl=12$), el nivell d'estudis ($p=0.00000$ $gl=12$) i el grup professional ($p=0.00000$ $gl=16$). En definitiva, estem estudiant una generació molt vinculada al mateix estatus i classe social de la família d'origen, fins al punt de que podem afirmar que mostren poca mobilitat social neta, al menys entre les dones. Valia la pena deixar constància d'aquest fet malgrat que en cap moment aquesta recerca es proposa entrar a investigar la lògica social que regeix la mobilitat dels diversos grups socials en el temps i entre generacions. El fet de

que en l'anàlisi bivariada els estudis del pare de l'entrevistada no apareixin associats ni amb l'edat d'aquesta ($p=0.17302$ $gl=24$) ni amb el nombre de fills ($p=0.45059$ $gl=8$), reforça la validesa del que acabem de dir perquè és absolutament raonable que els estudis del pare no tinguin res a veure amb l'edat de l'entrevistada ni tampoc amb el nombre de fills d'aquesta perquè sabem que, avui, aquest nombre és molt similar en tots els medis socials.

3.2.6. Mares obreres, mares empresàries [vegeu Quadre 6, p.310]

Arribats a aquest punt ja es fa difícil afegir alguna cosa nova però sí consolidar moltes coses dites. Cal recordar i tenir present que quan parlo de grup professional m'estic referint a la situació de les entrevistades segons la seva ocupació habitual que no necessàriament estaven realitzant quan vàrem obtenir la informació (mares en atur i mestresses de casa). Doncs bé, com succeeix amb els estudis de les entrevistades, el seu grup professional està estadísticament molt associat a quasi totes les variables que hem vist fins ara: Zona de residència ($p=0.00000$ $gl=16$), Edat ($p=0.01063$ $gl=24$), Lloc n. dels pares ($p=0.00000$ $gl=12$), Lloc n. propi ($p=0.00556$ $gl=8$), Situació laboral ($p=0.00000$ $gl=12$), Estudis assolits ($p=0.00000$ $gl=20$), Estudis del pare ($p=0.00000$ $gl=16$).

En canvi, el grup professional de les entrevistades no està estadísticament associat a la història laboral de les seves mares ($p=0.30869$ $gl=8$) ni tampoc al nombre de fills que tenen ($p=0.46054$ $gl=8$). Dit això, vegem els trets de cada grup professional.

Mares empresàries, professionals liberals o alts càrrecs (2 %)

Les persones situades en llocs alts de l'escala professional són poques en el conjunt de la població, siguin homes o dones, però en el cas d'aquestes darreres la seva participació és encara menor. Ja hem vist que el conjunt de les mares de la mostra estudiada se situava en posicions professionals de menor valor de canvi que les posicions dels seus marits. En consonància, els nostres efectius són mínims però donada la concentració de les característiques que mostren podem dir que:

- la majoria viu a la zona burgesa de la ciutat,
- tenen entre 28 i 39 anys,

- tendeixen a tenir pare i mare nascuts a Catalunya,
- tendeixen a fer TR a temps parcial,
- la majoria té estudis universitaris,
- segueixen la pauta d'un o dos fills però tendeixen a ser, amb les mestresses de casa, el grup que destaca per un major percentatge relatiu de mares amb tres o més fills (necessitaríem però més efectius per poder generalitzar aquesta tendència en aquest grup de mares d'alta qualificació)

Mares amb càrrecs mitjos i autònomes (12 %)

- Més de la meitat viu a la zona burgesa de la ciutat (55%); la resta es distribueix a les diferents zones territorials però especialment a la Zona 2 que hem anomenat de transició (18%),
- la majoria té entre 28 i 33 anys (65%) i entre 34 i 39 anys (27%),
- tendeixen a tenir pare i mare nascuts a Catalunya
- la gran majoria fa TR a temps complet (73%)
- la majoria té estudis universitaris (67%) o secundaris (25%)
- tendeixen a mantenir la norma d'un o dos fills.

Mares amb feines no manuals de poca qualificació (21 %)

- Viuen a la zona 1 (35%) i a la Zona 2 (26%). La resta es distribueix de manera similar a les tres zones netament obreres (13%, 14% 13%),
- mares de totes les edats amb un notable major pes de les edats centrals.
- tendeixen a tenir pare i mare nascuts fora de Catalunya,
- tenen una forta taxa d'atur (46%),
- entre les ocupades (54%) el 32% fa TR TC i el 22% fa TR TP/V
- la majoria té estudis secundaris (58%) o primaris (39%),
- és el grup amb menys nombre de fills (55% amb un sol fill).

És interessant conèixer que sobre aquest grup conflueixen el menor nombre de fills i alhora la menor taxa d'ocupació en el mercat de treball. És probable que aquest grup sigui aquell que té les majors expectatives de mobilitat social perquè es troba en una situació social intermèdia (ni classe obrera manual ni classe mitja) alhora que, tot i tenir molts millors nivells educatius que els seus propis pares i mares (majoria sense estudis), no ha pogut obtenir un lloc en el mercat de treball. Aquesta circumstància, haver sortit del cercle més tradicionalment obrer però no poder entrar en el cercle de les classes mitges, les situa en una posició molt favorable per empènyer "el fill" o "la filla" (únics) a obtenir definitivament una

posició més avantatjada i definida com a grup social de tipus mig. Aquestes possibles expectatives d'ascens social intentarem comprovar-les a través de la significació que els fills tenen per aquestes mares. Aquest grup de mares també pot resultar d'interès per veure com plantegen, en aquesta situació de transició social, la seva identitat i les seves relacions de gènere dins la família. Que aquest grup presenti tant atur com les mares obreres fa pensar en un model familiar molt tradicional en el qual la mare aboca i projecta totes les seves energies sobre el grup familiar i té un interès relatiu en la cerca de feina remunerada.

Mares obreres treballadores manuals (51%)

- Viuen a les Zones obreres 3, 4 i 5 (en conjunt el 72%),
- tenen entre 19 i 33 anys (entorn del 80 %), essent més joves que en els altres grups professionals,
- són filles de pares no nascuts a Catalunya (89 %)
- tenen una forta taxa d'atur (45%)
- entre les ocupades (45%), la meitat fa TR a Temps Complet (28%), i l'altra meitat fa TR a Temps Parcial/Variable (27%),
- la gran majoria té estudis primaris (73%)
- solament el 14 % té estudis secundaris,
- tenen el percentatge relatiu més important de no estudis (14%).
- tendeixen a tenir dos o tres fills, més que no pas els grups de qualificació mitjana.

Mares mestresses de casa (15%)

Ja han estat caracteritzades abastament al parlar de la situació laboral. De l'anàlisi bivariada amb el grup professional podem sintetitzar que les mestresses de casa es caracteritzen per:

- major presència a la Zona 5 (28%); menor presència a la Zona 2 (9%),
- més representació relativa de les mares de 40 anys
- sobre el 15 % de la submostra dominen les mares de 19 a 33 anys (75%),
- tendeixen a ser filles de pares no nascuts a Catalunya
- l'11 % no té estudis, el 53% té estudis primaris, el 31 % té estudis secundaris, el 5% estudis superiors, seguint d'a prop la distribució d'estudis del conjunt de la mostra estudiada.
- es el grup amb la tendència més baixa a tenir un sol fill (38%) i amb la tendència més alta a tenir-ne tres o més (15%)

Síntesi

Aquest subcapítol ha caracteritzat amb detall diferents perfils de mares dels quals podem destacar alguns elements:

- Els perfils socials de les mares de la ciutat mostren una forta polarització centre-perifèria en funció de la zona de residència: hi ha una forta desigualtat entre els trets personals i condicions materials de vida de les entrevistades a la Zona 1 (Centre i Eixample) les quals tendeixen a tenir els màxims capitals culturals i professionals, i les entrevistades a la resta de barris de la ciutat que presenten baixos i mínims capitals escolars i professionals.

Cal destacar, però, que les entrevistades als barris de Peramàs, Palau-Escorxador i Vista Alegre, presenten una situació intermèdia per la qual cosa és possible considerar-les com residents d'una zona de transició, entre la zona burgesa de la ciutat i la zona netament obrera.

- El nombre de fills que actualment tenen les entrevistades no apareix com a variable discriminant entre les mares de les diferents zones de la ciutat (més endavant veurem, en canvi, que les mares difereixen de manera important en quant als fills desitjats).
- Les mares més joves, d'entre 19 i 27 anys destaquen per ser filles de pares no nascuts a Catalunya, tenir baixos capitals escolars i professionals, i per estar a l'atur.
- Les mares filles de pares catalans acumulen els majors capitals socials, escolars i professionals; resideixen a la zona més burgesa de la ciutat i tendeixen a estar ocupades en el mercat de treball a temps complet.
- Les mares filles de pares no catalans presenten la màxima proporció de mares en atur, doblant les taxes d'atur de les mares filles de pares catalans.
- La situació laboral de les entrevistades no és independent de la història laboral de les seves mares, però els factors més fortament associats a la seva actual situació laboral són el seu nivell d'estudis i el seu grup professional.

- El nombre de fills no està relacionat amb el lloc de naixement dels pares de les entrevistades.
- No hi ha associació entre la situació laboral de la mare i el seu nombre de fills, la qual cosa contradiu que hi hagi relació de causa i efecte entre treball remunerat de les dones casades i manteniment actual de la baixa natalitat.
- Les mares que s'autodeclaren com mestresses de casa procedeixen de medis i barris diferents i disposen de recursos escolars i professionals ben dispars, la qual cosa fa pensar que potser comparteixen elements ideològics comuns sobre el sentit que la família té per elles i, en conseqüència, potser també comparteixen i defensen un determinat tipus de repartiment del Treball Familiar entre els cònjuges i un determinat tipus de relacions entre pares i fills. Si això fos així, voldria dir que les diferències personals i de classe entre aquestes mares-mestresses de casa passarien a un segon pla i la família seria considerada com valor primer que estructura les seves vides i identitat com a dones.
- La variable nivell d'estudis incideix de manera sistemàtica en les variacions dels perfils socials de les entrevistades essent, per tant, una variable fonamental per explicar les seves diverses situacions en el mercat de treball i, molt probablement, per explicar la seva posició en el Treball Familiar.

Conclusions metodològiques

Del conjunt de l'anàlisi bivariada es pot treure la conclusió de que els trets sociodemogràfics que separen socialment les mares entrevistades són, de major a menor importància, els següents:

- (a) En un primer lloc: nivell d'estudis, grup professional i barri de residència
- (b) En un segon lloc: el fet de que elles i els seus pares i mares hagin nascut o no a Catalunya.
- (c) En tercer lloc, els estudis del pare de l'entrevistada, l'edat i la situació laboral.

En canvi, el nombre de fills de les entrevistades i la història laboral de les seves mares tenen poc pes en la formació dels diferents tipus socials més enllà de que

s'ha demostrat que la història laboral de la mare de l'entrevistada té valor explicatiu en tant en quan incideix en l'estructura general de les opcions laborals de les filles. Per altra banda, l'anàlisi ha posat en evidència tres grans grups ben diferenciats de mares que es podrien correspondre, tant per les seves característiques personals com per la seva zona de residència, amb tres possibles tipus que podríem anomenar "Mares de Tipus Burgès (MTB)", "Mares de Tipus Petit Burgès (MTPB)", i "Mares de Tipus Obrer (MTO)". Caldrà veure fins a quin punt aquestes agrupacions de mares es relacionen amb els tipus familiars que més endavant construïm a través de l'anàlisi multivariada i incorporant dades dels marits.

De fet, la hipòtesi principal d'aquesta recerca diu que a través de la comprovació empírica de diverses modalitats de repartiment de la massa de treball (remunerat i familiar) entre la parella, a les llars amb criatures petites, es pensa comprovar la plausibilitat de la classificació habitual, en el camp de la Sociologia de la Família, de tres tipus de famílies: la Família Tradicional, la Família Fusional i la Família Associació. Doncs bé, sembla cada vegada més possible que, a través de l'anàlisi multivariada, comprovem la relació de les modalitats de repartiment del Treball Familiar (relacions de gènere) amb determinades posicions socials de les famílies (relacions de classe). Aquesta comprovació es farà al final de la recerca després d'analitzar en detall les relacions que les entrevistades i els seus cònjuges mantenen amb el Treball Remunerat i amb el Treball Familiar.

A continuació, després dels annexes de dades estadístiques que recolzen el que s'ha dit fins aquí, presento l'anàlisi detallada dels comportaments demogràfics de les mares entrevistades.

QUADRE 1

	Zona / Barri					Total	
	Centre i Eixample	Pal-Esc, Vis.Aleg, Peranàs	Roc., Mol- Torner Pla Boet	Cirera, Cerd-Nord	Llàntia, Cerd-Sud	%	n
	%	%	%	%	%		
Edat entrevistada							
De 19 a 27 anys	14	11	22	31	22	100	72
De 28 a 33 anys	23	17	19	20	21	100	196
De 34 a 39 anys	35	26	17	12	10	100	69
De 40 a més anys	33	13	13	13	27	100	15
Procedència geo pares							
Catalunya	55	17	9	8	11	100	64
Fora Catalunya	14	18	22	24	21	100	262
Mixta	48	8	12	12	20	100	25
NS			100			100	1
Situació treball entrevistada							
Treball TC	43	16	15	12	16	100	103
Treball TP/TV	16	15	19	25	25	100	73
Atur	14	23	22	25	16	100	121
Mestressa de casa	20	11	22	20	27	100	55
Nivell estudis entrevistada							
Sense estudis	7	10	23	33	27	100	30
E. Primaris	16	18	21	23	21	100	191
E. Secundaris	34	19	16	15	16	100	94
E. Superiors	54	14	14	8	11	100	37
Grup professional entrevistada							
Emp, Alt càrrec, PL, PU	86		14			100	7
Aut, com, càr. intermitjos	55	18	10	8	10	100	40
Resta pers. adm. com. tec	35	26	13	14	13	100	72
Treb. manual qual/no qual	11	16	23	27	22	100	177
Mestressa de casa	21	9	23	19	28	100	53
Nº de fills							
Un	26	18	19	19	18	100	157
Dos	24	16	18	21	21	100	155
Tres/Quatre/Cinc	15	20	25	20	20	100	40
Total per zona (%)	24	17	19	20	20	100	
(n)	84	61	68	71	68		352

QUADRE 2

	Edat entrevistada				Total	
	De 19 a 27 anys	De 28 a 33 anys	De 34 a 39 anys	De 40 a més anys	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	12	54	29	6	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	13	54	30	3	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	24	56	18	3	100	68
Cirera,Cerd-N	31	55	11	3	100	71
Llànria,Cerd-S	24	60	10	6	100	68
Procedència geo pares						
Catalunya	9	58	27	6	100	64
Fora Catalunya	23	56	18	4	100	262
Mixta	24	52	20	4	100	25
NS	100				100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	12	62	22	4	100	103
Treball TP/TV	21	56	18	5	100	73
Atur	26	53	21	1	100	121
Mestressa de casa	25	49	15	11	100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	10	50	23	17	100	30
E. Primaris	26	50	21	3	100	191
E. Secundaris	20	66	12	2	100	94
E. Superiors	3	62	27	8	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt carrec,PL,PU		43	57		100	7
Aut,con,càr.intermitjos	3	65	28	5	100	40
Resta pers. adm.con.tècnic	17	57	24	3	100	72
Treb.manual qual/no qual	24	56	17	3	100	177
Mestressa de casa	26	49	13	11	100	53
Nº de fills						
Un	32	55	10	2	100	157
Dos	12	63	22	3	100	155
Tres/Quatre/Cinc	5	30	48	18	100	40
Total per grup d'edat (%)	21	56	20	4	100	
(n)	72	196	69	15		352

QUADRE 3

	Procedència geogràfica pares				Total	
	Catalunya	Fora Catalunya	Mixta	NS	‡	n
	‡	‡	‡	‡		
Barri						
Centre i Rixample	42	44	14		100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	18	79	3		100	61
Roc.,Moi-Tor,Pla B.	9	85	4	1	100	68
Cirera,Cerd-M	7	89	4		100	71
Llàntia,Cerd-S	10	82	7		100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	8	82	8	1	100	72
De 28 a 33 anys	19	74	7		100	196
De 34 a 39 anys	25	68	7		100	69
De 40 a més anys	27	67	7		100	15
Situació treball entrevistada						
Treball TC	28	59	13		100	103
Treball TP/TV	22	77	1		100	73
Atur	10	83	6	1	100	121
Mestressa de casa	13	80	7		100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	3	90	7		100	30
E. Primaris	9	84	7	1	100	191
E. Secundaris	32	62	6		100	94
E. Superiors	43	46	11		100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU	57	43			100	7
Aut,com,càr.intermitjos	45	43	13		100	40
Resta pers. adm.com.tec	33	57	10		100	72
Treb.manual qual/no qual	6	89	5	1	100	177
Mestressa de casa	13	79	8		100	53
Nº de fills						
Un	18	76	6		100	157
Dos	16	74	9	1	100	155
Tres/Quatre/Cinc	28	68	5		100	40
Total segons lloc d'origen pares (‡)	18	74	7	1	100	
(n)	64	262	25	1		352

QUADRE 4

	Situació treball entrevistada				Total	
	Treball R TC	Treball R TP/TV	Atur	Mestressa de casa	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	52	14	20	13	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	26	18	46	10	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	22	21	40	18	100	68
Cirera,Cerd-N	17	25	42	15	100	71
Llàntia,Cerd-S	24	26	28	22	100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	17	21	43	19	100	72
De 28 a 33 anys	33	21	33	14	100	196
De 34 a 39 anys	33	19	36	12	100	69
De 40 a més anys	27	27	7	40	100	15
Procedència geo pares						
Catalunya	45	25	19	11	100	64
Fora Catalunya	23	21	39	17	100	262
Mixta	52	4	28	16	100	25
NS			100		100	1
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	13	30	37	20	100	30
E. Primaris	25	19	40	15	100	191
E. Secundaris	30	22	30	18	100	94
E. Superiors	62	16	14	8	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Ait càrrec,PL,PU	29	57	14		100	7
Aut,con,càr.intermitjos	73	15	13		100	40
Resta pers. adm.con.tec	32	22	46		100	72
Treb.manual qual/no qual	28	27	45	1	100	177
Mestressa de casa				100	100	53
Nº de fills						
Un	30	21	36	13	100	157
Dos	29	21	34	17	100	155
Tres/Quatre/Cinc	28	20	30	23	100	40
Total segons situació laboral (%)	29	21	34	16	100	
(n)	103	73	121	55		352

QUADRE 5

	Nivell estudis entrevistada				Total	
	Sense estudis	E. Primaris	E. Secundar.	E. Superiors	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	2	36	38	24	100	84
Pal-Asc, V. Aleg, Per.	5	57	30	8	100	61
Roc., Mol-Tor, Pla B.	10	60	22	7	100	68
Cirera, Cerd-N	14	62	20	4	100	71
Llànvia, Cerd-S	12	66	22	6	100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	4	68	26	1	100	72
De 28 a 33 anys	8	49	32	12	100	196
De 34 a 39 anys	10	59	16	14	100	69
De 40 a més anys	33	33	13	20	100	15
Procedència geo pares						
Catalunya	2	27	47	25	100	64
Fora Catalunya	10	61	22	6	100	262
Mixta	8	52	24	16	100	25
NS		100			100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	4	47	27	22	100	103
Treball TP/TV	12	51	29	8	100	73
Atur	9	64	23	4	100	121
Mestressa de casa	11	53	31	5	100	55
Grup professional entrevistada						
Emp, Alt càrrec, PL, PU			14	86	100	7
Aut, com, càr. intermitjos		8	25	68	100	46
Reste pers. adm. com. tec	1	39	58	1	100	72
Treb. manual qual/no qual	14	73	14		100	177
Mestressa de casa	9	53	32	6	100	53
Nº de fills						
Un	3	52	31	14	100	157
Dos	10	57	26	7	100	155
Tres/Quatre/Cinc	25	53	13	10	100	40
Total segons nivell d'estudis (%)	9	54	27	10	100	
(n)	30	191	94	37		352

QUADRE 6

	Grup professional entrevistada					Total	
	Emp, Alt càrrec, P.Liberal P.Univ.	Aut,com, càrrecs mitjos	Resta personal adm.com. tècnic	Treb. manual qual/ no qual.	Mestressa de casa	%	n
	%	%	%	%	%		
Barri							
Centre i Eixample	7	26	30	24	13	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.		12	32	48	8	100	60
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	1	6	13	61	18	100	67
Cirera,Cerd-N		4	14	68	14	100	71
Llàntia,Cerd-S		6	13	58	22	100	67
Edat entrevistada							
De 19 a 27 anys		1	17	61	20	100	70
De 28 a 33 anys	2	13	21	51	13	100	195
De 34 a 39 anys	6	16	25	43	10	100	69
De 40 a més anys		13	13	33	40	100	15
Procedència geo pares							
Catalunya	6	29	38	16	11	100	63
Fora Catalunya	1	7	16	60	16	100	260
Mixta		20	28	36	16	100	25
NS				100		100	1
Situació treball entrevistada							
Treball TC	2	28	22	48		100	103
Treball TP/TV	5	8	22	64		100	73
Atur	1	4	28	67		100	118
Mestressa de casa				4	96	100	55
Nivell estudis entrevistada							
Sense estudis			3	80	17	100	30
E. Primaris		2	15	69	15	100	188
E. Secundaris	1	11	45	26	18	100	94
E. Superiors	16	73	3		8	100	37
Nº de fills							
Un	2	13	26	47	13	100	156
Dos	2	11	18	53	16	100	154
Tres/Quatre/Cinc	3	8	10	59	21	100	39
Total segons grup professional (%)	2	11	21	51	15	100	
(n)	7	40	72	177	53		349

QUADRE 7

	Nº de fills			Total	
	Un	Dos	Tres/Quatre/Cinc	‡	n
	‡	‡	‡		
Barri					
Centre i Eixample	49	44	7	100	84
Pal-Enc, V. Aleg, Per.	46	41	13	100	61
Roc., Mol-Tor, Pla B.	44	41	15	100	68
Cirera, Cerd-N	42	46	11	100	71
Llàntia, Cerd-S	41	47	12	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	71	26	3	100	72
De 28 a 33 anys	44	49	6	100	196
De 34 a 39 anys	23	49	28	100	69
De 40 a més anys	20	33	47	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	44	39	17	100	64
Fora Catalunya	46	44	10	100	262
Mixta	36	56	8	100	25
NS		100		100	1
Situació treball entrevistada					
Treball TC	46	44	11	100	103
Treball TP/TV	45	44	11	100	73
Atur	47	43	10	100	121
Mestressa de casa	36	47	16	100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	17	50	33	100	30
E. Primaris	43	46	11	100	191
E. Secundaris	51	44	5	100	94
E. Superiors	59	30	11	100	37
Grup professional entrevistada					
Emp, Alt càrrec, PL, PU	43	43	14	100	7
Aut, com, càr. intermitjos	50	43	8	100	40
Resta pers. adm. com. tec	56	39	6	100	72
Treb. manual qual/no qual	41	46	13	100	177
Mestressa de casa	38	47	15	100	53
Total segons nombre de fills (‡)	45	44	11	100	
(n)	157	155	40		352

QUADRE 8

	Lloc naixement entrevistada			Total	
	Catalunya	Fora Catalunya	Fora Espanya	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	73	24	4	100	84
Pal-Enc, V. Aleg, Per.	48	48	5	100	61
Roc., Mol-Tor, Pla B.	57	41	1	100	68
Cirera, Cerd-N	49	51		100	71
Llantia, Cerd-S	59	38	3	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	74	22	4	100	72
De 28 a 33 anys	57	41	2	100	196
De 34 a 39 anys	46	52	1	100	69
De 40 a més anys	47	40	13	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	97	3		100	64
Fora Catalunya	45	52	3	100	262
Mixta	92	4	4	100	25
NS	100			100	1
Situació treball entrevistada					
Treball TC	65	33	2	100	103
Treball TP/TV	56	41	3	100	73
Atur	54	44	2	100	121
Mestressa de casa	56	40	4	100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	40	57	3	100	30
E. Primaris	49	49	2	100	191
E. Secundaris	76	23	1	100	94
E. Superiors	76	16	8	100	37
Grup professional entrevistada					
Emp, Alt càrrec, PL, PU	71	29		100	7
Aut, com, càr. intermitjos	75	20	5	100	40
Resta pers. adm. com. tec	71	26	3	100	72
Treb. manual qual/no qual	48	50	2	100	177
Mestressa de casa	58	38	4	100	53
Nº de fills					
Un	62	34	4	100	157
Dos	58	41	1	100	155
Tres/Quatre/Cinc	40	58	3	100	40
Total segons lloc naixement					
(%)	58	39	3	100	
(n)	204	139	9		352

QUADRE 9

	Història laboral mare			Total	
	Mestressa de casa	M.C.+ TR variable	Sempre treball R	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	51	20	29	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	53	12	36	100	59
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	45	23	32	100	65
Cirera,Cerd-N	46	30	24	100	70
Llàntia,Cerd-S	49	15	37	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	49	24	27	100	71
De 28 a 33 anys	47	21	32	100	193
De 34 a 39 anys	49	16	34	100	67
De 40 a més anys	60	13	27	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	39	18	44	100	62
Fora Catalunya	52	21	27	100	259
Mixta	40	20	40	100	25
Situació treball entrevistada					
Treball TC	44	24	32	100	103
Treball TP/TV	45	17	38	100	71
Atur	51	18	31	100	117
Mestressa de casa	56	22	22	100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	59	26	15	100	27
E. Primaris	52	17	31	100	189
E. Secundaris	40	27	33	100	93
E. Superiors	46	14	41	100	37
Grup professional entrevistada					
Emp,Alt càrrec,PL,PU	43	29	29	100	7
Aut,com,càr.intermitjos	43	18	40	100	40
Resta pers. adm.com.tec	37	27	36	100	70
Treb.manual qual/no qual	53	17	30	100	173
Mestressa de casa	55	23	23	100	53
Nº de fills					
Un	48	24	28	100	156
Dos	45	18	37	100	153
Tres/Quatre/Cinc	65	11	24	100	37
Total història laboral mare (%)	49	20	31	100	
(n)	168	70	108		346

QUADRE 10

	Nivell estudis pare					Total	
	Sense estudis	E. Primaris	E. Secundar.	E. Superiors	NS	%	n
	%	%	%	%	%		
Barri							
Centre i Eixample	31	57	5	4	4	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	54	33			13	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	69	16			15	100	68
Cirera,Cerd-N	83	7			10	100	71
Llàntia,Cerd-S	76	21			3	100	68
Edat entrevistada							
De 19 a 27 anys	75	19			6	100	72
De 28 a 33 anys	61	27	1	1	11	100	196
De 34 a 39 anys	51	39	3	1	6	100	69
De 40 a més anys	60	33			7	100	15
Procedència geo pares							
Catalunya	34	53	3	2	8	100	64
Fora Catalunya	69	21	1		8	100	262
Mixta	52	32		8	8	100	25
NS					100	100	1
Situació treball entrevistada							
Treball TC	54	32	4	2	8	100	103
Treball TP/TV	62	23		1	14	100	73
Atur	66	26			8	100	121
Mestressa de casa	65	31			4	100	55
Nivell estudis entrevistada							
Sense estudis	70	3			27	100	30
E. Primaris	73	20			7	100	191
E. Secundaris	51	40	1		7	100	94
E. Superiors	24	57	8	8	3	100	37
Grup professional entrevistada							
Emp,Alt càrrec,PL,PU	14	57	14	14		100	7
Aut,com,càr.intermitjos	28	55	8	5	5	100	40
Resta pers. adm.com.tec	53	38			10	100	72
Treb.manual qual/no qual	73	16			11	100	177
Mestressa de casa	66	32			2	100	53
Nº de fills							
Un	62	31	1		7	100	157
Dos	59	27	1	2	10	100	155
Tres/Quatre/Cinc	70	20	3		8	100	40
Total segons estudis pare	(%)						
	(n)						
	62	28	1	1	8	100	
	217	98	4	3	30		352

3.3. Sobre els comportaments demogràfics de les mares entrevistades

Amb l'objectiu de conèixer no solament el nombre actual de fills de les entrevistades sinó també els seus projectes de futur al respecte, es van incloure al qüestionari una sèrie de preguntes que giraven al voltant de: (a) els fills que possiblement arribarien a tenir, i (b) els fills que, en una situació ideal al marge dels condicionaments actuals, els hagués agradat tenir. D'aquesta manera es podia obtenir una informació que està molt relacionada amb les càrregues del Treball Familiar i el seu repartiment entre la parella, donat que tenir un fill més canvia de manera quantitativa i qualitativa l'energia, esforç i despesa econòmica que demana la dinàmica familiar.

Ja hem vist anteriorment la important reducció del nombre de fills actuals dins les famílies joves en relació a les seves pròpies famílies d'origen. Ara bé, la hipòtesi que mantenim és que si bé aquest nombre reduït de fills és bastant homogeni en el conjunt de tota la població de famílies joves, darrera d'aquesta homogeneïtat s'amaguen situacions i vivències diferencials segons els diferents grups socials, i també mantenim que, aquests diferencials, poden tenir un canal d'expressió en el major o menor ajust entre els fills que la mare té o creu que arribarà a tenir, i els fills que, idealment, li agradaria tenir. És a dir, l'impressionant seguiment de la norma de dos fills a totes les classes i grups socials amaga, al meu entendre, elements diferencials en les conductes reproductives. Una hipòtesi que ha estat falsejada, en aquesta i altres recerques, és la de que les mares que fan Treball Remunerat a temps complet tenen menys fills que les mares que no el fan: actualment el nombre de fills té poc a veure amb la situació laboral de la mare (Fagnani 1992, Solsona & Treviño 1995). Però allò que no sabem és si els fills que la mare té són aquells que desitjaria tenir, i si determinats trets socials de la mare van associats a un major o menor ajust entre el nombre de fills actuals i el nombre de fills ideals (que, fent una extrapolació, podríem considerar com el nombre de fills desitjats). Es a dir, l'objectiu de l'anàlisi d'aquesta temàtica és:

- (a) identificar els trets socials bàsics de les mares segons el seu nombre de fills,
- (b) comparar el nombre de fills actuals amb els possibles i amb els ideals
- (c) identificar, per una banda, els trets socials de les mares que mostren un major ajust entre els fills que tenen i els que desitgen i, per altra banda, identificar els trets socials de les mares que mostren un major desajustament al respecte.

Aquestes qüestions tenen relació amb l'objectiu més general d'aquesta recerca: conèixer les tendències i formes dels canvis en les relacions de gènere en la nostra societat, perquè, al nostre entendre, el fet que les dones joves hagin canviat molt notablement les seves posicions en l'àmbit públic (educació, formació professional i mercat laboral) al costat del fet que en l'àmbit privat, dins la llar, les activitats dels homes joves hagin canviat bastant poc (vegeu més endavant 4.2 i 4.3), pot tenir un efecte directe sobre el nombre de fills que les dones joves tenen avui: pocs o cap.

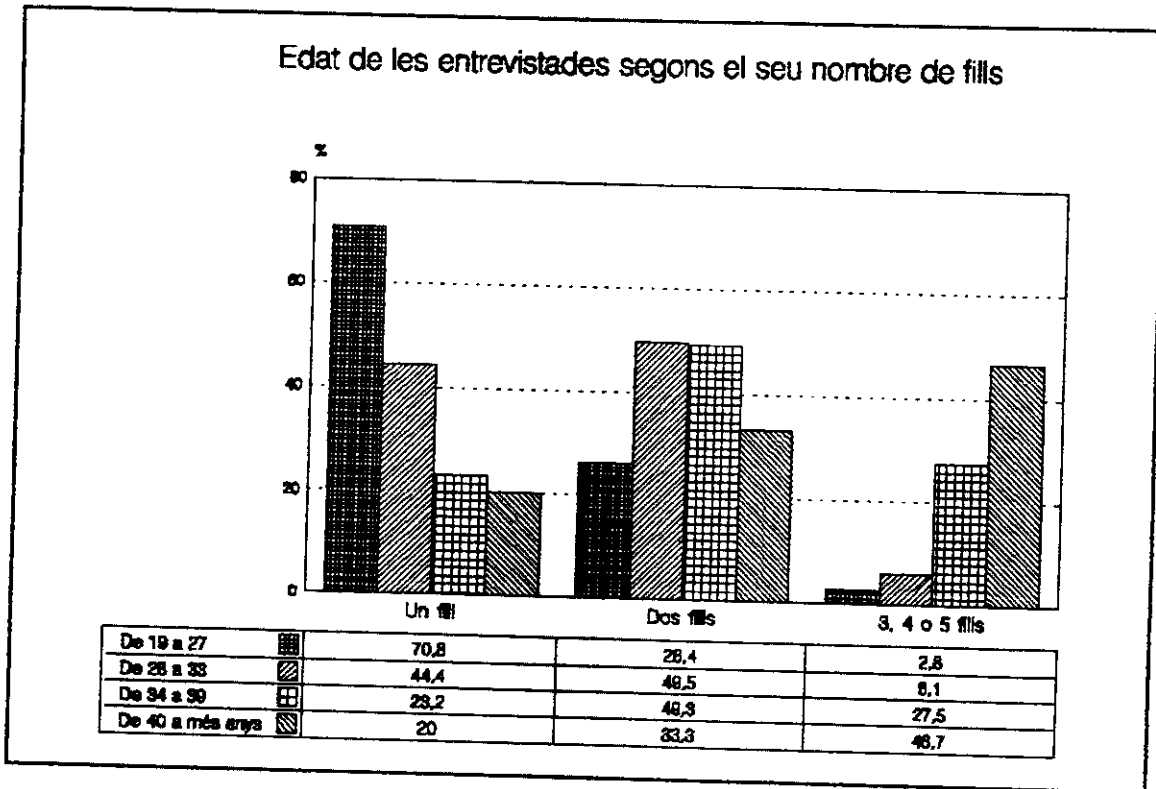
Donat que es van proposar preguntes a tres nivells de realitat (fills actuals, fills possibles, fills ideals), els diferents nivells de resposta permeten apamar el grau de satisfacció o insatisfacció pel que fa al nombre de fills, així com copsar les dificultats que l'actual organització i formes de vida posa a les persones i, en concret, a les mares amb fills. En aquest capítol, també s'aborda la qüestió del retard del primer fill, un indicador força clar de diferenciació social i cultural.

3.3.1. Nombre de fills actuals i característiques de les mares

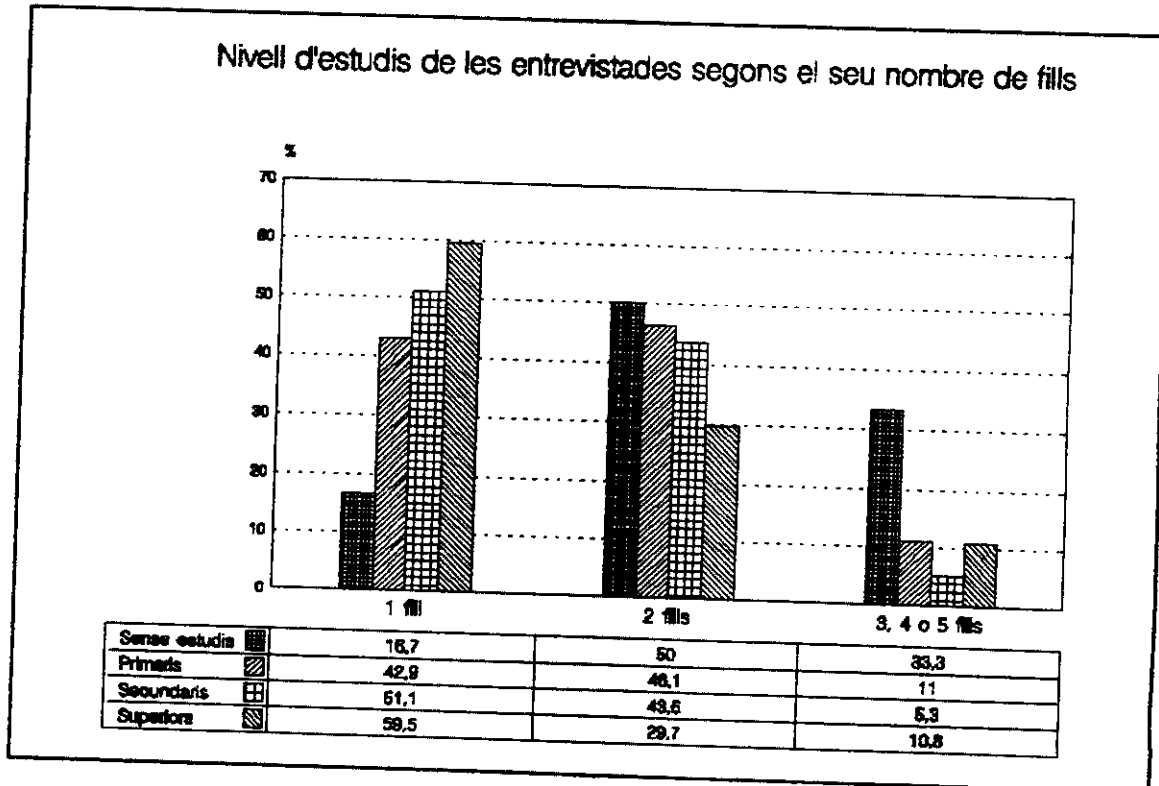
Ja hem vist anteriorment (Taula 05, p.249), la distribució de les mares segons el seu nombre de fills actuals. L'objectiu d'aquest epígraf és comprovar si algun perfil social afavoreix mantenir-se amb el fill únic o si, contràriament, alguns trets afavoreixen tenir-ne tres o més.

Recuperem, primer, algunes informacions rellevants: que la variable **nombre de fills** va fortament associada amb l'**edat de la mare** ($p=0.00000$ $gl=12$; $CC=0.43838$) però també amb el seu **nivell d'estudis** ($p=0.00022$ $gl=6$; $CC=0.26237$). Per tant, aquestes dues variables, edat i estudis, entre sí també associades, són els trets socials que més expliquen, en general, la presència de més o menys fills a les llars de les famílies biparentals amb criatures de 0-3 anys. Vegem-ho a les gràfiques següents:

Gràfica 23

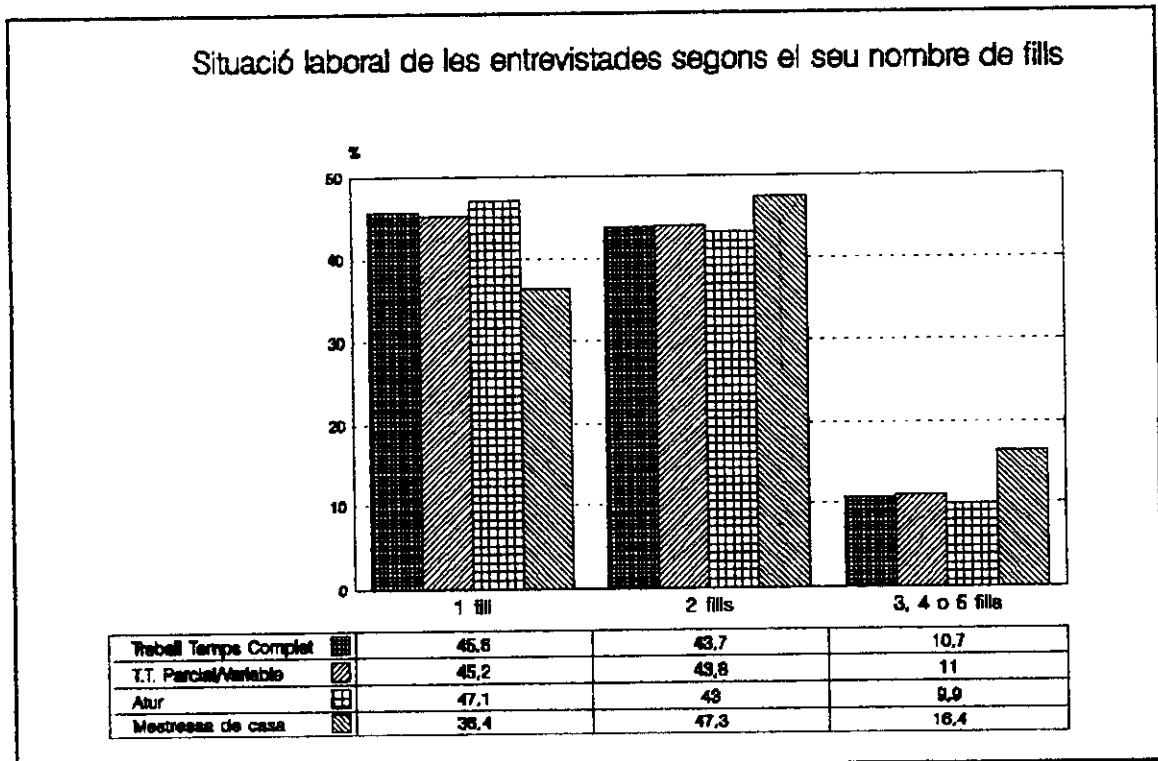
Gràfica 24

La relació és ben clara: a més **edat** més probabilitat de tenir tres o més fills; a més **estudis** més probabilitat de tenir menys fills. Contràriament, tal com es pot comprovar al Quadre 11 (p. 337) les diferències en el nombre de fills, segons cada zona de residència, són mínimes ($p=0.91561$ $gl=8$); el nombre de fills tampoc està associat als ingressos de la mare ($p=0.89189$ $gl=10$), d'igual manera que també són mínimes les diferències en funció de la situació laboral de les entrevistades ($p=0.84680$ $gl=6$).

Ja s'ha remarcat abans la importància d'aquesta darrera evidència, i repeteixo : el fet de que la mare faci o no Treball Remunerat no incideix sobre el seu nombre de fills. En canvi, els ingressos del pare sí que es relacionen amb el nombre de fills: a més ingressos del pare més fills (tot i que hi ha una excepció important: els pares que no ingressen res tenen tants o més fills que la resta). Vegem, a la gràfica següent l'expressió molt clara de la independència entre nombre de fills i situació laboral de la mare.

Gràfica 25

Solament en el cas de les mares que s'autodeclaren mestresses de casa apareix una tendència clara a no quedar-se amb el fill únic i augmentar-ne el nombre.

Tipus de mares segons els seu nombre de fills actuals

El conjunt de l'anàlisi bivariada (vegeu Quadre 11 p. 337) ens permet configurar, amb detall, els trets socials de cada grup de mares segons el seu nombre de fills.

Les mares amb un sol fill (45 %)

- Es distribueixen de manera similar per tota la ciutat tot i que podem observar una gradació nítida que parteix d'un major percentatge de mares

amb un sol fill a la Zona 1 (49%) fins a un menor percentatge a la Zona 5 (41%).

- hi estan sobrerrepresentades les mares molt joves (el 71% del grup d'edat entre 19-27 anys)
- tendeixen a tenir estudis secundaris (51% de les que els tenen) o superiors (59% de les que els tenen)
- tendeixen a tenir l'estatus professional de "resta de personal" (55 %) i càrrecs mitjos (50%).

Les mares amb dos fills (44 %)

- Es distribueixen molt equitativament per tota la ciutat
- la majoria són mares entre 28-39 anys (83%)
- la majoria tenen estudis primaris (57%) o secundaris (26%)
- es distribueixen de manera similar a totes les categories professionals

Les mares de tres o més fills (11 %)

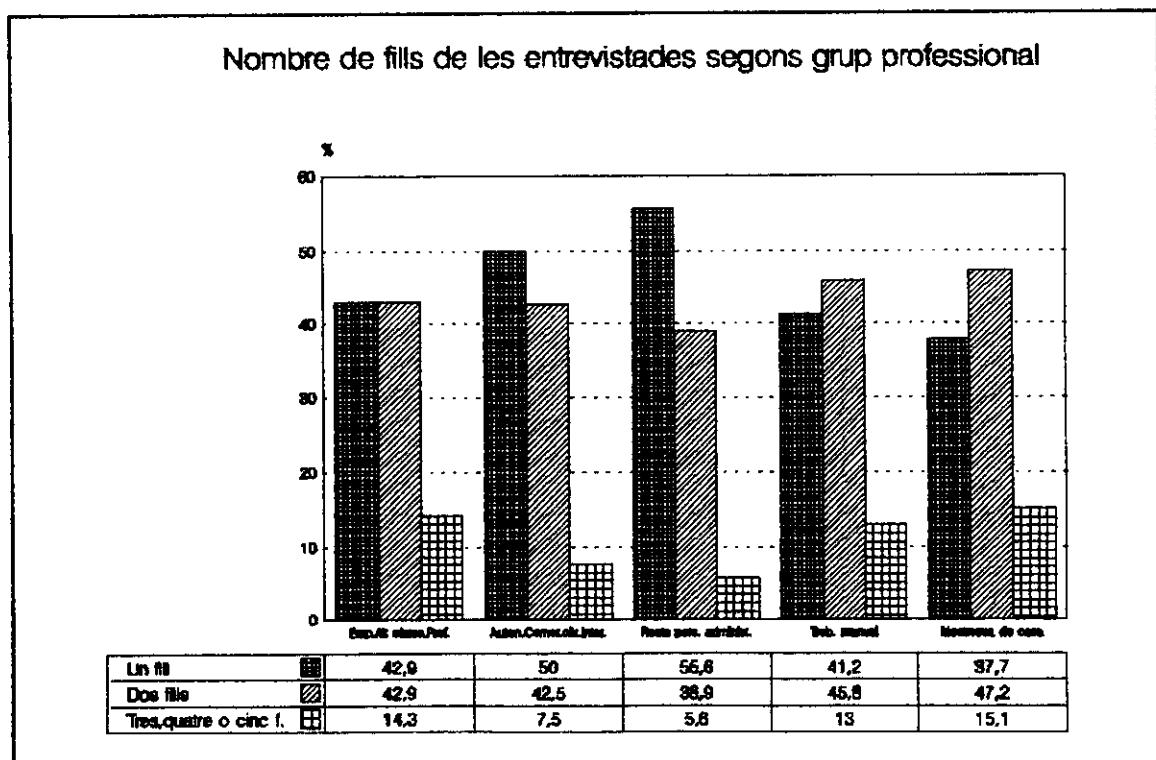
- presenten una major proporció relativa a la Zona 3 (Rocafonda Molins/Torner-Pla de'n Boet) i una menor proporció relativa a la Zona 1 (Centre i Eixampla).
- tendeixen a ser mares majors de 34 anys (66%).
- estan sobrerrepresentades entre les mares sense estudis (33%).
- estan infrarepresentades entre les mares amb estudis secundaris (5%).
- les treballadores manuals i les mestresses de casa tendeixen més a tenir-los que no pas la resta de grups professionals.
- el grup professional amb una menor presència en aquest grup de mares és el de "resta de personal" que coincideix en part amb les mares d'estudis secundaris que, sobretot, procedeixen de Formació Professional.

La norma pràctica dels dos fills

El grup que marca la pauta reproductiva és el grup de mares amb dos fills. La majoria de mares de fill únic són encara molt joves i, per tant, és molt probable que passin a tenir-ne dos tal com elles mateixes declaren (Taula 19, p.322). Però, malgrat la norma generalitzada dels dos fills, hi ha una part important de mares que pensen quedar-se amb el fill únic (30%). Però del conjunt de dades es desprèn que tenir dos fills és una pràctica compartida per quasi bé tota la societat, amb independència dels recursos de que disposin els diferents grups familiars.

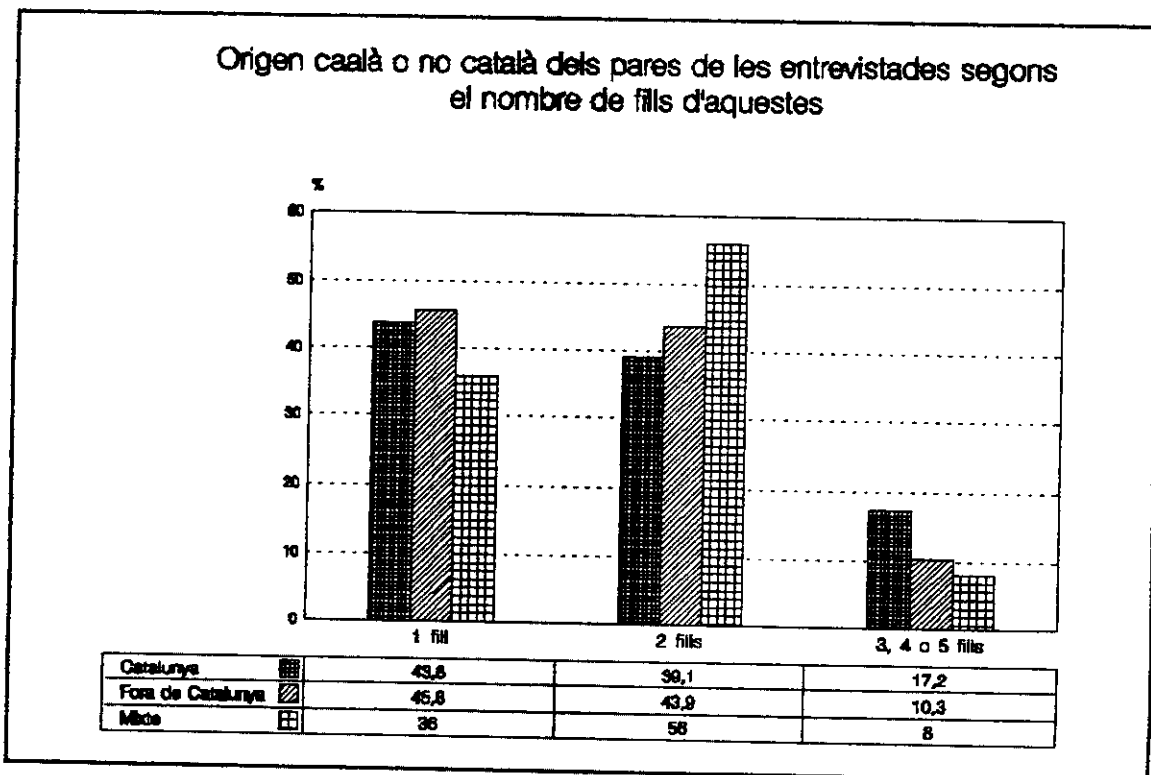
Ara bé, hem vist (Gràfica 24) que a mesura que les mares eleven el seu capital escolar, més tendeixen a quedar-se amb el fill únic. Però si s'observa el grup professional de la mare, el fill únic és més freqüent entre les mares posicionades a "resta de personal" (dependentes, auxiliars administratives, auxiliars clíniques, etc), és a dir, entre mares amb ocupacions poc qualificades en el sector serveis, que no pas en les categories professionals més altes que impliquen, sovint, alts estudis. Aquestes mares d'alt estatus destaquen, en canvi, per tenir tres o més fills en la mateixa mesura que les mares mestresses de casa. Aquesta tendència és bastant clara, encara que no la podem considerar prou consistent donat que els efectius són molt reduïts. Vegem-ho a la gràfica següent:

Gràfica 26

La norma dels dos fills es seguida avui de manera molt similar tant si l'origen dels pares de les joves mares és o no és català. En tot cas, allò que es pot destacar, com a fet diferencial, és la major tendència de les parelles d'origen mixt a tenir dos fills més que no pas un de sol, així com la major tendència de les parelles d'origen català a tenir-ne tres o més. Donada la relació molt directa entre origen català i majors capitals escolars i professionals, i donada l'evidència de que les mares d'alt estatus tendeixen a tenir tants fills com les mares mestresses de casa, sembla possible afirmar que les parelles joves que avui s'animen a tenir més de dos fills, són aquelles que disposen clarament de majors recursos o bé, aquelles que mantenen una forta divisió sexual del treball (mestresses de casa).

Gràfica 27

Per tant:

- a més estudis de la mare es tendeix a tenir menys fills;
- tenir dos fills és la pràctica social normativa per la majoria de dones que avui estant formant família;
- les mares poc qualificades en el sector serveis són les que més persisteixen en tenir un sol fill (les mares d'aquest grup professional són les que presenten més atur);
- Avui, és més freqüent que tinguin més de dos fills les mares d'origen català que no pas les mares d'origen no català.

3.3.2. Fills actuals, fills possibles, fills ideals: el triomf de la moderació i el realisme

Els resultats globals ens mostren que entre la realitat i el desig de fills hi ha una bona distància cosa que, cal dir-ho, també es donaria en tantes altres qüestions de la vida quotidiana, familiar i professional, en el cas de que fóssim preguntats sobre allò que **podem** ser i fer, i allò que **ens agradaria poder** ser i fer. Però la comparació que aquí es fa no és una banalitat perquè tant interessant és conèixer allò que som com allò que ens agradaria ser: són dos nivells de la realitat personal i social que poden ser igualment significatives per explicar i comprendre el funcionament i la dinàmica de la organització social. És cert que els elements que s'han plantejat sobre les representacions i l'imaginari de les entrevistades són força limitats, però el seu interès rau en que poden ser un punt de partida per a noves recerques sobre la qüestió.

Comencem amb una comparació sintètica: el càlcul global de la *ratio* entre el total de fills pel total de mares a cadascun dels tres nivells de realitat (actual, possible, ideal). Doncs bé, aquest càlcul comparatiu assenyala un notable *crescendo*:

- la *ratio* de fills actuals és de 1.70 fills per mare,
- la *ratio* de fills possibles és de 2.09 fills per mare,
- la *ratio* de fills ideals és de 2.75 fills per mare.

Per tant, reforçant el que s'ha dit anteriorment, la major probabilitat és que les entrevistades tinguin un promig de dos fills però, idealment, els agradaria acostar-se al nombre de tres. I potser els tindrien si les seves condicions de vida fossin més favorables per poder-los tenir.

Vegem, a la taula que segueix, la distribució comparada de les entrevistades segons el seu nombre de fills actuals, possibles o desitjats.

Taula 19. Distribució de les entrevistades segons els seus fills actuals, possibles i ideals

	ACTUALS		POSSIBLES		IDEALS	
	n	%	n	%	n	%
1 fill	157	44,6	48	13,6	20	5,7
2 fills	155	44,0	244	69,3	162	46,0
3 fills	31	8,8	46	13,1	101	28,7
4 fills	6	1,7	8	2,3	40	11,4
5 fills	3	0,9	4	1,1	10	2,8
6 fills	-	--	2	0,6	19	5,4
Total	352	100	352	100	352	100

Els fills possibles

La distància més notable entre el nombre actual i el nombre possible de fills s'estableix en el pas d'un a dos i, donat que aquest nombre segueix la norma pràctica, és ben plausible que la vinguda d'aquest fill es faci realitat.

En canvi, són poques les mares que pensin tenir tres o més fills, tot i que el 17 % que declara possible el tenir-los, sobrepassa l'11 % que actualment ja els té. Si observem el Quadre 12 (p. 342) comprovarem que aquestes mares que pensen possible tenir tres o més fills tenen característiques ben polaritzades: unes tenen estudis superiors i alt o mig estatus professional, i altres són mares sense estudis, mestresses de casa o obreres no qualificades. És a dir, es dona la mateixa polarització social ja vista entre les mares actuals de més de tres fills. Per tant, els comportaments que les mares declaren com a "possibles" són, en efecte, molt realistes.

Sabem que en alguns països d'Europa, en els darrers anys, s'ha fet ben visible una tendència a tenir tres o més fills en el cas de parelles d'alta qualificació (per ex. professorat universitari i professions liberals) i alt estatus. Però, segons les evidències que fins ara tenim, pel que fa a Catalunya, solament es pot afirmar que entre les mares joves apareix una certa intencionalitat a tenir més d'un o dos fills, i que aquesta intencionalitat és més probable que arribi a ser un fet en el cas de mares d'alt estatus, o en el cas de mares mestresses de casa que no tinguin intencions de realitzar una ocupació remunerada. Però també m'atreveixo a hipotetitzar que aquests casos solament es faran visibles (en el sentit de freqüents)

si milloren les circumstàncies que facilitin la criança, tant pel que fa referència a la disminució de la precarietat laboral de les parelles joves (vegi's 2ª part : 4.1), com pel que fa referència a la disminució de la divisió sexual del Treball Familiar.

L'anàlisi bivariada (vegeu Quadre 12 p. 342) mostra com a fet més rellevant l'alt grau de realisme, generalitzat, pel que fa als fills. Es comprova una associació molt forta entre els fills possibles i els fills actuals ($p=0.00000$ $gI=6$), de tal manera que el 91 % de mares, que ja tenen dos fills, consideren possible tenir-ne solament aquest mateix nombre, descartant totalment la possibilitat del tercer fill.

Si observem la taula que es presenta a continuació, es poden afinar una mica més aquestes prudentíssimes intencions de les entrevistades.

Taula 20. Fills que es possible tenir segons els fills que té actuals

	Té 1 fill	Té 2 fills	Té 3,4,5, fills
	%	%	%
Possible : 1 fill	30	1	-
Possible : 2 fills	63	91	7
Possible : 3 fills	6	6	68
Possible : 4,5,6 fills	1	2	25
Total	100 (157)	100 (155)	100 (40)

- entre les que tenen un fill, un 30% creu que es mantindrà amb el que ja tenen, però un 63% creu que passarà a tenir-ne dos.
- entre les que tenen dos fills, el 91% pensa quedar-se amb aquest nombre.
- tenir tres o més fills solament és vist com a fet possible per un 7% de les mares que ja en tenen un, i solament per un 8 % de les que ja en tenen dos.
- tenir quatre o més fills és possible pel 25% de mares que ja en tenen tres o més.

Per tant, allò que domina entre la majoria de les mares entrevistades, per sobre dels diferents grups d'edat, és un sentiment de molta prudència o realisme abans de decidir-se a tenir un fill més del que ja tenen.

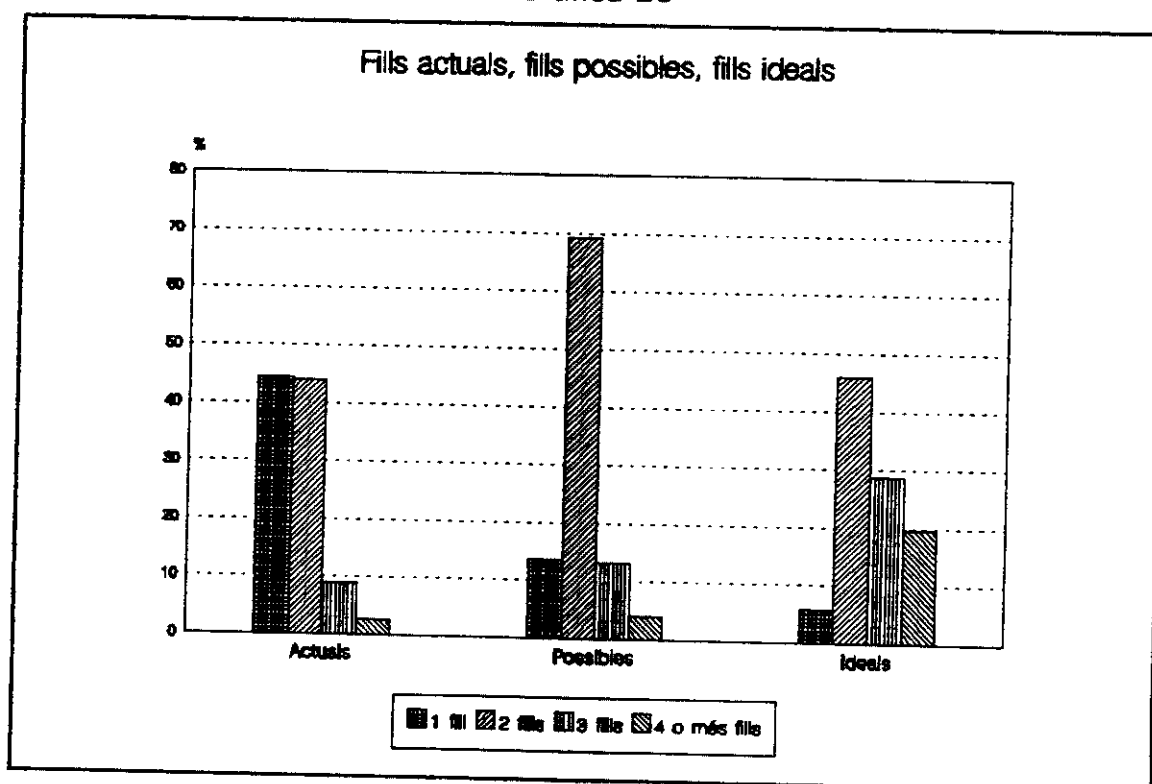
Ara bé, l'edat de l'entrevistada és, en plena lògica, l'altra variable molt associada amb el nombre de fills possibles ($p=0.00003$ $gI=9$). D'aquesta relació sobresurt l'alt

percentatge de mares molt joves que consideren com a possible un sol fill (21 % quan el promig general és del 14%). La qual cosa no solament ens confirma la prudència actual, sinó que també ens informa que algunes de les mares molt joves estan visquent una maternitat difícil (recordem que aquest grup d'edat era el que presentava major precarietat social i menors capitals).

Els fills ideals

Recuperem, a través de la gràfica, les dades comparatives entre els fills actuals, possibles i ideals (Taula 19).

Gràfica 28

Com era d'esperar, la distància entre el nombre de fills actuals i els ideals s'accentua molt més: seguint dades de la taula anterior, prop de la meitat (48%) de les entrevistades tindrien idealment tres o més fills, mentre que prop de l'altra meitat (46%) es quedaria amb dos; solament un 6% de les mares són partidàries del fill únic. Per tant, es pot afirmar que el conjunt de mares de criatures petites, tenen avui menys fills dels que els agradaria tenir: prop d'un terç en tindria tres (29%) i una proporció molt significativa (20%) en tindria quatre o més.

Taula 21. Fills que es tindrien idealment segons els fills actuals

	Té 1 fill	Té 2 fills	Té 3,4,5 fills
Ideal : 1 fill	8	2	10
Ideal : 2 fills	51	48	18
Ideal : 3 fills	22	32	43
Ideal : 4 fills	12	10	15
Ideal : 5 fills	3	2	7
Ideal : 6 fills o més	4	6	7
Total	100 (157)	100 (155)	100 (40)

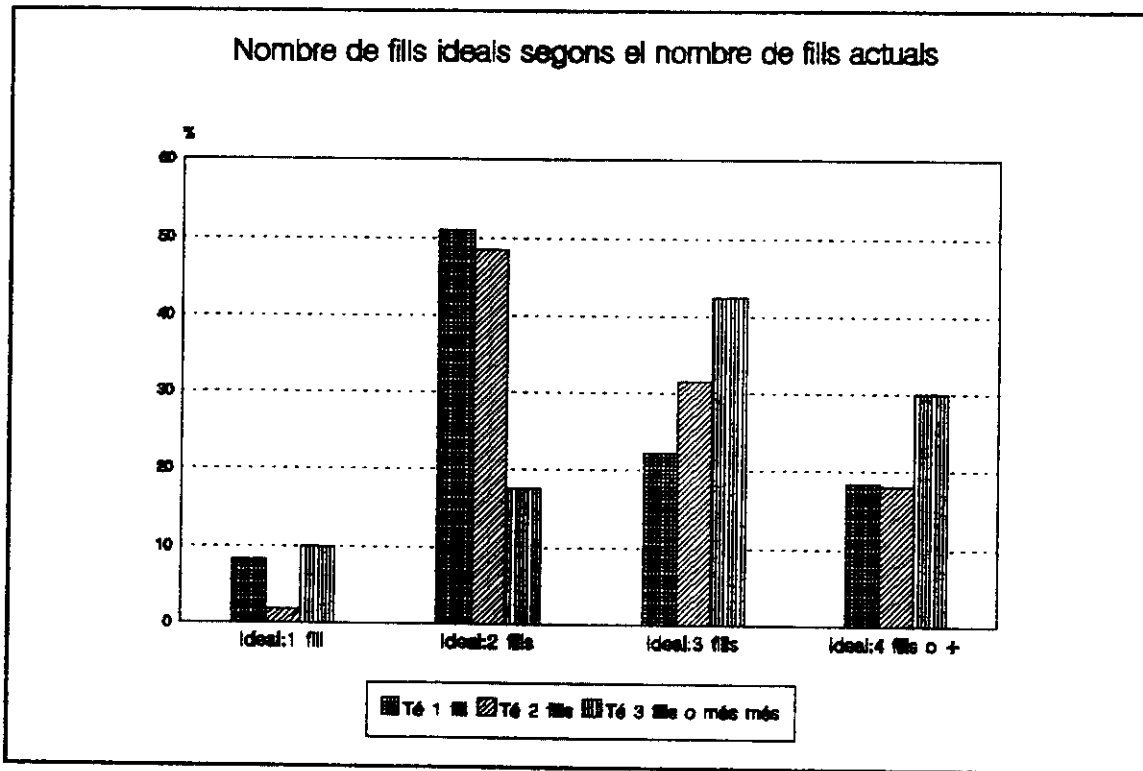
Per tant, si bé el nombre de dos fills es confirma com el nombre possible per la gran majoria, com a nombre ideal ho és solament per la meitat de les mares entrevistades perquè l'altra meitat manifesta un ideal de fills que supera molt significativament la norma social de dos.

¿Quins mecanismes hi ha al darrera d'aquesta norma pràctica tan estesa, que s'ha imposat a despit del que les pròpies mares consideren ideal en un sentit ample ?. Sembla innegable que hi ha factors estructurals d'ordre material (dificultats d'accés o expulsió directa del mercat de treball), d'ordre simbòlic (canvis en la identitat de les dones) i d'ordre històric-cultural (persistència de la divisió sexual del treball dins la família). Tots aquests factors tenen efectes molt directes i pràctics sobre la vida quotidiana de les famílies joves, incidint de manera diferencial segons els grups socials, però amb uns resultats equivalents sobre els comportaments reproductius. D'altra manera la norma dels dos fills no seria tant i igualment practicada a totes les classes socials.

Els fills no desitjats

A la Taula anterior hi sobresurt una dada: el 28 % de les mares que tenen 3, 4, o 5 fills, consideren ideal tenir-ne solament 1 o 2. Per tant, i extrapolant, podem dir que aquestes mares tenen fills no desitjats. Vegem aquelles dades a la gràfica següent.

Gràfica 29

Aproximadament la meitat de les mares actuals tendeixen a considerar ideal tenir un fill més del que ja tenen. Ara bé, les mares que avui tenen tres o més fills mostren tendències contradictòries: unes, també desitgen algun fill més dels que ja tenen, però altres (28 %) desitjarien tenir-ne menys dels que tenen. És a dir, hi ha un percentatge qualitativament molt significatiu de fills no desitjats.

S'ha fet el càlcul de fills no desitjats (considerant una base màxima de tres fills actuals) i, sobre el total de 599 fills de les entrevistades, unes 20 criatures (3,33 %) poden ser, molt probablement, criatures no desitjades. I aquesta situació es dona especialment en les famílies de tres o més fills. Però qui són aquestes mares que haguessin preferit tenir menys fills dels que tenen ?

Sabem, per una banda, que les mares més grans són també les que més fills tendeixen a tenir, és dir, que l'edat sembla homogeneïtzar-les. Però, per altra banda, també sabem que aquest grup d'edat mostra trets socials bastant polaritzats: unes tenen un alt capital escolar i professional mentre que altres tenen els més baixos capitals de tota la mostra. Doncs bé, és molt probable que siguin les mares amb menys recursos socials aquelles que, a través de l'expressió del seu desig ideal de fills, estiguin manifestant les dificultats que tenen per poder

atendre'ls i fer créixer. Són la punta d'un iceberg que representa les dificultats que implica, avui, tenir més de dos fills.

L'ajust entre allò possible i allò ideal: pràctiques reproductives similars i ideals reproductius diversos

Però, qui són les mares que manifesten més distància entre el possible i l'ideal de fills? És evident que un diferencial negatiu, com el que acabem de veure, pot molt bé significar que les mares (i potser també els pares) viuen amb dificultats la criança i/o la dependència que impliquen els fills. Però les dificultats que avui es tenen en la criança dels fills no tenen perquè estar solament al darrera de les mares que en desitgen menys dels que tenen, sinó que també pot estar al darrera de les mares que en desitgen més dels que tenen o pensen tenir: aquest diferencial de signe positiu implica que la mare (i potser també el pare) considera que hi ha obstacles d'ordre divers que no li permeten tenir-ne més. En canvi, les mares que més ajusten el desig i la realitat, els fills possibles amb els ideals, vindrien a expressar una major acomodació a les seves condicions actuals de vida.

Es diu que la societat del consum i de la informació ha suposat una homogeneïtzació progressiva dels valors i les pautes culturals, però es diu menys que, aquesta suposada homogeneïtzació pot estar ocultant una major polarització de les desigualtats arrelades en les relacions socials de producció i en les diverses estructures de desigualtat social. Pel que fa a l'imaginari de les dones joves entorn de les seves maternitats això és cert i alhora fals, perquè viuen una situació paradoxal. L'anàlisi de les característiques socials de les entrevistades i el seu ideal de nombre de fills mostra que la similitud d'opcions imaginades és alta o molt alta en relació a:

- Zona de residència (p=0.32215 gl=20)
- Edat (p=0.43928 gl=15)
- Pares catalans o no catalans (p=0.75011 gl=9)
- Situació laboral (p=0.81893 gl=9)

Es a dir, si exceptuem l'edat, no sembla que la posició social (considerada a través del barri de residència, origen familiar, i situació laboral de la mare) tingui un efecte diferenciador en l'ideal de nombre de fills. Però, en canvi, l'imaginari difereix molt significativament per motiu del **nivell d'estudis** (p=0.02401 gl=15), **grup professional** (p=0.00310 gl=), i **nombre de fills actuals** (p=0.00081 gl=6). I el

cas és que nivell d'estudis i grup professional són uns forts components de posició o estatus social. L'anàlisi bivariada (vegeu Quadre 13 p. 339) mostra de manera clara que:

- a més estudis s'incrementa progressivament el nombre ideal de fills,
- a més alta qualificació professional succeeix el mateix.

Per tant, quan més estudis, més alta posició professional i millors condicions materials de vida general, és més probable que trobem un major sentiment de pèrdua (difícil de qualificar) pel fet de tenir solament un o dos fills, tal com és la pràctica habitual. No estic pas dient que les mares amb més estudis estiguin visquent de manera dramàtica aquest fenomen, però la forta distància que manifesten entre els fills possibles i els fills ideals constata l'existència d'un gran diferencial entre allò que els agradaria fer i allò que poden fer. Sembla, per tant, que el mite de la Superwoman no té cap base en el nostre país. Vegem la constatació de fets a les taules i anàlisis següents.

L'ideal de nombre de fills canvia segons els estudis i el grup professional

Els tests estadístics falsegen la hipòtesi de que la situació laboral de la mare expliqui el nombre de fills actuals, de la mateixa manera que també falsegen la hipòtesi de que la situació laboral expliqui el nombre de fills ideals ($p=0.81893$ $gl=9$). Però la observació atenta de l'anàlisi bivariada ens proporciona una informació sociològicament prou significativa quan comparem els tres nivells de realitat amb el nivell d'estudis i el grup professional. Vegem-ho a les taules següents:

Taula 22. Nombre de fills actuals, possibles i ideals de les entrevistades segons el seu nivell d'estudis (percentatges horitzontals: un + dos + tres = 100)

	UN fill			DOS fills			TRES o més fills		
	Actual	Possi-ble	Ideal	Actual	Possi-ble	Ideal	Actual	Possi-ble	Ideal
Sense estudis (n=30)	17	6	13	50	57	40	33	37	47
E. Primaris (n=191)	43	15	7	46	72	52	11	13	41
E. Secundaris (n=94)	51	16	2	44	68	44	5	16	54
E. Superiors (n=37)	59	8	-	30	68	27	11	24	73

Per facilitar la lectura d'aquestes dades és útil reduir-les mostrant les diferències en punts percentuals entre els fills possibles i els ideals, tal com es mostra a les taules que segueixen.

Taula 23. Distàncies percentuals entre els fills possibles i els ideals, segons nivell d'estudis

	Distància entre fills possibles - fills ideals		
	UN fill	DOS fills	TRES o més fills
Sense estudis (n=30)	- 7 punts	+ 17 punts	- 10 punts
E. Primaris (n=191)	+ 8 punts	+ 20 punts	- 28 punts
E. Secundaris (n=94)	+ 14 punts	+ 24 punts	- 38 punts
E. Superiors (n=37)	+ 8 punts	+ 41 punts	- 49 punts

Taula 24. Nombre de fills actuals, possibles i ideals de les entrevistades segons el seu grup professional

	UN fill			DOS fills			TRES o més fills		
	Actual	Possi-ble	Ideal	Actual	Possi-ble	Ideal	Actual	Possi-ble	Ideal
Emp.Alt càrrec (n=7)	43	29	-	43	57	43	14	14	57
Autòn.C.Mitg (n=40)	50	3	-	42	70	30	8	27	70
Resta personal(n=72)	55	21	-	39	64	44	6	15	55
Treb.manual (n=177)	41	14	8	46	73	51	13	13	41
M. de casa (n=53)	38	9	8	47	70	47	15	21	45

Taula 25. Distàncies percentuals entre fills possibles i fills ideals, segons el grup professional

	Distància entre fills possibles - fills ideals		
	UN fill	DOS fills	TRES o més fills
Emp.Alt càrrec (n=7)	+ 29 punts	+ 14 punts	- 43 punts
Autòn.C.Mitg (n=40)	+ 3 punts	+ 40 punts	- 43 punts
Resta personal(n=72)	+ 21 punts	+ 20 punts	- 40 punts
Treb.manual (n=177)	+ 6 punts	+ 22 punts	- 28 punts
M. de casa (n=53)	+ 1 punt	+ 23 punts	- 24 punts

Què és el que està passant en les famílies joves amb alts i mitjos capitals escolars i professionals? Paradoxalment, tenen més recursos però són les que mostren més distància entre els fills que tenen i els que, a la mare, li agradaria tenir (no sabem, per les limitacions d'aquesta recerca, què els agradaria als pares). Per explicar aquest desajustament, tot i ser complex, es poden identificar tres línies argumentals que, hipotèticament, relacionen fets que afecten la majoria de mares joves (no solament les mares d'alt estatus social):

(a) - les mares-treballadores (85% de la mostra fa treball remunerat o el vol fer) pensen que no poden tenir més fills mentre no tinguin un Treball Remunerat, o no en tinguin un de no precari i mal pagat. En aquest sentit no és pas que les mares no vulguin tenir fills perquè treballen sinó que no els tenen perquè no tenen tampoc treball remunerat, tal com altres investigacions han provat de demostrar.

(b) - les mares-treballadores saben, perquè ho han viscut sobre elles mateixes o sobre l'experiència d'altres dones, que tenir més fills és un risc de cara a mantenir el Treball Remunerat. En aquest sentit no és que les mares no vulguin més fills, sinó que encara són importants els mecanismes d'expulsió de les embarassades i mares de criatures petites del mercat de treball (fins i tot en categories professionals altes ¹). També pot dissuadir les mares de tenir més fills les dificultats per trobar treball remunerat a temps parcial no precari, donat que aquest tipus d'oferta és mínima.

(c) - les mares treballadores saben que, si tenen més fills, poden tenir una sobrecàrrega de treball per causa de l'acumulació de les hores de dedicació al Treball Familiar i al Treball Remunerat.

Hi ha prou evidència per poder descartar que l'explicació de l'actual reducció del nombre de fills vingui per la via simplificadora de si la mare fa o no Treball Remunerat. També sabem que la identitat de les dones joves casades ja no passa de manera exclusiva per la llar i la família, la qual cosa s'ha pogut comprovar per dues vies: una més simbòlica, quan la gran majoria d'entrevistades s'autodeclaren mares-treballadores; i una via més material quan solament un 34% de totes les entrevistades no ingressa cap renda de treball. Sembla també cert que mentre una jove-mare no tingui assegurat un Treball Remunerat es retindrà de tenir un fill més (les aturades són les que tenen menys fills); està avisada de que tenir-ne més és arriscar-se a no obtenir o perdre el Treball Remunerat (i a vegades no tenir treball remunerat pot significar també no tenir plaça pel fill a l'escola bressol pública²).

¹ Recordeu el cas de l'advocadessa expulsada del seu lloc de treball, en una empresa de Barcelona, quan es conegué el seu embaràs. Vegeu EL PAÍS, 24.11.1995.

² Aquesta és una condició primera per acceptar les criatures a l'escola-bressol pública de la ciutat d'observació. En l'ordre de preferències, primer té plaça el fill de la mare que treballa; en segon lloc el fill de la mare que pot demostrar que està a l'atur i busca feina.

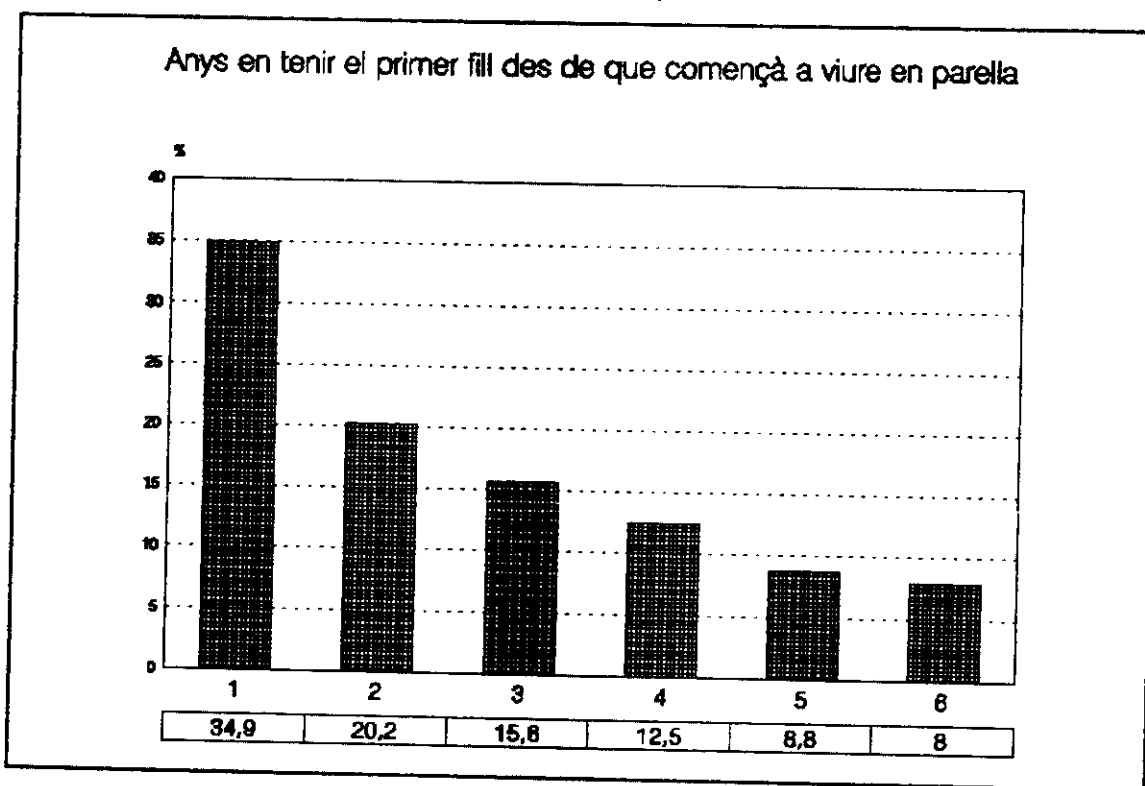
Però, donat que sempre estem parlant de famílies biparentals, ¿ no serà també que allò que reté les mares de tenir més fills és que el repartiment de les feines domèstiques i organitzatives de la llar i la família no és prou compartit amb la parella, perquè encara que es tendeixi a compartir és fa de manera molt descompensada entre mare i pare ?.

Els forts diferencials entre fills actuals/possibles/ideals, segons estudis i grup professional, mostra que la reducció del nombre de fills no és solament efecte de la precarització del treball de mercat, ni solament efecte de la manca de recursos econòmics, sinó que altres factors estan influïnt directament sobre les conductes reproductives. A efecte del nostre objecte d'estudi, mantenim que una de les causes de la persistent baixada de la natalitat es troba en que les mares no tenen prou suport per conciliar el treball familiar i el treball remunerat: per una part, dins la llar, les relacions de gènere entre els cònjuges no ha variat tant com a vegades se suposa, la qual cosa implica l'acumulació de la càrrega de Treball Familiar sobre la mare, especialment en les activitats de treball domèstic i organitzatiu, malgrat que la criança del primer i segon fill sigui bastant compartida amb el pare (les dades han mostrat, i ho veurem més endavant, que el pare és més absent del treball familiar quan es tenen tres o més fills); per altra part, no menys important, la valoració social de la maternitat no ha implicat, fins avui, una sòlida i continuada política de suport institucional en termes d'oferta suficient d'escoles bressol de qualitat o altres polítiques familiars.

3.3.3. L'estratègia de demora: una tendència de classe o una tendència de fons?

Les mares joves tendeixen a retardar la vinguda del primer fill. El retard en l'edat de matrimoni a Espanya i Catalunya o el retard en l'edat d'accés a la primera maternitat són indicadors demogràfics ja abastament comprovats. Les entrevistades en aquest estudi confirmen aquesta tendència.

Gràfica 30

Però resulta que aquest retard del primer fill té un fort component de classe que apareix, de manera molt clara, a l'anàlisi bivariada. Per exemple, la Zona de residència o barri, variable que considerem com microcosmos social i cultural de les famílies, és un exemple meridià de diversitat al respecte.

Taula 26. Anys que tardà en tenir el primer fill (des que viu amb parella) segons **zona de residència**.

	1 a 2 anys	3 a 4 anys	5 a 6 anys	Totals
Zona 1	48	25	27	100 (84)
Zona 2	49	30	21	100 (61)
Zona 3	53	35	12	100 (68)
Zona 4	58	27	15	100 (71)
Zona 5	69	25	6	100 (68)

A mesura que passem de la Zona 1 (la de més component burgès de la ciutat) a la zona 2, 3, 4 i 5 (de major component obrer), augmenta progressivament el percentatge de mares que tenen el primer fill el primer o segon any de convivència. I a l'inrevés: a mesura que passem de la Zona 1 a la Zona 5 disminueix

progressivament el percentatge de mares que retarden el primer fill al cap de cinc o sis anys de convivència. Per tant, tenint en compte el tipus de població a cada zona, podem afirmar que el retard del primer fill és una estratègia que més se segueix quan més capitals es tenen. Vegem a continuació el mateix fenomen refrendat per l'anàlisi dels capitals escolars.

Taula 27. Anys que tardà en tenir el primer fill (des que viu amb parella) segons el nivell d'estudis

	1 a 2 anys	3 a 4 anys	5 a 6 anys	Totals
Sense estudis	87	7	7	100 (30)
E. Primaris	58	28	14	100 (191)
E. Secundaris	46	35	19	100 (94)
E. Superiors	38	28	32	100 (37)

La inversió dels comportaments en relació a la zona de residència és encara més notable. De les dades se'n extreu una conclusió prou definitiva: queda falsejada la hipòtesi de que el retard del primer fill es practica a totes les classes socials. Més aviat sembla evident que a mesura que les dones tenen més estudis i més recursos més usen les tècniques anticonceptives i la planificació familiar. La gran majoria de dones sense estudis i una majoria important de dones amb estudis primaris no van usar mètodes anticonceptius durant els dos primers anys de viure amb parella.

La maternitat, diu Bourguignon (1987), sembla ser més important per les mares que no tenen una forta identitat professional. Les nostres dades confirmen que, en efecte, la maternitat és allò primer, en el temps, per les mares de més baix estatus, però no confirmen pas que la maternitat sigui menys important per les mares d'alt estatus o amb forta identitat professional. Hi podem dissentir perquè hem vist els importants diferencials entre els fills que tenen aquestes mares i els fills que idealment tindrien i, per tant, podem sospitar de l'argument de la "menor importància" de la maternitat, en la vida de les dones d'estatus mig-alt i alt. Contràriament, sembla que la tendència s'afirma cap a que les mares d'alt estatus acabin conformant famílies de tres o més fills. En definitiva, l'estratègia de la demora del primer fill entre les dones amb més estudis és clara, però ho és bastant menys que els fills tinguin per aquestes mares una menor importància en la seva escala de valors.

Però vegem com es confirma el retard del fill, com a estratègia de classe, a través de la comparació entre els grups professionals de les entrevistades.

Taula 28. Anys que tarda a tenir el primer fill (des de que viu amb parella) segons el grup professional

	1 a 2 anys	3 a 4 anys	5 a 6 anys	Totals
Emp. Alt càrrec	14	43	43	100 (7)
Autòn.C.Mitg	48	27	25	100 (40)
Resta personal	53	29	18	100 (72)
Treb.manual	57	29	14	100 (177)
M. de casa	60	25	15	100 (53)

L'estratègia de demora pren encara més forma segons el grup professional, tot i que caldrien més efectius per poder generalitzar. Més del 40% de mares en posicions professionals altes ha demorat cinc o més anys l'arribada del primer fill. I la seqüència es manté: a més alta categoria professional, més demora. I, també cal dir que aquestes mares mantenen en exclusiva algunes activitats de criança tradicional que avui tendeixen a ser força compartides entre mare i pare, tal com podem comprovar més endavant.

Vegem finalment aquesta estratègia respecte del nombre de fills actuals.

Taula 29. Anys que tarda a tenir el primer fill (des de que viu amb parella) segons el nombre de fills actuals

	1 any (n=123)	2 anys (n=71)	3 anys (n=55)	4 anys (n=44)	5 anys (n=31)	6 anys o més (n=28)	Total
Té UN fill	28	16	18	16	12	10	100(157)
Té DOS fills	32	27	15	12	7	7	100(155)
Té TRES ó + fills	73	13	7	3	2	2	100(40)

La lectura és fàcil: quan abans es té el primer fill, més fills es tenen. Si, a més, observem el Quadre 14 (p. 339) podem veure que les entrevistades que més aviat han tingut el primer fill són les molt joves i les molt grans. Ambdós grups d'edat superen en més de 10 punts percentuals les entrevistades d'edats centrals (28-39). Per tant, els comportaments reproductius de les mares molt joves s'assemblen als de les mares grans, més que no pas als de la majoria de mares que són les que accedeixen a la maternitat entorn de l'edat mitjana.

Pel que fa a l'edat és rellevant el fet de que entre les mares grans es troba un percentatge notable (25%) que van tardar cinc o sis anys a tenir el primer fill. Per tant, i de nou, mares molt joves i mares molt grans presenten comportaments atípics que inverteixen l'ordre d'allò esperat per raó d'edat: les més joves de totes les entrevistades tendeixen a reproduir comportaments del passat (no demora); algunes de les més grans de totes les entrevistades reproduïxen, en canvi, els comportaments esperats per les mares joves d'edats centrals (demora important i, potser, un únic fill).

Relacionant algunes dades vistes en aquest capítol amb l'anàlisi del treball de criança, que presento més endavant, podem dir que avui les mares de més alt estatus professional estan sotmeses a fortes contradiccions pel que fa als seus comportaments davant la maternitat:

- (a) són les que desitgen tenir més fills però, avui per avui, mantenen en general la norma pràctica dels dos fills i, per tant, mostren un major desajustament entre desig i realitat.
- (b) retarden molt la vinguda del primer infant i, al retardar-lo, el risc a tenir-ne pocs és més alt.
- (c) es reserven les activitats de maternatge tradicional de més component físico-relacional, com si volguessin compensar els fills desitjats que no tindran.

* * * * *

Després dels annexos estadístics que recolzen tot el que s'ha dit fins aquí, entrem de ple en el capítol d'anàlisi del repartiment de la massa de treball (familiar i remunerat) entre les entrevistades i els seus cònjuges

QUADRE 11

	Nº de fills			Total	
	Un	Dos	Tres/Quatre/Cinc	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	49	44	7	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	46	41	13	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	44	41	15	100	68
Cirera,Cerd-N	42	46	11	100	71
Llàntia,Cerd-S	41	47	12	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	71	26	3	100	72
De 28 a 33 anys	44	49	6	100	196
De 34 a 39 anys	23	49	28	100	69
De 40 a més anys	20	33	47	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	44	39	17	100	64
Fora Catalunya	46	44	10	100	262
Mixta	36	56	8	100	25
NS		100		100	1
Situació treball entrevistada					
Treball TC	46	44	11	100	103
Treball TP/TV	45	44	11	100	73
Atur	47	43	10	100	121
Mestressa de casa	36	47	16	100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	17	50	33	100	30
E. Primaris	43	46	11	100	191
E. Secundaris	51	44	5	100	94
E. Superiors	59	30	11	100	37
Grup professional entrevistada					
Emp,Alt càrrec,PL,PU	43	43	14	100	7
Aut,com,càr.intermitjos	50	43	8	100	40
Resta pers. adm.com.tec	56	39	6	100	72
Treb.manual qual/no qual	41	46	13	100	177
Mestressa de casa	38	47	15	100	53
Total segons nombre de fills (%)	45	44	11	100	
(n)	157	155	40		352

QUADRE 12

	Fills que possiblement tindrà				Total	
	Un fill	Dos	Tres	Quatre/Cinc/Sis	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	14	64	17	5	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	18	70	10	2	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	13	63	18	6	100	68
Cirera,Cerd-N	10	79	10	1	100	71
Llàntia,Cerd-S	13	71	10	6	100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	21	68	10	1	100	72
De 28 a 33 anys	14	73	11	3	100	196
De 34 a 39 anys	6	67	22	6	100	69
De 40 a més anys	13	40	20	27	100	15
Procedència geo pares						
Catalunya	17	55	22	6	100	64
Fora Catalunya	13	73	11	3	100	262
Mixta	8	72	8	12	100	25
NS		100			100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	11	71	16	3	100	103
Treball TP/TV	19	66	14	1	100	73
Atur	15	70	10	5	100	121
Nestressa de casa	9	69	15	7	100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	7	57	27	10	100	30
E. Primaris	15	72	10	3	100	191
E. Secundaris	16	68	11	5	100	94
E. Superiors	8	68	22	3	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU	29	57		14	100	7
Aut,com,càr.intermitjos	3	70	25	3	100	40
Resta pers. adm.com.tec	21	64	10	6	100	72
Treb.manual qual/no qual	14	73	11	2	100	177
Nestressa de casa	9	70	13	8	100	53
Nº de fills						
Un	30	64	6	1	100	157
Dos	1	91	6	2	100	155
Tres/Quatre/Cinc		8	68	25	100	40
Total segons fills possibles (%)	14	69	13	4	100	
(n)	48	244	46	14		352

QUADRE 13

	Fills que tindria idealment						Total	
	Un	Dos	Tres	Quatre	Cinc	Sis o més	%	n
	%	%	%	%	%	%		
Barri								
Centre i Eixample	1	43	29	14	6	7	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	5	51	31	5	3	5	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	6	44	29	12	4	4	100	68
Cirera,Cerd-N	11	41	31	14		3	100	71
Llàntia,Cerd-S	6	53	24	10		7	100	68
Edat entrevistada								
De 19 a 27 anys	11	43	25	13	3	6	100	72
De 28 a 33 anys	3	47	31	11	2	5	100	196
De 34 a 39 anys	6	45	30	10	4	4	100	69
De 40 a més anys	13	47	7	13	7	13	100	15
Procedència geo pares								
Catalunya	6	45	23	11	5	9	100	64
Fora Catalunya	5	47	30	11	3	4	100	262
Mixta	8	32	32	20		8	100	25
NS		100					100	1
Situació treball entrevistada								
Treball TC	4	46	28	13	5	5	100	103
Treball TP/TV	4	45	36	8	3	4	100	73
Atur	7	46	26	13	2	5	100	121
Mestressa de casa	9	47	25	9		9	100	55
Nivell estudis entrevistada								
Sense estudis	13	40	30	7	3	7	100	30
E. Primaris	7	52	25	9	2	5	100	191
E. Secundaris	2	44	30	13	5	6	100	94
E. Superiors		27	43	24	3	3	100	37
Grup professional entrevistada								
Emp,Alt càrrec,PL,PU		43		57			100	7
Aut,com,càr.intermitjos		30	48	15	5	3	100	40
Resta pers. adm.con.tec		44	29	13	6	8	100	72
Treb.manual qual/no qual	8	51	26	9	2	4	100	177
Mestressa de casa	8	47	26	9		9	100	53
Nº de fills								
Un	8	51	22	12	3	4	100	157
Dos	2	48	32	10	2	6	100	155
Tres/Quatre/Cinc	10	18	43	15	8	8	100	40
Total segons lloc naixement								
(%)	6	46	29	11	3	5	100	
(n)	20	162	101	40	10	19		352

QUADRE 14

2ª Part : Capítol 4

EL REPARTIMENT DE LA MASSA DE TREBALL ENTRE MARES I PARES

4.1. El Treball Remunerat

4.1.1. Perfils laborals de mares i pares

4.1.2. Hores de treball remunerat i característiques socials de les mares

4.1.3. Les trajectòries de treball remunerat i la seva combinació amb la maternitat i la paternitat

4.1.4. Motius i valoracions del treball remunerat i del seu repartiment entre la parella

Annex 1 : Dades bàsiques de la segmentació laboral per sexe a Espanya i Comunitat Econòmica Europea

Annex 2 : Quadres estadístics

4.2. El Treball Familiar (I): domèstic i d'organització

4.2.1. Qui fa què del treball domèstic i organització familiar. Característiques i significació de les pràctiques de dones i homes joves.

4.2.2. Anàlisi diferencial del repartiment del treball domèstic i d'organització familiar

4.2.3. Índexs globals i sintètics dels diferencials en la participació

4.2.4. Valoracions de l'actual repartiment del treball domèstic i d'organització

4.3. El Treball Familiar (II): de criança

4.3.1. Qui fa què de les activitats de criança: les transformacions dels rols parentals tradicionals. Índexs sintètics de participació de mare, pare o altres

4.3.2. Anàlisi diferencial de la parentalitat

4.4. Repartiment de la massa de treball entre la parella i Tipus Familiars

4.4.1. Marits i mullers: posició de classe i posició de gènere. Els factors explicatius de l'estructura relacional

4.4.2. Agrupaments i tipologia familiar

Annex 3: Les "classes"

2ª Part : Capítol 4

EL REPARTIMENT DE LA MASSA DE TREBALL ENTRE MARES I PARES

Una vegada pormenoritzats els trets socials de les mares entrevistades i els seus cònjuges, vistos uns primers perfils de les entrevistades, i analitzats els seus comportaments demogràfics, és el moment de portar a terme una anàlisi del repartiment entre la parella de la massa de treball que genera la configuració i dinàmica d'un grup familiar. En el model d'anàlisi, anterior a la comprovació empírica, hem entès que la massa de treball que genera tota dinàmica familiar podia condensar-se en dos grans conceptes: Treball Remunerat i Treball Familiar (domèstic, d'organització, de criança), conceptes que fan referència a les dues grans esferes del treball humà: el treball de producció de béns i el treball de producció i manteniment de la vida humana.

Un primer objectiu d'aquest capítol és mesurar, qualitativa i quantitativa, el repartiment de la massa de treball entre ambdós cònjuges el joc relacional que cadascun estableix entre les diverses dimensions del treball. La hipòtesi subjacent a aquesta anàlisi és que és probable que podem comprovar tres modalitats de repartiment del treball entre la parella, modalitats que hem anomenat : (a) dedicació tradicional en exclusiva, (b) dedicació compartida no equitativa, (c) dedicació compartida equitativa. Aquestes modalitats s'associen, teòricament, a tres tipus familiars que formen part de tres sistemes o tipus ideals de cultures de gènere. En el seu moment (vegeu capítol 1 d'aquesta 2ª part) hem contemplat una quarta modalitat de repartiment de la massa de treball que hem anomenat de dedicació compartida equitativa i no estereotipada, però que considerem una forma utòpica en tant en quan forma part d'un sistema cultural en el qual han desaparegut els processos d'adscripció social per raó de sexe.

Al llarg del procés d'anàlisi que s'ha fet al capítol anterior ja s'ha fet evident que la modalitat de dedicació tradicional en exclusiva persisteix a la pràctica en una alta freqüència si ens atenem a les mares entrevistades que no fan treball remunerat (voluntària o involuntàriament), tot i que sembla que aquesta modalitat està en procés de deslegitimació pel fet de que solament una minoria d'entrevistades s'identifiquen amb el paper tradicional de mestressa de casa. Respecte de la segona modalitat, dedicació compartida no equitativa, i de la

tercera modalitat, dedicació **compartida equitativa**, tenim indicis per pensar que es poden estar donant entre parelles de doble sou, però encara no tenim informació suficient per poder discriminar entre una i altra modalitat. Ens cal doncs avançar per tal d'obtenir un coneixement més aprofundit de les activitats de treball (familiar i remunerat) que entrevistades i cònjuges realitzen a la seva vida quotidiana, i per conèixer, també, les seves valoracions i representacions al respecte.

Un segon objectiu d'aquest capítol, conseqüència de l'anàlisi anterior i de la hipòtesi tipològica presentada en el model d'anàlisi, és el de configurar una tipologia familiar que doni compte dels trets més bàsics i alhora més diferencials respecte de la posició de classe i de la posició de gènere de dones i homes, en el mercat de treball i en la família.

L'objectiu final del conjunt del capítol és fer un balanç que ens permeti arribar a alguna conclusió sobre l'estat actual de la divisió sexual del treball entre les parelles joves amb fills petits a casa. El capítol s'estructura en quatre grans subapartats: (4.1) El treball remunerat, (4.2) El treball domèstic i d'organització de la vida familiar, (4.3) El treball de criança, (4.4) Tipus familiars i repartiment de la massa de treball.

4.1. EL Treball Remunerat

Fins aquí sempre s'ha considerat, en l'anàlisi del treball, totes les entrevistades perquè parteixo de que totes en realitzen un o altre, o varis alhora, ja sigui Treball Remunerat en el mercat laboral, legal o submergit, ja sigui Treball Familiar no remunerat (domèstic, organització i criança dels fills). Des d'aquesta mirada s'entén per treball no solament el fet de tenir una ocupació en el mercat laboral, sinó també tota activitat dirigida a satisfer necessitats humanes encara que no impliquin intercanvi monetari. Però a fi i efecte de poder afinar l'anàlisi de la càrrega diferencial de Treball Remunerat de mare i pare és convenient operar, solament, amb aquelles i aquells que són actius en el mercat de treball.

L'objectiu específic d'aquest subapartat és obtenir una visió qualitativa i quantitativa comparada del treball remunerat de les mares entrevistades i els seus cònjuges, visió que permet la reflexió expressa sobre les distintes formes de posicionar-se en el treball familiar, perquè el treball remunerat és solament una de les dues grans cares dels processos de repartiment de la massa de treball que genera la formació d'una família pròpia. Presento, en l'ordre que segueix: (4.1.1) els perfils laborals comparats de mares i pares, (4.1.2) les característiques socials de les mares que fan diferents jornades de treball remunerat, (4.1.3) les trajectòries de treball remunerat i la seva combinació amb la maternitat i la paternitat, (4.1.4) els motius i valoracions del treball remunerat i del seu repartiment entre la parella, (4.1.5) i una síntesi de resultats.

4.1.1. Perfils laborals de mares i pares

Val la pena recordar ara que el 84 % de les entrevistades són mares-treballadores actives en el mercat de treball, de les quals solament el 50 % són mares actives-ocupades amb jornades i situacions laborals molt diverses, mentre que el 34 % són mares actives-aturades en el moment de l'entrevista; el 15 % de les entrevistades són mestresses de casa en exclusiva. En aquest epígraf solament es prenen en compte les mares i pares actius en el mercat de treball amb independència de si és en el mercat legal o submergit. Es considera i comparen la seva situació laboral, el tipus de contracte, el grup professional, les ocupacions específiques i les hores setmanals de treball remunerat.

(a) Situació laboral

A l'anàlisi s'ha eliminat les mares-mestresses de casa però també als pares no actius, per la qual cosa els percentatges resultants varien pels mateixos conceptes que anteriorment ja havíem utilitzat quan caracteritzàvem la mostra completa d'entrevistades.

Taula 30. Situació laboral (actives i actius en el mercat de treball)

SITUACIÓ LABORAL	Entrevistades		Cònjuges	
	n	%	n	%
Temps Complet	98	33	307	87
Temps Parcial fora casa	30	10	5	2
Temps Variable	22	7	11	3
TC,TP,TV dins de casa	26	9	2	1
Atur	121	41	26	7
Total	297	100	351	100

Pel que fa a la situació laboral de les mares-treballadores allò més rellevant és l'elevadíssim atur que mostren (41%). Sabem que pel període 1990-1992, l'atur a la ciutat d'observació estava afectant de manera especial al grup d'edat de 25-39 anys, justament el més representat a la mostra amb la que treballem. Segons dades de l'INEM la taxa d'atur d'aquest grup d'edat representava el 42-43% del total d'actius demandants d'ocupació, dels quals el 23-24 % eren dones, mentre que el 19 % eren homes ¹.

La taxa d'atur de les entrevistades, superior en quasi vint punts al del seu grup d'edat, solament es pot explicar des de la seva condició de mares amb criatures petites, és a dir, des de la seva dedicació al treball familiar. En efecte, la maternitat i la creació d'una família pròpia afavoreix l'atur entre les joves mares, mentre que empeny els joves pares a assegurar els recursos externs donat que mostren una taxa d'atur (7 %) menor en dotze punts a la del seu grup d'edat.

Es constata, per tant, que el model de relacions tradicionals de gèneres dins les famílies joves s'accentua amb l'arribada del primer fill. L'atur d'aquestes mares afavorirà, molt probablement, la seva dependència del marit, encara que aquest

¹ Vegeu Alòs-Moner i altres (1992:130)

model no sigui pas el seu ideal tal com sembla desprendre's del fet que es considerin mares-treballadores i no pas mares-mestresses de casa.

Aquest elevat atur s'acompanya, a més, de la precarietat del treball remunerat del 26 % de les mares que el fan a temps parcial, variable o a dins de casa, enfront de solament el 6 % dels seus cònjuges en situacions similars. Aquesta situació d'alta precarietat es confirma quan observem la situació contractual.

Taula 31. Comparació del tipus de contracte (actives i actius ocupats)

TIPUS DE CONTRACTE	Entrevistades		Cònjuges	
	n	%	n	%
Fix, indefinit	72	39	173	53
Eventual, temporal	26	14	72	22
Autònom	17	9	71	21
No contracte/per obra o servei	69	38	13	4
Total	184 *	100	329 *	100

(*) Cal fer notar que l'estoc d'ocupats és superior en 8 dones i en 4 homes que no pas a la taula anterior. La diferència pot estar motivada per l'ocultació de situacions d'ilegalitat en la taula anterior.

Entre mares i pares ocupats solament tenen un contracte fix o indefinit 4 de cada 10 mares ocupades i 5 de cada 10 pares ocupats. La situació d'autònoms d'una part important d'aquests darrers (21 %), redueix l'elevada precarietat laboral que afecta tant mares com pares joves, tot i que la condició d'autònom tampoc ens dóna cap garantia de seguretat laboral. Ara bé, segons el tipus de contracte declarat, la precarietat laboral afecta el doble de les entrevistades ocupades (52%) que als seus cònjuges ocupats (26 %).

Per tant, les elevades taxes d'atur de les mares-treballadores i l'elevada precarietat que afecta l'ocupació de mares i pares joves mostra cruament la magnitud de la crisi i inestabilitat del mercat de treball que està afectant molt directament els projectes de les famílies joves: les mares difícilment troben treball remunerat i la meitat dels pares en tenen en situació d'inseguretat. Des d'aquestes condicions materials de vida s'explica que les famílies joves avui a Catalunya limitin tant la seva descendència.

Si bé calen estudis en profunditat per poder conèixer fins a quin punt aquestes mares "opten" per aquesta precarietat quan tenen un nadó, (opció no descartable perquè el *constructe* ideològic-maternal i la norma pràctica que ha imperat fins avui, manté que la mare deixa el treball remunerat per poder-se ocupar de la criatura), allò que sí podem afirmar és que la nostra societat no està facilitant que les dones-mares i els homes-pares puguin afrontar amb unes mínimes condicions de seguretat laboral la seva condició de parentalitat, i que moltes dones i homes, treballadors actius, no poden combinar de manera equilibrada el seu projecte familiar i el seu projecte laboral, especialment per causa de l'elevada taxa d'atur que afecta la mà d'obra femenina.

Pel que veurem en els apartats següents podem afirmar que aquesta situació de freqüent precarietat laboral està provocant canvis en els rols sexuals de les parelles joves: veurem famílies en les quals el pare en atur és qui està assumint una part important del treball familiar (no tot); veurem famílies en les quals les dones tenen una posició de mercat més forta que no pas els seus cònjuges; veurem famílies en les quals dones i homes fan treball remunerat a temps complet o variable. És evident que la inestabilitat laboral porta sovint les parelles joves a un joc de ruptura dels rols tradicionals i de les normalitats conegudes en la generació anterior. És evident que aquestes adaptacions i "ruptures" poden implicar, a llarg termini, la construcció social de "noves normalitats" en les relacions entre cònjuges. De moment, però, allò que hem detectat són situacions familiars molt polaritzades fruit de la inversió dels rols de gènere.

(b) Categoria professional

El grup professional és un indicador fonamental per explicar la situació de les persones en l'estructura social perquè quasi sempre va associat a diferents capitals escolars, professionals i econòmics. Però la categoria professional també va associada a diferents graus de responsabilitat i autonomia laboral. A la taula que segueix s'hi contempla totes les entrevistades i cònjuges actius en el mercat de treball, tant si estan ocupats com si no ho estan. Ens convé no oblidar que aquestes dones i homes tenen almenys una criatura de 0-3 anys i tenen, per tant, responsabilitats parentals que poden ser assumides en diferent grau per unes i altres.

Taula 32. Comparació del grup professional (actives i actius)

GRUP PROFESSIONAL	Entrevistades		Cònjuges	
	n	%	n	%
1. Empresària, Alt càrrec, P Liberal	7	2	23	7
2. Autònoms, comerç, càrrec mig	40	14	70	20
3. Resta personal adm, com, tècnic	72	24	41	12
4. Treball manual	177	60	215	62
Total	296	100	349	100

Pel que fa al grup professional de major estatus, òbviament el de menors efectius, és notable la distància entre les entrevistades (2%) i els seus cònjuges (7%) que les tripliquen, distància que pren caràcter de desigualtat quan sabem que els capitals escolars universitaris són molt equivalents entre unes i altres. És probable que aquesta menor presència de les dones al grup de superior estatus, que òbviament les perjudica des d'un punt de vista laboral, obeeixi sobre tot a l'acció dels mecanismes de discriminació de les dones dels llocs de decisió i alta responsabilitat més que no pas a la situació específica de la seva maternitat recent. Perquè és difícil de creure que entre les dones joves qualificades, que tenen treball remunerat, la maternitat les faci optar a una renúncia voluntària a la promoció interna o, encara menys, al propi lloc de treball. Més aviat les dades fan pensar que la no promoció interna de les mares professionalment qualificades respon a una "expulsió" directa o indirecta dels llocs de responsabilitat en el sentit de no consideració de la seva candidatura, ja sigui en els processos de promoció o en els processos de selecció de personal.

Si s'agreguen les dades dels percentatges del primer i segon grup professional (alts càrrecs o empr. + càrrecs mitjos tècnics, administratius o comercials), en resulten unes dades que mantenen la menor presència de les mares en els dos grups de més qualificació i estatus (16 % enfront d'un 27 % de cònjuges). Com podrem comprovar més endavant, quan veiem les ocupacions específiques de dones i homes, les dones qualificades de la mostra tenen una clara menor presència en les ocupacions que demanen iniciativa comercial i empresarial i que demanen, sobretot, una important dedicació en hores. La qual cosa fa pensar, també, en possibles processos subjectius d'autoexclusió en ocupacions de mercat que dificulten sobremanera tenir temps personals o, el que és més important per una jove mare, un temps diari d'atenció a la criatura i la família.

En canvi, les mares actives mostren més presència que els seus cònjuges en els grups professionals de menys estatus, especialment quan doblen amb un 24 %, el 12 % de pares situats en feines administratives, comercials o tècniques de poca qualificació. Són feines auxiliars que, essent molt necessàries pel funcionament general de l'empresa, acostumen a estar subjectes a horaris fixes i regulars. Pel que fa al grup professional d'oficis i treballs manuals, mares i pares actius hi tenen una presència molt equitativa: un 60 % de mares actives i un 62 % de pares actius; les mares s'ocupen sobre tot en el sector tèxtil-confecció mentre que els pares es distribueixen en la resta d'indústries de la ciutat.

Per tant, des d'un criteri comparatiu entre dones i homes actius, els homes-pares estan sobrerrepresentats en els grups de major qualificació, mentre que les dones-mares actives estan sobrerrepresentades en les feines de tipus auxiliar, administratives o comercials (24%). Les mares entrevistades més afectades per l'atur pertanyen al grup de "Treball manual" i, molt especialment, al grup de "Resta de personal". Quina relació poden tenir aquestes dades amb l'estructura i situació del mercat de treball a la ciutat? De fet, sabem que l'ocupació a la ciutat creix en serveis, mentre que decreix en indústria². Per tant, podem pensar que les mares semiqualficades amb estudis primaris o secundaris i que fan treballs no manuals (aux. administratives, aux. de clínica, dependents, etc), són les que més poden "haver optat" per la seva dedicació exclusiva a la família arrel de tenir la primera o segona criatura.

Però més enllà de les opcions personals, és molt plausible que les inferiors posicions professionals de les mares entrevistades respecte dels seus cònjuges, amb equivalent formació, sigui un efecte conjunt dels mecanismes de discriminació de les dones en el mercat de treball³ (segregació vertical i horitzontal) i de la seva major dedicació al Treball Familiar arrel de la seva maternitat, la qual cosa podrem comprovar i matisar quan, més endavant, s'analitzi en detall.

² Vegeu Alòs-Moner i altres (1992).

³ Vegeu al final d'aquest subcapítol l'annex de dades de segmentació laboral a Espanya i CEE. L'acció positiva és un dels mecanismes que el Parlament Europeu promociona per tal de frenar la inèrcia institucional de les empreses a no promoció laboralment les dones a igual formació i mèrits. Recordem l'aguda i recent polèmica provocada pel cas de la ciutat de Bremem (El País 19.10.95, 2.11.95) la qual cosa posa en evidència la batalla pel repartiment del treball remunerat.

(c) Les ocupacions específiques

Més enllà de l'agrupació de les ocupacions i la seva categorització en una escala d'estatus professionals, és molt interessant conèixer les ocupacions específiques de les entrevistades i els seus marits perquè donen un tipus d'informació qualitativa més precisa sobre les opcions de treball de dones i homes i perquè permeten visualitzar la segregació ocupacional per raó de sexe/gènere (segregació horitzontal) que, cal dir-ho, implica desigualtat entre dones i homes per causa de la distinta valoració i gratificació econòmica, no sempre justificades, de les ocupacions més feminitzades o més masculinitzades.

Però, a més, relacionar amb detall les ocupacions té la virtut de que ens aproxima i evoca la realitat quotidiana i laboral de les persones. Al quadre que segueix s'hi mostra la presència de dones i homes a cada ocupació i ofici, i podem observar clarament que les entrevistades i els seus cònjuges ocupen espais laborals molt sexuats : hi ha ocupacions exclusivament femenines (66 cosidores) i ocupacions exclusivament masculines (14 mecànics, 21 paletes, 13 electricistes). I aquesta divisió sexual de les ocupacions ens remet, perquè no n'és pas independent, a la divisió sexual del treball dins la família. Les condicions de realització del treball de moltes ocupacions amb forta presència de dones permeten combinar millor el treball remunerat i el treball familiar.

En efecte, si bé l'estructura tant sexuada de les ocupacions s'explica, en part, per la persistència de mecanismes segregacionistes en la selecció i gestió de la mà d'obra (per algunes feines es prefereixen dones i per altres feines es prefereixen homes), també s'explica des de la pròpia acció de les dones joves que persisteixen en ocupar espais laborals tradicionalment femenins induïdes, cal dir-ho, pel fet de que els processos formatius que segueixen avui dones i homes no són pas els mateixos, especialment pel que fa a la formació professional i tècnica⁴. Donat que les ocupacions tradicionalment femenines reben menys reconeixement, tant en termes de prestigi com en termes econòmics, la persistència en l'elecció fa pensar que, directa o indirectament, les opcions ocupacionals femenines tenen alguna avantatge per les dones que les compensa del menor benefici econòmic que

⁴ Vegeu, al respecte, dades actuals de Catalunya a: C.Brullet (1995) "Dones i Homes a la societat, la cultura i el sistema educatiu" Escola Catalana 318:6-11, Barcelona; C. Brullet (1995) "Reflexions al voltant dels processos cap a la igualtat en l'educació", Barcelona, Universitat d'Estiu de les Dones-Institut Català de la Dona (en premsa)

SERVEIS (entrevistades)	SERVEIS (cònjuges)	INDÚSTRIA (entrevistades)	INDÚSTRIA (cònjuges)
Mestressa de casa 39			
Administrativa 40	Administratiu 22	Cosidora 66	Teixidor 18
Gravadora 1	Empleat 11	Planxadora 19	Operari tèxtil 10
Operadora 1	Funcionari 2	Maquinista 15	Estampador 9
Funcionaria 1	Secretari 2	Owerloquista 7	Tallador 5
	Dir. Administ. 2	Obrera tèxtil 7	Tintorer 4
	Gerent 2	Talladora 6	Encarregat 4
	Assessor fiscal 2	Repuntadora 5	Oficial 2
Banca 1	Agent seguros 2	Aprestadora 4	Brodador 1
Analista inform. 1	Banca, comptable 2	Emmagatzemadora 4	Patronista 1
	Analista infor. 1	Oficiala 4	Moldejador tèx. 1
	Graduat social 1	Plegadora 3	Tampògraf 1
	Programador 1	Brodadora 2	Bugader 1
	Inspector 1	Encarregada 2	Aprestador 1
	Cap 1	Repassadora 1	Planxador 1
Periodista 2	Periodista 1	Remalladora 1	Encaixador 1
		Aj.d'encarregada 1	Mosso 2
Professora 12	Professor 4	Bugadera 1	
Mestra 6	Mestre 1	Especialista 1	
Assistent Social 3	Psicòleg 1	Patronista 1	
Pedagoga 1			
		Curtidora 1	Mecànic 14
Auxiliar Clínica 15	Metge 3	Obrera química 1	Planxista 4
Infermera 2	Auxiliar Clínica 2		Torner 3
Farmacèutica 1	Farmacèutic 1		Metal.lúrgic 3
Puericultora 1	Recuperador 1		Instal.lador 3
			Esp.muntatge 1
Dependent 17	Autònom 12		
Comerciant 5	Agent comercial 7		Manteniment 5
Autònoma 2	Comerciant 7		Tècnic 3
Empresària 1	Venedor/Dependent 5		Enginyer 3
Caixera 1	Representant 4		
	Empresari 3		Paleta 21
	Expendedor ONCE 1		Lamp./Electr. 13
		Artesana 2	Fuster/Ebenista 8
Perruquera 8	Cambrer 4	Dissenyadora 2	Peó 6
Carnicera 2	Carnicer 2	Interiorista 1	Pintor 4
Camblera 2	Cuiner 2	Joiera 1	Guix, Estuc, Estr. 4
Hostalera autònoma 1	Hostaler autònom 1	Arquitecta 1	Arquitecte 4
Fornera 1	Perruquer 1		Vidrier 4
	Sabater 1		Constructor 2
Actriu/cantant 2	Bomber 1		Delineant 2
	Cobrador 1		
Dona de fer feines 21	Butaner 1		Impressor 2
Policia local 1	Policia 3		Paçes/Jardiner 5
	Guàrdia seguretat 3		Matarife 5
	Conserge, vigilant 4		
	Mosso d'esquadra 1		Pescador 1
	Transportista 14		
	Xofer 9		
	Repartidor 5		
	Carregador 2		
	Canioner 3		

reporten; els avantatges es troben en la solidaritat i complicitat que les dones experimenten fent treballs remunerats vinculats a la cura i atenció als altres i, en la mateixa línia, les avantatges que troben en el fet de que moltes de les ocupacions on són més presents faciliten una relativa millor combinació entre el treball remunerat i el treball familiar. El treball remunerat a temps parcial o variable, el treball submergit, o el treball fet a casa, són formes laborals més freqüents dins del sector comercial (dependentes a hores, administració) o dins del sector tèxtil de la ciutat (cosidores, planxadores), sectors on es concentra el major nombre de mares treballadores; o bé es concentren, també, en les ocupacions a temps complet o parcial a l'administració, a l'ensenyament, a clíniques i hospitals.

Per tant, la socialització de gènere, la tradicional estructura sexuada del mercat de treball, i la organització específica del treball en alguns sectors, expliquen, en última instància, la dinàmica laboral de les nostres entrevistades. Aquestes, com hem vist abans, se situen, a l'escala professional, en inferiors posicions que els seus cònjuges, i es concentren en ocupacions tradicionalment femenines que, en general, estan més subjectes a la precarietat i als baixos salaris. Tenint en compte que estem analitzant el treball en una generació jove, queda de manifest que els processos de canvi cap a una major igualtat en les relacions socials de gènere són encara molt frenats per dinàmiques sexistes que afecten negativament la posició de les dones en el mercat de treball, posició que, com veurem, té el seu referent familiar en l'adscripció fonamental de les dones al treball de reproducció dins la família.

(d) Hores setmanals de Treball Remunerat

Hem vist els estatus professionals de les mares i pares actius, la menor presència de les dones-mares en els estatus més alts, així com la forta segregació ocupacional per raó de sexe. Per completar la visió de la posició de dones i homes en el mercat de Treball Remunerat també ens és molt útil conèixer les hores setmanals que les entrevistades i els seus cònjuges hi dediquen, per poder-les comparar després amb les hores respectives dedicades al Treball Familiar.

En general, es dona per descomptat que les feines de més alta qualificació, on hem vist que hi estan sobrerrepresentats alguns pares, impliquen dedicació intensa i

jornades de treball a temps complet i a vegades horaris molt extensos. En canvi, també es dona per descomptat que les mares actives, algunes de les quals hem vist sobrerrepresentades en ocupacions auxiliars tradicionalment femenines, tenen en general dedicacions i horaris menys extensos i, per això, més baixes remuneracions. Ara bé, tot allò donat per descomptat tendeix a estereotipar la realitat social que, quasi sempre, té una expressió molt més diversa sinó també sovint contrària a allò que se suposa. I, en efecte, si bé hem vist que un 17 % de mares actives feia T R a temps parcial o variable, mentre que solament el 5 % de pares actius feien aquests tipus de jornada, també hem vist que la majoria (33%) de mares actives ocupades fan un horari de treball a temps complet i entorn de les quaranta hores setmanals, horari que domina en el nostre món laboral.

Doncs bé, vegem amb més detall les hores de treball remunerat que mares i pares realitzen al llarg de la setmana, sense oblidar que aquesta és solament una de les dues cares de la moneda de la contribució de dones i homes al treball necessari pel manteniment d'una vida familiar.

Taula 33. Comparació de les hores setmanals de treball remunerat

	Entrevistades ocupades		Cònjuges ocupats	
	n	%	n	%
Menys de 10 hores	12	7	-	-
De 10 a 20 hores	24	13	3	1
De 21 a 30 hores	32	18	3	1
De 31 a 40 hores	78	44	121	37
Més de 40 hores	32	18	198	61
Total	178	100	325	100

- La jornada reduïda de T Remunerat la fa un 20 % de les mares ocupades, amb un màxim de 20 hores a la setmana. Solament un 1% de pares fan una jornada igualment reduïda.
- La jornada a temps parcial de T Remunerat la fa un 18% de mares ocupades, amb un mínim de 21 hores i un màxim de 30 hores setmanals. Solament un 1 % de pares fan aquest tipus de jornada parcial.

-- La jornada a temps complet la fa el **62 %** de les mares ocupades, amb un mínim de **31 hores setmanals fins a 40 o més (18 % de mares)**. La majoria dels cònjuges supera les **30 hores setmanals de TR (37%)** i un percentatge molt important en fa més de **40 (61 %)**.

A *grosso modo*, les mares actives fan, globalment, menys hores de treball remunerat que els seus cònjuges. És fàcil calcular, a partir de la taula anterior, un índex sintètic de les hores globals de Treball Remunerat de dones i homes, de tal manera que, posteriorment, podem comparar-lo amb dades referides al Treball Familiar: prenent el punt mig de cada interval horari, i multiplicant-lo pel nombre d'entrevistades que diuen estar-lo fent, obtenim un total de **5.390 hores setmanals de treball remunerat**, que distribuïdes entre les **178 mares que les fan** en resulta un promig de **30,20 hores setmanals de TR per mare-ocupada**; el mateix càlcul pels cònjuges en resulta **13.265 hores setmanals** que distribuïdes entre els **325 pares que les fan** en resulta un promig de **40,08 hores setmanals de TR per pare-ocupat**.

Per tant, la comparació mostra que, globalment, les mares que fan treball remunerat tendeixen a fer una jornada al mercat de treball d'unes dues hores menys, diàries, que no pas els seus cònjuges. Més endavant caldrà veure i contrastar la relació d'aquesta càrrega horària diferencial de Treball Remunerat amb la càrrega horària, previsiblement diferencial, de Treball Familiar que assumeixen unes i altres. I caldrà prestar especial atenció del **18 % de mares actives que fan més de 40 hores⁵**.

Si bé els índexs sintètics permeten obtenir informacions generals, aquesta relació **30 h/40 h** que hem establert és una relació teòrica que a la pràctica es mostra de manera ben diversa entre les famílies. Per això és important caracteritzar i diferenciar, a través de l'anàlisi bivariada, les mares i pares que realitzen les diferents modalitats horàries de treball remunerat.

⁵ Cal fer notar que les dones a Espanya si bé presenten unes més baixes taxes d'activitat global, en canvi les que treballen fan moltes més hores setmanals de treball remunerat que no pas les dones del país de la CEE. A la CEE és molt més freqüent la oferta de treball a temps parcial, ocupat majoritàriament per dones. Vegeu dades comparatives a Solsona i Treviño (1985).

4.1.2. Hores de Treball Remunerat i característiques socials de les mares

Es tracta de conèixer si les distintes modalitats horàries de fer treball remunerat, van associades a característiques específiques de les entrevistades que també caldrà tenir en compte quan avaluem la major o menor dedicació al Treball Familiar. Tot i que a l'annex del capítol (Quadres 15 i 16 p. 372-373) podeu observar tots els resultats de l'anàlisi bivariada, aquí solament n'exposo els elements més rellevants.

Mares i pares ocupats en el mercat laboral fins un màxim de 20 hores setmanals
 Fer un màxim de 20 hores setmanals de treball remunerat és clarament una modalitat horària que, a la pràctica, avui solament funciona per la mà d'obra femenina. Habitualment s'ha entès que això és així perquè permet que sigui combinat amb el Treball Familiar que les mares assumeixen, i allò que tindria interès és saber fins a quin punt aquest fet implica, avui per avui, una opció voluntària de les dones. Però, vegem qui són aquest 20 % de mares que fan jornada reduïda:

- hi destaquen les mares de més de 40 anys
- es distribueixen per totes les zones de la ciutat però més a la Zona 5 (que és la zona obrera que disposa de menys capitals escolars i professionals i, per tant, és alta la probabilitat de que aquestes mares siguin "dones de fer feines").
- hi destaquen, també, algunes mares situades en el grup professional més alt (empresària, alt càrrec, professió liberal), amb molt pocs efectius per poder generalitzar.

Doncs bé, podem observar un fenomen ben interessant: les mares que se surten de la norma general, en aquest cas de la norma laboral de la jornada completa, ho pertanyen a dues posicions socials molt polaritzades: en un pol hi trobem les mares que trenquen la norma des d'una situació de privilegi social que les permet, potser amb poques pèrdues personals, "adaptar" el seu horari de Treball Remunerat per poder intensificar l'atenció al fill petit, probablement durant un temps planificat d'avant-mà. A l'altra pol hi trobem les mares que trenquen la norma des de posicions socials precàries, la qual cosa les posa en risc d'una futura i contínua precarietat en el mercat de treball després del període més intens de criaçna del fill o filla. Ja hem vist abans que aquesta polaritat social també es presenta entre

les mares amb tres o més fills : unes són dones amb molts recursos socials, altres són dones amb mínims recursos socials.

No hi ha cap marit que faci menys de 20 hores setmanals de T R, i els que en fan menys de 30 hores són poquíssims (1%) i conviuen amb mares de més de 40 anys que tenen estudis superiors i són autònomes o ocupen càrrecs mitjos. És a dir, hi ha una clara relació (encara que en termes d'efectius estem parlant de molt poques famílies), entre els pares que fan una jornada laboral de màxim de 30 hores amb les mares que tenen una ocupació qualificada. És probable que en aquests casos es pugui donar objectivament un model de major coresponsabilitat del Treball Familiar entre la parella, la qual cosa comprovarem més endavant. No és de descartar que siguin persones que treballen a l'administració, l'ensenyament o a la banca, sectors de remuneracions mitjanes amb uns horaris laborals sovint no superiors a les 35 hores setmanals.

Mares i pares ocupats en el mercat de treball que fan de 31 a 40 hores setmanals
Aquesta és la modalitat horària "dominant" (a part queden les hores extremes) en el mercat de treball, sobretot al sector industrial que es regeix per conveni). Respon a una concepció del treball remunerat que implica que la persona treballadora és un treballador-home que compta, per resoldre les incidències de la seva vida quotidiana i familiar, amb una dona que es responsabilitza en exclusiva del Treball Familiar (domèstic, organització, criança dels fills). Evidentment no és aquest el cas del grup d'entrevistades que fan de 30 a 40 hores de treball remunerat (44 % de les que són actives ocupades), de les quals podem ressaltar els trets següents:

- Hi destaquen les mares amb pares nascuts a Catalunya o d'origen mixt.
- Hi destaquen les mares amb estudis superiors
- Hi destaquen les mares del grup professional d'autònomes i càrrecs mitjos

Per tant, les mares que dediquen més de 31 fins a 40 hores setmanals al Treball Remunerat són aquelles que tenen més qualificacions escolars i professionals. Si acceptem que a més qualificació escolar i professional més remuneració, és possible pensar que aquestes entrevistades (i els cònjuges que les acompanyen a la llar) poden pagar a terceres persones (habitualment dones de posicions socials inferiors) perquè realitzin la part més feixuga del treball domèstic, i poden

també pagar una persona o servei especialitzat perquè s'ocupi del fill/s petits en hores laborals.

En efecte, trobem molt poques mares obreres ocupades entre 30 i 40 hores setmanals. ¿ Per causa de la crisi i l'atur general? ¿ perquè els és molt dur carregar amb el TR i el TF sense ajuda externa, donat que el salari a guanyar no dóna per pagar altri que faci el treball domèstic i tingui cura del fill/s durant les hores laborals? Probablement les dues raons tenen força pes en l'explicació de la seva menor dedicació al Treball Remunerat, sobretot si la seva parella no participa gens del Treball Familiar, cosa que essent molt probable encara no podem assegurar. Els marits que fan de 30 fins a 40 hores com a màxim (37%) tendeixen a ser cònjuges de les mares més joves, a viure en els barris obrers i a realitzar treball manual o treball no manual de poca qualificació (resta de personal).

És a dir, el perfil social de les mares i els pares que fan la modalitat horària "dominant" (fins a 40 hores) és ben divers tant per raó de gènere com per raó de posició social: les mares tenen trets propis de la classe mitja i mitja alta, mentre que els pares tenen trets propis de la classe obrera o mitja-baixa. Al meu entendre, aquest fenomen posa en evidència de que si avui tenir treball remunerat és un privilegi (és un recurs escàs), ho és més per la generalitat de les dones que, a igualtat de posició social amb els homes, han de dotar-se de recursos de tota mena per obtenir un treball remunerat que les asseguri la seva autonomia econòmica ara i en el futur. Però avui, la idea i la possibilitat de "treball segur" per a tothom està en crisi, també pels homes, i l'atur és considerat com un mecanisme estructural d'ajustament del sistema econòmic. Les dones, en aquest context, han de mostrar més i més qualificacions per poder obtenir un lloc en un mercat dur i competitiu que afavoreix, a igualtat de condicions formatives, la mà d'obra masculina. Doncs bé, les dades són prou clares: obtenir èxit (treball a temps complet, amb contracte fix), enmig d'aquesta competitivitat, és molt més possible per les dones de posicions socials altes i fortes qualificacions que, a més, poden traspasar una part dels ingressos pel seu treball remunerat a persones que resoldran la part del Treball Familiar que tradicionalment ha estat de la seva exclusivitat.

Mares i pares ocupats en el mercat de treball que fan més de 40 hores setmanals

Es la modalitat horària de treball remunerat que fa més difícil la seva compaginació amb el Treball Familiar i, sobretot, fa molt difícil la criança dels fills per part de mare i pare si ambdós fan treball a temps complet, a no ser que a la llar hi hagi un suport important d'altra persona adulta o es compti amb una escola bressol. Fan aquests horaris el 18 % de les mares ocupades i el 61 % dels pares ocupats.

Doncs bé, les mares que fan aquesta modalitat horària tenen entre 28 i 39 anys, viuen a la Zona centre, amb pares d'origen català o mixt, i són autònomes o tenen càrrecs intermitjos. Sembla que la majoria treballa en el sector comercial, i cobreix un horari molt ample seguint les pautes horàries d'aquest sector. Donades aquestes característiques és probable que aquestes mares disposin d'ajuda pel treball familiar i per l'atenció i cura de la criatura, dins la llar o a través d'una escola-bressol (és a la Zona 1, Centre i Eixample, on se situen la gran majoria d'escoles bressol de la ciutat). Els pares que fan més de 40 hores de treball remunerat també destaquen a la Zona 1, la seva cònjuge té alts nivells d'estudis i/o alt grup professional (algunes parelles són, ambdós, comerciants autònoms).

Per tant, i en general, són les mares i pares de la Zona de component més burgès de la ciutat (Centre i Eixample), aquells que fan més hores de Treball Remunerat. A les zones obreres, les mares actives o bé estan a l'atur, o, quan fan T R és en menor quantitat d'hores, tal com es dedueix del que hem vist fins aquí i de la taula següent.

Taula 34. Hores de Treball Remunerat de l'entrevistada segons el seu grup professional

	Hores de TR de l'entrevistada				
	Més de 40 hores (9 %)	31 a 40 hores (23 %)	- de 10 a 30 hores (19 %)	Cap hora (atur o n. casa) (49 %)	TOTALS 100 (352)
Empresària, Alt càrrec, P Liberal	14	29	43	14	100 (7)
Autònoms, comerç, càrrec n.ig	20	48	20	13	100 (40)
Resta personal adm, con, tècnic	14	19	21	46	100 (72)
Treball manual	7	25	23	44	100 (177)
Mestressa de casa	--	--	--	100	100 (57)

A la taula s'evidencia que són les mares actives autònomes o amb càrrecs mitjos les que més hores dediquen al treball remunerat. Per tant, allò que cal retenir, per la relació que té en la comprensió de les relacions socials de classe i gènere, és que el TR a temps complet és avui més escàs entre les dones obreres mares de família que no pas entre les dones mares de classe mitja. Si en el passat eren les dones de famílies "necessitades" les que feien treball remunerat, avui aquest tipus de treball s'està convertint en un "privilegi" de les mares de classes mitges. Fet que, tal com era d'esperar, també queda de manifest en les dades relatives a les hores de Treball Remunerat segons el nivell d'estudis de l'entrevistada.

Taula 35. Hores de Treball Remunerat de l'entrevistada segons el seu nivell d'estudis

	Hores de TR de l'entrevistada				TOTALS 100 (352)
	Més de 40 hores (9 %)	31 a 40 hores (23 %)	-de 10 a 30 hores (19 %)	Cap hora (atur o n. casa) (49 %)	
Est. Superiors	14	41	24	22	100 (37)
Est. Secundaris	9	24	19	48	100 (94)
Est. Primaris	8	20	17	54	100 (191)
No estudis	10	10	23	57	100 (30)

Això significa que el col·lectiu de dones s'està segmentant i aprofundint les distàncies internes per raó de classe social. Aquest fet és fa encara més evident si pensem en el passat immediat quan les dones que feien treball en el mercat laboral era molt més reduïda i, en canvi, la identitat de mestressa de casa (que podia ser socialment diversa en la forma però poc en el fons) era, a la pràctica, una forma d'identitat femenina (basada en la dependència i en la submissió) molt compartida per la gran majoria de dones.

Veure, més endavant, aquestes dades respecte de les dades de dedicació al Treball Familiar i el seu repartiment entre la parella. Però vist i comprovat que són les dones joves i mares amb més recursos i capitals aquelles que fan més Treball Remunerat, encara ens preguntem si la delegació a terceres persones de part de les activitats de Treball Familiar (delegació que molt probablement fa la majoria de mares que fan TR a temps complet) afavoreix o no que la resta d'aquest treball sigui o no més compartit entre la parella.

4.1.3. Les trajectòries de Treball Remunerat i la seva combinació amb la maternitat i la paternitat

L'ocupació al mercat laboral com a privilegi avui de les mares joves de les classes mitges, queda encara més clar quan indaguem les trajectòries laborals de les entrevistades. Vegem, en primer lloc, la relació entre parentalitat i trajectòria laboral pel conjunt de la mostra d'entrevistades i els seus cònjuges.

Taula 36. Trajectòries de Treball Remunerat

	Entrevistades	Cònjuges
Un treball, NO millores	33	17
Varis treballs, NO millores	18 [51]	14 [31]
Un treball, SI millores	21	28
Varis treballs, SI millores	21 [42]	37 [65]
Altres situacions	7	3
Totals	100 (352)	100 (352)

La meitat de totes les mares entrevistades (51 %) i un terç dels seus cònjuges (31%) no han progressat en la seva feina des de que van començar a fer treball pel mercat, mentre que el 42 % de mares i el 65 % de pares sí que han millorat en les seves condicions laborals. Fixem-nos que si restem del 51% de mares que mai han millorat en el seu treball remunerat les que avui es declaren mestresses de casa (15%), en resten un 36 % que coincideix amb les mares en atur respecte de tota la mostra. Unes i altres no tenen perquè ser les mateixes, però la coincidència no és casual. Les mares que opten per ser mestresses de casa o que quan tenen un fill es queden a l'atur, tenen moltes probabilitats de seguir una trajectòria d'estancament i precarietat laboral durant molt temps. L'atur laboral per maternitat situa el problema bastant més enllà d'una possible acció "voluntària" de les mares en els primers anys de maternitat.

A l'annex d'aquest capítol, els Quadres 17 i 18 (p. 374-375) mostren els resultats de l'anàlisi bivariada de les trajectòries laborals i la seva combinació amb la maternitat, i ens permeten conèixer els perfils de les mares amb trajectòries més o menys ascendents o descendents. Doncs bé, la primera cosa a dir és que totes les variables bàsiques de les entrevistades estan molt associades amb les seves

trajectòries laborals i amb la combinació de TR i maternitat, excepte amb la variable relativa amb el nombre de fills. Per la seva força descriptiva porto aquí les dades diferencials de trajectòries referides a la situació laboral, estudis i grup professional de les entrevistades.

Taula 37. Trajectòria laboral segons situació laboral actual, estudis i grup professional de les entrevistades (% horitz.)

	Trajectòria TR entrevistada		
	SI millores	NO millores	Altres situacions
Treball TC	61	39	-
Treball TP/TV	41	55	4
Atur	36	60	4
M casa TC	18	51	30
E.Superiors	70	27	3
E.Secundaris	53	37	10
E.Primaris	35	59	7
Sense estudis	13	77	10
Empr.Alt c.,PL	43	57	-
Autò.càrrec mig	75	25	-
Resta personal	53	44	2
Treball manual	37	60	3

Si observem la primera columna de "Si millores" s'hi comprova que : a més hores de treball remunerat, més possibilitats de millora; a més estudis, més possibilitats de millora; a més alt grup professional, més possibilitat de millora (excepte en el cas del grup de major estatus). Mentre que, contràriament, a la columna de "NO millores" s'hi comprova que les mares amb la trajectòria laboral més estancada es dona entre les mares en atur, les que no tenen estudis i les obreres en general. Per tant, el perfil de mare jove que avui té més probabilitats de realitzar una trajectòria laboral ascendent s'adiu amb aquelles que : fan treball remunerat a temps complet; tenen estudis superiors; tenen un càrrec intermig.

El grup de mares empresàries, alts càrrecs i professions liberals (n=7) trenca la progressió ascendent observada pels grups de mares amb més capitals culturals i professionals, potser per causa dels pocs efectius que té, potser perquè la

promoció o millora en els alts càrrecs és més difícil que no pas en els càrrecs intermitjos, o potser perquè la probable situació econòmica d'aquestes mares les permet dedicar-se temporalment a temps parcial a la professió, cosa que, a la llarga, també pot anar en detriment de la seva promoció. Però, amb els estocs que tenim solament puc fer conjectures. Allò que està clar és que la maternitat incideix molt menys negativament en la trajectòria laboral de la mare quan aquesta té recursos culturals i professionals, la qual cosa no vol dir que la maternitat no freni els processos laborals d'alta qualificació professional, sobretot si s'està treballant en àrees de forta competitivitat com és el de les professions liberals o els alts càrrecs directius.

Observem ara la combinació entre Maternitat i Treball Remunerat. La pregunta era la següent: *¿ Quina situació, de les que li diré, representa millor la seva etapa de maternitat ?* Amb aquesta pregunta, situada al final de la bateria sobre el seu actual treball remunerat, s'intentava obtenir una resposta de síntesi referida a la situació laboral dominant des de que va tenir el primer fill. Les respostes possibles eren les següents: (1) He fet solament de mare, (2) He fet de mare però també he treballat de manera esporàdica o variable, (3) He fet de mare i ho he combinat amb treball de mitja jornada, (4) He fet de mare i alhora he treballat a jornada completa.

Vegem a la taula que segueix l'anàlisi diferencial de les respostes segons situació laboral actual, estudis i grup professional. Cal tenir present que els percentatges fan referència a la situació dominant al llar del període de maternitat (que per algunes mares, per exemple les més joves i amb un sol fill, pot ser molt curt, i per altres pot ser bastant llarg, especialment si ja tenen dos o tres fills).

Taula 38. Combinació de la maternitat amb el Treball Remunerat segons situació laboral actual, estudis i grup professional de les entrevistades (% horitzontals).

	Combinació maternitat/TR			
	Mare a TComplet No fa TR (47 %)	Mare + TR a TVariable (15 %)	Mare + TR a TParcial (11 %)	Mare + TR a TComplet (27 %)
Treball TC	5	8	8	80
Treball TP/TV	4	53	38	4
Atur	87	3	2	8
M casa TC	93	4	4	-
E. Superiors	19	5	24	51
E. Secundaris	49	15	12	24
E. Primaris	50	15	9	26
Sense estudis	50	30	7	13
Empr. Alt c., PL	14	14	43	29
Autò., càrrec mig	13	5	25	58
Resta personal	46	10	13	32
Treball manual	42	23	9	26

Etapa maternal amb dedicació a temps complet a la família

Les mares de dedicació a temps complet a la família són aquelles que, des de que són mares, no han fet cap tipus de treball remunerat, o bé el treball que fan és molt recent en el moment de l'entrevista. La primera columna ens informa que solament un 9 % (5% + 4%) de mares que han tingut una etapa de dedicació exclusiva a l'infant i la família estan ara fent treball remunerat. La qual cosa posa de nou de manifest el risc d'atur persistent en el que les mares se situen si trenquen amb el mercat de treball quan tenen una criatura.

Pel que fa als estudis, la situació de mare dedicada en exclusiva a la família es dona de manera molt similar entre les entrevistades que tenen estudis secundaris, primaris o sense estudis, amb el 50% a cadascun d'aquests nivells. En canvi, es desmarquen clarament d'aquesta pauta les mares amb estudis superiors, de les quals solament un 19 % ha fet de mare en exclusiva des de l'inici de la maternitat, mentre que un 81 % ha tingut sempre algun tipus de relació amb el mercat laboral (5 % a temps variable; 24 % a temps parcial; 51 % a temps complet).

Etapa maternal amb dedicació al Treball Remunerat a temps parcial o variable

És interessant la dada de que el TR a temps variable com a situació dominant des de que són mares, està més present entre les mares sense estudis o primària i que són treballadores manuals. En canvi la jornada de TR a temps parcial ha estat una situació més freqüent entre les mares amb estudis superiors (24%). És a dir, fins i tot en aquestes situacions minoritàries també apareix la "distinció social" : és indicador de major precarietat el treball variable que no pas el treball a temps parcial.

Etapa maternal amb dedicació al Treball remunerat a Temps complet

La darrera columna de la taula anterior, "He fet sempre TR a temps complet", mostra que d'entre totes les mares que actualment fan T R a temps complet el 80 % sempre havia fet aquesta modalitat, mentre que el 16 % l'havia fet fins ara a temps parcial o variable, i un 5% no n'havia fet abans d'ara. Dit d'altra manera: solament 2 de cada 10 mares que ara fan TR a T Complet no el feien quan van tenir la criatura. El fet de que siguin les mares amb estudis superiors (sobre tot diplomatures) aquelles que mantenen més el TR a temps complet quan tenen una criatura, es reflecteix i val també, per les mares amb càrrecs intermitjos (probablement les mateixes). Són probablement les mares que treballen a l'ensenyament o en centres de l'administració pública, sectors on la presència de mà d'obra femenina és menys precària.

En resum, a través de les trajectòries es confirma que fer de mare-treballadora avui és un privilegi de les dones-mares amb alts capitals culturals i professionals, les quals tendeixen més que les obreres a fer treball a temps complet o a temps parcial, mentre que aquestes tendeixen menys a fer temps complet i més a fer treballs variables. A més estudis i qualificació professional més probabilitat de que una mare pugui mantenir un treball a temps complet.

A efectes del nostre objecte d'estudi, caldrà tenir sempre presents aquests resultats referits a les posicions i perfils laborals de les mares entrevistades, per poder-los contrastar amb les posicions i perfils del seu treball dins la família, però també amb les posicions i perfils laborals dels seus cònjuges. Comencem a tenir evidència suficient per afirmar que el repartiment del Treball Familiar entre la parella presentarà modalitats ben diferents segons les mares tinguin una trajectòria llarga de treball remunerat a temps complet (la qual situació va molt associada a

alts recursos i capitals), tinguin una trajectòria de precarietat laboral o, simplement, hagin optat per dedicar-se en exclusiva a la llar com és el cas de les mares-mestresses de casa. Ara bé, abans d'entrar a analitzar el Treball Familiar, vegem com les mares joves valoren la seva situació de fet respecte del Treball Remunerat.

4.1.4. Motius i valoracions del Treball Remunerat i del seu repartiment entre la parella

Més enllà de les situacions de fet he volgut entrar en el camp de les vivències de les entrevistades entorn del seu treball remunerat. En aquest sentit van ser formulades unes quantes preguntes que permetessin obtenir informació al respecte. La primera demanava que es fes una valoració del repartiment actual, a casa, del treball remunerat entre dona i home (Vegeu Quadre 19, p.376)

Taula 39. Valoració que fa l'entrevistada del repartiment actual del T Remunerat amb el seu cònjuge

	Valoració de les entrevistades	
Molt adequat	14	
Bastant adequat	64	[78]
Insatisfactori	18	
Molt insatisfactori	4	[22]
Totals	100	(352)

Tinguem present que aquestes respostes les donen tant les mares mestresses de casa (15%), mares en atur (35%), mares que fan T R a temps parcial (21%) i mares que fan T R a temps complet (29%). Doncs bé, és interessant veure que el 78 % considera que tenen una situació de treball que els és satisfactòria (sigui que fan solament treball familiar o també treball remunerat) i, suposat l'acord de les mares-mestresses de casa amb la seva situació (situació "molt adequada"), ens cal aclarir quines són les mares que declaren insatisfacció.

De les dades de les mares que viuen bé la seva actual situació laboral (78%) se'n pot desprendre que hi ha força mares-treballadores en atur que aquesta situació laboral no els provoca especial insatisfacció; probablement dedicar-se a la criatura petita les compensa de no tenir treball remunerat. Seguint aquest fil, es preguntà a les mares en atur (34 %) i a les mares mestresses de casa (15%) si estaven buscant feina: doncs bé, un 36 % afirma no buscar-ne enfront del 15% que sí ho està fent de manera activa (vegeu Quadre 20, p. 383). Per tant, es confirma que una part de les mares actives aturades no semblen dedicar gaires energies a buscar-ne i la majoria posposa la cerca de treball remunerat per més endavant. És obvi que la possibilitat de cuidar la criatura de 0-3 anys és un atractiu prou fort per aquestes mares més enllà de les dificultats que a la llarga els pugui suposar no cercar treball remunerat en aquests moments.

Però hem indagat alguna cosa més sobre les mares que diuen estar insatisfetes amb la seva situació laboral (22%). Si observeu el Quadre 19 (p.376) podreu comprovar que les mares descontentes es distribueixen de manera similar per tots els barris obrers de la ciutat, però hi sobresurten les mares en atur i les mares mestresses de casa sense estudis. Doncs bé, preguntades sobre el motiu de la seva insatisfacció, les seves respostes poden resumir-se en les següents (era una pregunta oberta que hem tancat *a posteriori*).

- (A) - Insatisfacció perquè no té treball remunerat, en busca i no en troba (47%)
 - Insatisfacció perquè no té treball i té problemes econòmics (11%)
 - Insatisfacció perquè no té treball i no vol dependre del marit (1%)
- (B) - Insatisfacció perquè treballa massa (15%)
 - Insatisfacció perquè treballa massa i li falta temps (14%)
 - Insatisfacció perquè l'horari que fa és dur, esgotador (1%)
- (C) - Insatisfacció perquè rep molt poc sou (11%)

El primer motiu d'insatisfacció està relacionat amb el fet de no tenir treball la qual cosa impedeix cobrir una necessitat expressiva o una necessitat de tipus econòmic. El segon motiu d'insatisfacció és per causa d'excés de treball relacionat amb jornades massa llargues i esgotadores. El tercer motiu és la baixa gratificació econòmica del seu treball. Doncs bé, a aquestes mateixes mares se'ls va preguntar

què és allò que voldrien poder tenir o fer per superar aquesta insatisfacció. Les seves respostes es poden resumir en les següents:

- (A) - Voldria tenir un treball remunerat (45 %)
- Voldria tenir independència econòmica (1%)

- (B) - Voldria treballar menys hores (18 %)
- Voldria un millor sou pel treball que faig (11 %)
- Voldria guanyar més (10 %)
- Voldria tenir més temps per la família (7 %)
- Voldria un horari més flexible (4 %)
- Voldria més ajuda a casa (4 %)

Queixes i alternatives van molt lligades: la meitat voldria tenir un treball remunerat, i l'altra meitat, que ja el té, posa sobre la taula alguns problemes que són bastant generals entre les dones-mares-treballadores:

- problema de la rígida jornada horària de treball remunerat
- problema de la manca de flexibilitat horària
- problema dels baixos sous de les ocupacions més feminitzades
- problema de la dificultat en combinar treball remunerat i família
- problema de la manca d'ajuda o repartiment del T Familiar entre la parella.

En efecte, si no tenir treball remunerat és problema, també pot ser-ho quan es té en una etapa de la vida en la qual les responsabilitats familiars són importants, i se'ls vol donar una resposta adient. Les distintes formes de combinació de Treball Remunerat i Família (que sempre inclou fills petits en el cas que ens ocupa) és un problema complex d'analitzar donada les tan diverses condicions materials de vida de les mares i pares joves però, pel que hem vist fins ara, sembla clar que davant de les dificultats les mares de condició obrera tendeixen a no insistir en la cerca de treball remunerat durant aquesta etapa, deixant-t'ho per més endavant; per les mares-treballadores de classe mitja o alta el problema es troba en els horaris i dedicació que demanen els treballs remunerats més qualificats, problema que, com veurem més endavant, s'intenta resoldre a través de terceres persones.

Es va preguntar, també, sobre les *raons que tenien les entrevistades per fer treball remunerat*. Les respostes van ser les següents:

- raons econòmiques (65%)
- raons d'independència personal (16%)
- raons d'interès del treball (6%)
- raons per canviar d'ambient (5%)

Està ben clar que, globalment, les raons instrumentals de tipus econòmic dominen sobre les raons expressives, però varien molt segons la classe social des de la que s'està parlant: les raons econòmiques són sobre tot al·legades per les mares obreres (79%), són les mares amb càrrecs mitjos les que més manifesten raons d'independència personal (36%), i la majoria de mares del grup professional més alt aposta per l'interès del propi treball (86%). Per tant, la declaració de motius té una forta base material (vegeu Quadre 21, p.378).

Però continuem amb les respostes de les entrevistades a la pregunta de *Qui hauria de mantenir la família*:

- Home sobre tot (16 %)
- Els dos per igual (83 %)
- Altra resposta (1 %)

Les mestresses de casa reafirmen la seva declaració d'identitat : el 90% d'aquestes considera que efectivament és el pare de les criatures qui té l'obligació moral de portar els recursos econòmics; elles assumeixen en conseqüència, i en exclusiva, el Treball Familiar. I aquelles que més insisteixen en la obligació moral del pare de mantenir econòmicament la família són les mares sense estudis i amb tres, quatre o cinc fills: 30% d'aquestes enfront del promig del 16 % de mares que defensen aquesta obligació moral del pare (vegeu Quadre 22, p.379).

Però les mares que s'han autoidentificat com a treballadores consideren, amb plena lògica, que tots dos cònjuges han de contribuir amb la seva part de treball remunerat i aportar, per tant, un salari. Ara bé, una cosa és, segons aquestes, que mare i pare hagin de contribuir econòmicament (criteri molt amplament acceptat) i l'altra és que hagin de contribuir de manera equitativa. Vegem les seves respostes globals a la pregunta de *¿Com cal organitzar-se quan es té una criatura petita?*.

- La dona deixa la feina	(19 %)
- La dona redueix la feina	(32 %)
- L'home i la dona redueixen la feina	(27 %)
- Millor no canviar res	(19 %)
- Altra resposta	(2 %)

Si bé sabem que, idealment, un 85 % de les mares entrevistades voldrien tenir un Treball Remunerat i compartir amb la seva parella la obtenció d'ingressos monetaris per la família, també és cert que, a la pràctica, queda ben clar que les mares tendeixen a voler fer menys Treball Remunerat que les seves parelles (19% + 32%) la qual cosa posa de manifest el fet de que elles han d'assumir el Treball Familiar quan hi ha criatures petites. A la pràctica hi ha acord en què és la mare qui ha de ser la responsable principal de la dinàmica familiar.

Per tant, des d'aquestes dues opcions ("la dona deixa o redueix el seu treball"), es defensa que les mares s'adaptin al model dominant d'organització social del treball de tal manera que elles assegurin el treball familiar. De fet, aquesta opció posa en evidència el conflicte, real, que avui la majoria de dones tenen entre els temps necessaris al Treball Familiar i els temps necessaris al Treball Remunerat. Ara bé, tenint en compte les trajectòries laborals i el seu fort component de classe, aquesta estratègia d'adaptació a la organització tradicional del treball entre els sexes és extraordinàriament negativa per les mares de classes treballadores amb recursos relativament baixos, perquè les exigències actuals i la competència laboral les situa ara, i probablement en un futur, en una posició laboral marginal, precària i de sobreexplotació. Altra cosa és entendre també que aquestes mares potser "estan triant", després d'un balanç de guanys i pèrdues a curt o llarg termini. Però d'allò que no hi ha cap dubte és de que les dones joves, de qualsevol estrat social, amb les condicions de vida actuals no té més d'un o dos fills. Més endavant aprofundirem en aquest fenomen entre les nostres entrevistades.

Ara bé, al costat de la constatació de que la majoria de mares joves considera millor que ella deixi o redueixi el treball, apareix la opció, també ben clara, d'un 27% de mares joves que aposta per poder compartir a la pràctica, de manera simètrica, la massa de treball que genera la construcció d'una família : el Treball Remunerat i el Treball Familiar. Es així com es pot interpretar la seva opció: "quan arriba una criatura a casa, tant el pare com la mare haurien de reduir la seva dedicació al treball remunerat per dedicar, tots dos, més temps a la criança del

fill". Aquesta és una informació molt rellevant pels objectius d'aquesta recerca perquè manifesta l'existència d'una nova forma d'encarar (altra cosa és practicar) el repartiment de la massa de treball entre les parelles que tenen fills petits a casa.

En efecte, quan un 27 % de mares considera que solament reduint les hores de treball remunerat de mare i pare (se suposa que ambdós treballen a temps complet) es poden atendre millor les criatures petites, s'entén que la mare creu que tant ella com el pare han d'atendre el seu fill o filla i que la pràctica quotidiana de la parentalitat és cosa d'ambdós⁶. Per tant, val la pena que analitzem més de prop la procedència i trets d'aquestes mares que mantenen una visió rupturista del que han estat tradicionalment les relacions respectives de mare i pare amb els seus fills i amb les responsabilitats familiars.

Taula 40. Mares que consideren que "Quan es té una criatura el millor és que mare i pare redueixin les hores de treball remunerat"

	%	n
Zona 1: Centre i Eixample	58	84
Zona 2: Palau-Esc, V.Alegre, Peramàs	20	61
Zona 3: Rocafonda, Molins-Torner, Pla Boet	15	68
Zona 4: Cirera, Cerdanyola Nord	14	71
Zona 5: Llàntia, Cerdanyola Sud	22	65
T Remunerat a Temps complet	38	103
T Remunerat a Temps parcial o variable	23	73
Atur	23	121
Mestressa de casa	22	55
E Superiors	51	37
E Secundaris	30	94
E Primaris	22	191
Sense estudis	23	30
Empresària, Professi3 liberal	71	7
Càrrec intermig	45	40
Resta de personal	29	72
Treball manual	22	177
Té un fill	31	57
Té dos fills	35	155
Té tres o més fills	25	40

⁶ Extrapolant i forçant la consciència d'aquestes mares també podríem interpretar que estan dient que el tipus d'organització dels temps socials dominat pel treball remunerat no permet una bona combinació entre responsabilitats laborals i responsabilitats familiars.

A la vista dels resultats podem dir que el que nomenem **model compartit de criança** és defensat per: el 58 % de les mares dels barris amb més capitals culturals i econòmics, pel 38 % de les mares que fan treball a temps complet, pel 51 % de les mares que tenen estudis superiors, pel 71 % de les mares empresàries o amb professions liberals, pel 45 % de les mares amb càrrec intermig o autònomes. I que, per tant, aquesta proposta o modalitat de criança té una fortíssima relació amb que la família disposi d'alts recursos materials i simbòlics, tot i que no és pas una modalitat escollida únicament per les classes mitges.

Sabem, però, que la tendència majoritària per la criança del fill és la de defensar la reducció de la jornada de treball de la mare (32%), tendència que es presenta amb una forta similitud a tots els estrats i condicions socials de vida. I també sabem que a l'entorn d'un 20 % d'entrevistades defensen que el millor és que la mare es dediqui en exclusiva al fill/a. Aquesta opció és defensada per les mares obreres sense estudis o amb estudis primaris, i per les mares amb estudis secundaris que fan treballs auxiliars.

En els pròxims capítols afinarem sobre totes aquestes qüestions però podem ja avançar en la hipòtesi de que és possible que trobem modalitats diferents de repartiment del treball familiar entre la parella, no solament pels diferents perfils laborals de mares i pares que hem anat veient al llarg d'aquest capítol, sinó també perquè les formes de pensar i projectar la família s'han manifestat de manera diversa, especialment en funció dels diferents capitals acumulats per les mares.

La segmentació laboral per sexe a Espanya i Comunitat Econòmica Europea.
Resum de dades estadístiques

	V.	M.
Tasa de actividad. España 90 (%)	67	33
Tasa de actividad. CEE-12 1988 (%)	68	41
Tasa de actividad casados/as. España 1990 (%)	71	29
Tasa de actividad casados/as. CEE-12 1988 (%)	73	43
Tasa de actividad 16-19. España 1990 (%)	35	32
Parados/as en búsqueda primer empleo PPE (miles) 1990 ...	245	466
Porcentaje de PPE s/población activa 1990	2,5	8,8
Porcentaje entre PPE de búsqueda superior a un año 1990 .	63	77
Parados/as que han trabajado anteriormente PT (miles)	880	800
Porcentaje entre PT de búsqueda superior a un año 1990 ...	41	53
Tasa de paro total (%) 1990	11,5	23,9
Tasa de paro estudios superiores 1990	7,8	19,3
Ofertas genéricas con especificación de sexo (%) 1985	68	13
Demandas registradas en el INEM (% s/total demandas) 1990	60	40
Colocaciones registradas en el INEM (% s/total colocaciones) 1990	68	32
Estructura de la población ocupada (en % del total) 1990 ...	68	32
Porcentaje de «ayudas familiares» s/total empleo 1990	3	10,6
Porcentaje de empleo industrial s/total empleo 1990	26,8	16,5
Porcentaje de empleo en servicios s/total empleo 1990	44,9	72,8
Porcentaje de asalariados/as del sector público s/total empleo 1990	15	20
Estructura del empleo público titulación superior, Admón. Estado (%)	78,8	21,2
Estructura del nivel Subdirección Gral. y equivalente (%) ...	89,3	10,7
Porcentaje de contratos temporales s/asalariados sector privado 1990	32,4	41,5
Porcentaje de trabajo a tiempo parcial s/total empleo 1990 .	1,5	11,5
Porcentaje de trabajo a tiempo parcial s/total empleo. CEE-12 1988.	3,9	28

Font: Carmen de Miguel Castaño, "Profesión y Género" a L.Garrido y E. Gil
(eds) Estrategias familiares, Madrid, Alianza, 1993, p.108.

QUADRE 15

	Hores treball remunerat entrevistada				Total	
	Menys de 10, a 30 hores	31 a 40	Més de 40	NP	%	n
	%	%	%	%		
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	14	21	4	61	100	72
De 28 a 33 anys	21	23	10	45	100	196
De 34 a 39 anys	16	25	12	48	100	69
De 40 a més anys	33	13	7	47	100	15
Procedència geo pares						
Catalunya	25	30	16	30	100	64
Fora Catalunya	19	20	7	54	100	262
Mixta	8	32	16	44	100	25
NS				100	100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	5	65	30		100	103
Treball TP/TV	84	15	1		100	73
Atur	1	1		98	100	121
Mestressa de casa		2		98	100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	23	10	10	57	100	30
E. Primaris	17	20	8	54	100	191
E. Secundaris	19	24	9	48	100	94
E. Superiors	24	41	14	22	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp, Alt càrrec, PL, PU	43	29	14	14	100	7
Aut, com, càr. intermitjos	20	48	20	13	100	40
Resta pers. adm. com. tec	21	19	14	46	100	72
Treb. manual qual/no qual	23	25	7	44	100	177
Mestressa de casa				100	100	53
Nº de fills						
Un	19	25	7	48	100	157
Dos	19	19	12	49	100	155
Tres/Quatre/Cinc	18	25	5	53	100	40
Total segons hores TR entrevistada (%)	19	23	9	49	100	
(n)	68	78	32	174		352

QUADRE 16

	Hores treball remunerat marit				Total	
	Menys de 10, a 30 hores	31 a 40	Més de 40	NP	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Rixample	2	20	74	4	100	84
Pal-Enc, V. Aleg, Per.	3	43	44	10	100	61
Roc., Mol-Tor, Pla B.		50	38	12	100	68
Cirera, Cerd-N		30	59	11	100	71
Llànvia, Cerd-S	1	34	62	3	100	68
Procedència geo pares						
Catalunya	3	34	58	5	100	64
Fora Catalunya	1	34	57	8	100	262
Mixta	4	36	44	16	100	25
NS			100		100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	4	38	52	6	100	103
Treball TP/TV	1	37	56	5	100	73
Atur		31	58	11	100	121
Mestressa de casa		31	62	7	100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis		23	57	20	100	30
E. Primaris	1	37	53	9	100	191
E. Secundaris	1	32	64	3	100	94
E. Superiors	8	38	54		100	37
Grup professional entrevistada						
Emp, Alt càrrec, PL, PU		14	86		100	7
Aut, com, càr. intermitjos	8	33	60		100	40
Rest. pers. adm. com. tec	1	38	54	7	100	72
Treb. manual qual/no qual	1	36	54	10	100	177
Mestressa de casa		30	62	8	100	53
Nº de fills						
Un	3	43	48	6	100	157
Dos	1	24	70	5	100	155
Tres/Quatre/Cinc		40	38	23	100	40
Total segons hores TR marit (%)	1	34	57	8	100	
(n)	5	120	198	26		349

QUADRE 17

	Trajectòria treball remunerat entrevis.				Total	
	1 o més Ts R. NO milliores	1 o més Ts R. SI milliores	Períodes llargs no Treb. Rem	Altres situa- cions	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	37	56	1	6	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	38	61	2		100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	53	31	3	13	100	68
Cirera,Cerd-N	73	24		3	100	71
Llàntia,Cerd-S	56	35	4	4	100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	47	35	4	14	100	72
De 28 a 33 anys	52	41	2	5	100	196
De 34 a 39 anys	52	48			100	69
De 40 a més anys	53	47			100	15
Situació treball entrevistada						
Treball TC	39	61			100	103
Treball TP/TV	55	41	1	3	100	73
Atur	60	36	2	2	100	121
Mestressa de casa	51	18	5	25	100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	77	13	7	3	100	30
E. Primaris	59	35	2	5	100	191
E. Secundaris	37	53	1	9	100	94
E. Superiors	27	70		3	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU	57	43			100	7
Aut,com,càr.intermitjos	25	75			100	40
Resta pers. adm.com.tec	44	53	1	1	100	72
Treb.manual qual/no qual	60	37	1	2	100	177
Mestressa de casa	49	19	6	26	100	53
Nº de fills						
Un	46	45	2	6	100	157
Dos	54	40	1	5	100	155
Tres/Quatre/Cinc	60	33	5	3	100	40
Total segons trajectòria TR (%)	51	42	2	5	100	
(n)	180	146	7	19		352

QUADRE 18

	Combinació maternitat/treball remunerat				Total	
	Mare a JC	Mare + TR JV	Mare + TR JP	Mare + TR JC	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	35	10	18	38	100	84
Pal-Èsc, V. Aleg, Per.	52	11	7	30	100	61
Roc., Mol-Tor, Pla B.	54	13	12	21	100	68
Cirera, Cerd-M	51	23	6	21	100	71
Llàntia, Cerd-S	44	19	13	24	100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	57	15	3	25	100	72
De 28 a 33 anys	46	14	14	26	100	196
De 34 a 39 anys	41	17	10	32	100	69
De 40 a més anys	33	13	20	33	100	15
Procedència geo pares						
Catalunya	33	8	29	41	100	64
Fora Catalunya	50	18	10	21	100	262
Mixta	40	4	4	52	100	25
NS	100				100	1
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	50	30	7	13	100	30
E. Primaris	50	15	9	26	100	191
E. Secundaris	49	15	12	24	100	94
E. Superiors	19	5	24	51	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp, Alt càrrec, PL, PU	14	14	43	29	100	7
Aut, com, càr. intermitjos	13	5	25	58	100	40
Resta pers. adm. com. tec	46	10	13	32	100	72
Treb. manual qual/no qual	42	23	9	26	100	177
Mestressa de casa	92	4	4		100	53
Nº de fills						
Un	48	15	10	27	100	157
Dos	45	15	14	26	100	155
Tres/Quatre/Cinc	48	15	8	30	100	40
Total segons combinació mater/TR						
(%)	47	15	11	27	100	
(n)	164	53	40	95		352

QUADRE 19

	Valoració actual repartiment H/D del treball remunerat				Total	
	Molt adequat	Força adequat	Insatisfactori	Molt insatisfactori	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	5	87	7	1	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	16	61	20	3	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	16	56	25	3	100	68
Cirera,Cerd-N	21	61	11	7	100	71
Llantia,Cerd-S	12	53	29	6	100	68
Procedència geo pares						
Catalunya	14	75	8	3	100	64
Fora Catalunya	15	62	19	4	100	262
Mixta		64	28	8	100	25
NS		100			100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	11	68	18	3	100	103
Treball TP/TV	18	67	12	3	100	73
Atur	12	63	20	6	100	121
Mestressa de casa	18	58	20	4	100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	17	47	30	7	100	30
E. Primaris	12	65	17	6	100	191
E. Secundaris	18	63	18	1	100	94
E. Superiors	8	78	14		100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU	14	71	17		100	7
Aut,con,car.intermitjos	5	83	10	3	100	40
Resta pers. adm.con.tec	17	64	17	3	100	72
Treb.manual qual/no qual	13	64	18	5	100	177
Mestressa de casa	19	57	21	4	100	53
Nº de fills						
Un	13	65	17	4	100	157
Dos	15	65	18	3	100	155
Tres/Quatre/Cinc	10	63	20	8	100	40
Total					100	352
(%)						
(n)						

QUADRE 20

	Si atur o mestressa de casa busca feina?			Total	
	Sí, busca treball	No busca treball	NP	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	13	20	65	100	84
Pal-Esc, V. Aleg, Per.	15	38	48	100	61
Roc., Mol-Tor, Pla B.	22	40	38	100	68
Cirera, Cerd-N	15	44	41	100	71
Llàntia, Cerd-S	9	40	51	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	19	49	32	100	72
De 28 a 33 anys	12	33	55	100	196
De 34 a 39 anys	17	29	54	100	69
De 40 a més anys	13	33	53	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	9	23	67	100	64
Fora Catalunya	16	39	45	100	262
Mixta	12	32	56	100	25
NS		100		100	1
Situació treball entrevistada					
Treball TC		1	99	100	103
Treball TP/TV	5	5	89	100	73
Atur	35	61	4	100	121
Mestressa de casa	11	84	5	100	55
Grup professional entrevistada					
Emp, Alt càrrec, PL, PU		14	86	100	7
Aut, com, càr. intermitjos	3	13	85	100	40
Resta pers. adm. com. tec	19	22	58	100	72
Treb. manual qual/no qual	16	32	52	100	177
Mestressa de casa	11	87	2	100	53
Nº de fills					
Un	17	34	49	100	157
Dos	13	37	50	100	155
Tres/Quatre/Cinc	15	33	53	100	40
Total (%)	15	36	49	100	
(n)	52	126	174		352

QUADRE 21

	Si no mestressa de c., raó + imp. treball remu.					Total	
	NP	Raons econòmiques	Independència personal	Interés treball	Canviar ambient	%	n
	%	%	%	%	%		
Barri							
Centre i Eixample	7	61	15	12	5	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	10	62	18	5	5	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	7	74	10	4	4	100	68
Cirera,Cerd-M	6	66	17	1	10	100	71
Llantia,Cerd-S	12	60	21	6	1	100	68
Edat entrevistada							
De 19 a 27 anys	10	64	13	4	10	100	72
De 28 a 33 anys	7	68	17	5	3	100	196
De 34 a 39 anys	4	59	19	10	7	100	69
De 40 a més anys	33	47	13	7		100	15
Procedència geo pares							
Catalunya	9	44	23	17	6	100	64
Fora Catalunya	8	70	14	4	5	100	262
Mixta	12	64	24			100	25
NS					100	100	1
Situació treball entrevistada							
Treball TC		72	17	9	3	100	103
Treball TP/TV		73	16	7	4	100	73
Atur	4	65	17	5	8	100	121
Mestressa de casa	44	38	13	2	4	100	55
Nivell estudis entrevistada							
Sense estudis	10	83		3	3	100	30
E. Primaris	6	76	11	1	6	100	191
E. Secundaris	13	49	26	6	6	100	94
E. Superiors	5	30	32	32		100	37
Grup professional entrevistada							
Emp,Alt càrrec,PL,PU			14	86	8	100	7
Aut,com,càr.intermitjos	3	43	35	15	6	100	40
Resta pers. adm.com.tec	1	67	19	8	4	100	72
Treb.manual qual/no qual	2	79	12	1	5	100	177
Mestressa de casa	45	40	11		5	100	53
Total (%)	8	65	16	6	5	100	
(n)	29	227	57	21	18		352

QUADRE 22

	Qui hauria de mantenir la família			Total	
	Home, sobre tot	Els dos per igual	Altra resposta	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	17	82	1	100	84
Pal-Esc, V. Aleg, Per.	13	85	2	100	61
Roc., Mol-Tor, Pla B.	25	74	1	100	68
Cirera, Cerd-N	14	86		100	71
Llàntia, Cerd-S	13	87		100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	15	85		100	72
De 28 a 33 anys	17	83	1	100	196
De 34 a 39 anys	16	83	1	100	69
De 40 a més anys	20	73	7	100	15
Situació treball entrevistada					
Treball TC	17	81	2	100	103
Treball TP/TV	19	81		100	73
Atur	17	83	1	100	121
Mestressa de casa	11	89		100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	30	70		100	30
E. Primaris	16	83	1	100	191
E. Secundaris	17	81	2	100	94
E. Superiors	5	95		100	37
Grup professional entrevistada					
Emp, Alt càrrec, Pl, PU		100		100	7
Aut, com, càr. intermitjos	10	90		100	40
Resta pers. adm. com. tec	19	79		100	72
Treb. manual qual/no qual	19	80	2	100	177
Mestressa de casa	11	89		100	53
Nº de fills					
Un	17	83		100	157
Dos	13	85	2	100	155
Tres/Quatre/Cinc	30	70		100	40
Total	(%)				
	(n)	16	83	1	100
		58	291	3	352

4.2. El treball domèstic i d'organització de la vida familiar

En aquest apartat es presenta l'anàlisi de dues de les tres dimensions que contemplo del Treball Familiar: el **treball domèstic** i el **treball d'organització de la vida quotidiana de la família**. L'anàlisi de la tercera dimensió, referida a la criança dels fills, es presenta al subcapítol següent. En aquest, l'anàlisi segueix l'ordre següent: (4.2.1) Qui fa què del treball domèstic i d'organització familiar. Característiques i significació de les activitats, (4.2.2) Participació diferencial al treball domèstic i d'organització segons alguns trets de les entrevistades, (4.2.3) Índexs generals i sintètics de la participació relativa de dones i homes joves a tres àrees d'activitat predefinides, (4.2.4) Valoracions que les entrevistades fan del seu actual repartiment del treball domèstic i d'organització familiar.

Cal tenir present que estem analitzant dades que procedeixen de les declaracions de les entrevistades i que és possible pensar que si haguessin estat fetes pels marits potser variarien en algun sentit. Però recordar la procedència d'aquesta informació no la invalida pas, simplement cal que ho tinguem en compte.

4.2.1. Qui fa què del treball domèstic i d'organització familiar? Trets i significació de les pràctiques domèstiques de dones i homes.

La llista d'activitats domèstiques i d'organització han estat ordenades, en la taula següent, segons el percentatge d'entrevistades que declaren ser-ne les principals responsables i executores (s'hi dediquen en exclusiva), la qual cosa porta de manera automàtica a la ordenació de les activitats que són compartides per mare i pare, i de les que són exclusives del pare o d'altres persones.

Taula 41. Qui fa les diferents activitats domèstiques i d'organització familiar

	MARE	MARE i PARE	PARE	ALTRA PERSONA	MAI ES FA	TOTAL (N=352)
(A)						
1. Organitza la bugada	94	6	-	1	-	100
2. Organitza neteja	91	8	1	-	-	100
3. Recull roba bruta	90	7	1	3	-	100
4. Fa la bugada	90	6	1	3	-	100
5. Organitza els àpats	90	9	1	-	-	100
6. Planxa i desa roba	89	6	1	4	-	100
7. Organitza la compra	86	12	1	1	-	100
8. Fa el dinar	79	15	1	3	2	100
9. Frega	75	19	1	6	-	100
10. Escombra	74	20	1	6	-	100
11. Fa el sopar	74	22	3	1	-	100
12. Fa l'esmorzar	72	20	5	2	-	100
13. Neteja la cuina	71	22	2	5	-	100
(B)						
14. Compra roba	74	25	1	1	-	100
15. Organitza visites metge	69	29	1	-	1	100
16. Compra productes neteja	67	27	4	2	-	100
17. Compra aliments	61	34	3	2	-	100
18. Gestió diner del dia	60	35	5	-	-	100
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====
19. Demana serveis externs	45	31	10	1	14	100
20. Va a reunions escola	27	42	5	-	26	100
21. Organitza act.extra-esc	18	42	3	-	37	100
22. Va reunions veïns	7	42	3	-	37	100
		26	47	-	20	100
(C)						
23. Acompanya fills festes	19	63	2	-	17	100
24. Organitza visites amics	15	79	3	-	3	100
25. Gestiona diner grans c.	14	77	9	-	-	100
26. Organitza visites família	14	82	2	-	2	100
27. Organitza caps de setmana	11	85	2	-	3	100
28. Organitza vacances	9	86	3	-	2	100

Allò que es mostra amb claredat, en la progressió de les dades, és que les parelles joves tendeixen a compartir molt poc les activitats domèstiques a l'interior de la llar mentre que comparteixen molt les activitats de tipus relacional amb l'exterior de la llar. Per tant, d'entrada estem avisats del possible "miratge" o engany de qui afirma que avui les relacions de les parelles joves són molt igualitàries: si fora de la llar és possible creure en un canvi substancial de les pràctiques socials de dones i homes joves, dins de la llar pròpia no és pas així. De fet, pel que fa a les dimensions fins aquí contemplades del treball familiar, no apareix cap paper

específic i definit del pare en les activitats domèstiques i d'organització. Allò que apareix és un pare que dóna suport a algunes activitats del Treball Familiar però aquest treball continua essent responsabilitat fonamental de les dones.

Aquests fets generals demanen algunes reflexions sobre les característiques, significació i límits de les distintes activitats contemplades. De tal manera que ens permeti entendre millor les resistències i/o els canvis favorables de dones i homes joves a exercir unes o altres activitats. Per fer-ho, tractaré cada bloc per separat.

BLOC (A)

Les feines domèstiques a l'interior de la llar continuen estan en el cap i les mans de les dones joves

Les activitats de treball domèstic es realitzen dins de casa i quasi sempre les fan les entrevistades (70 % a 94%). Giren al voltant de tres grans necessitats familiars quotidianes: la higiene de la llar, la higiene de la roba, i l'alimentació. Totes es caracteritzen pel constant "fer i desfer", dia a dia, i no permeten acumular feina feta en cap sentit, i, per tant, són feines pesades i poc gratificants.

Però l'aportació positiva del resultat d'aquestes feines és ben clara, tant en termes funcionals com en termes afectius i relacionals (tenir sempre la roba a punt proporciona bon ambient i benestar; tenir un bon dinar a taula, encara més). Ara bé, la satisfacció que pot trobar la persona que les realitza és molt relativa: probablement serà molt diferent per una dona que s'autodefineix com a mestressa de casa, per una dona que les faci a canvi d'un salari, per un home o una dona que les facin tenint també treball remunerat a jornada completa, o estant a l'atur, o tantes altres diverses situacions. Però aquest grau de satisfacció és també ben diferent si aquestes activitats s'han de fer perquè no hi ha altra remei, i cada dia (com succeeix per la majoria de dones), que si es fan de tant en tant i de manera compartida o voluntària (com succeeix quan les fan alguns homes). Però, independentment del grau subjectiu de satisfacció que puguin proporcionar a qui les fa, allò que sembla que persisteix en les mentalitats i en l'estructura simbòlica de la nostra cultura, és que són feines de molt baixa qualificació (molt discutible), amb una forta connotació femenina (o, millor, de servei als altres) i, per tant, degradants per molts homes (en la mesura que se sentin superiors a les dones i a les activitats a elles vinculades).

La gratificació, entesa com el reconeixement explícit (monetari o verbal) que altres fan de la feina domèstica, pot ser molt baixa o molt alta: quan la feina la fan les dones es considera "tan natural" que sovint no es reconeix allò que aporten; quan la fan els homes dins de casa s'els reconeix un esforç excepcional o sinó ells ho viuen com una mala broma; quan el fan altres dones a canvi d'un salari, la dona que se'n beneficia coneix bé el valor que té, però l'home que també se'n beneficia no arriba probablement ni a reconèixer el treball ni el seu valor (segurament serà la seva dona qui negociarà el preu per hora i efectuarà els pagaments). Però malgrat que "dins de casa" es pugui reconèixer a un marit el valor "excepcional" de la seva ajuda, en general aquest es lliurarà prou de fer-ho saber als seus companys de treball¹. Les mentalitats són encara molt resistents a acceptar que alguns homes assumeixen, seriosament, activitats tradicionalment femenines absolutament necessàries pel benestar del grup familiar.

Doncs bé, el fet de que la gran majoria de les entrevistades (veurem més endavant la diversitat al respecte) s'ocupin en exclusiva d'aquestes activitats domèstiques, independentment de la seva situació personal (agradi o no, es reconegui o no, es faci treball remunerat o no, etc), indica el grau de profunditat en què dones i homes joves participen encara, conscient o inconscient, del constructe cultural pel qual "naturalment" són les dones qui s'ocupen de la roba, de l'alimentació familiar i de la neteja de la llar, facin o no treball remunerat.

Cosa de dones : Ocupar-se de la roba bruta dels altres per fer-la neta

Però, d'entre totes les activitats domèstiques aquelles que destaquen per ser de les més exclusives en les mans de quasi totes les dones joves, són les relacionades amb la "roba bruta". En efecte, tot el procés de cura de la roba (recollir la roba bruta, organitzar la bugada, fer la bugada, estendre la roba, plegar-la o planxar-la, guardar-la), és aquell que més difícilment assumeixen els homes. Solament entorn d'un 7 % de pares (que podrien coincidir amb el 7 % de pares que estan a l'atur) comparteixen la cura de la roba amb l'entrevistada, però solament 1 % ho assumeix com a activitat en exclusiva (cosa que fa el 90 % de les entrevistades).

¹ En alguns medis molt específics, per exemple ensenyants, pot donar-se el fet contrari: els homes joves defensen la seva participació a les tasques de la llar i a la cura dels fills o filles. Allò que normalment no "veuen" és que quasi sempre la responsabilitat organitzativa de les activitats en les que participen és de la seva dona. Es tracta de l'efecte d'"excepcionalitat" que magnifica la participació no habitual dels homes en les tasques domèstiques.

El fet molt probable de que siguin els homes en atur qui "també" s'ocupen de la roba bruta i el seu procés fins que altres la puguin tornar a fer servir, no és gens banal perquè, sense por d'extrapolar excessivament, hi podem veure una autopenalització pel fet de no complir amb el tradicional deure dels homes: portar els diners a casa; o hi podem veure una penalització de la dona cap el marit que no troba o no té feina (i d'aquí que podem parlar de relacions de poder al voltant del repartiment de les feines de la llar). Una i altra hipòtesi és possible, i interessant per futures recerques sobre l'imaginari i les representacions dels actors en els processos de transformació de les formes tradicionals dels rols de gènere.

Però, sigui quina sigui la repercussió pràctica i simbòlica que pot tenir sobre els homes l'acció d'ocupar-se de la roba de la família, és inqüestionable la forta connotació simbòlica i repercussió pràctica que té sobre les dones el fet d'estar adscrites a "ocupar-se de la roba bruta dels altres per fer-la neta", pràctica i metàfora que s'estén més enllà de la llar: fixem-nos que moltes dones que fan treball remunerat acostumen a la seva feina remunerada a ocupar-se, també, "de la roba bruta dels altres per fer-la neta" tant en un sentit literal (el cas del servei domèstic o de neteja d'oficines i empreses) com en un sentit metafòric (en el cas de les feines auxiliars i/o poc qualificades).

Alguns homes s'hi animen: proporcionar aliment perquè algú (o alguna cosa) creixi
Ara bé, cal dir, en canvi, que ocupar-se de l'alimentació familiar, activitat encara molt exclusiva de les dones joves mares, té connotacions bastant més positives, això és, la de "proporcionar aliment perquè algú (o alguna cosa) creixi". És la vessant més reconeguda i valorada positivament del treball domèstic (que també té la corresponent metàfora en el treball remunerat de tipus auxiliar, o de servei als altres, en tant treball que permet el creixement de dinàmiques i projectes que sovint profiten més a tercers que no a si mateix/a). Aquesta vessant alimentària del treball domèstic és d'una gran importància simbòlica en les identitats tradicionals de les dones-mestresses de casa, criadores exclusives dels seus fills.

Doncs bé, és precisament en les activitats al voltant de l'elaboració dels menjars, més que no pas en la seva organització o planificació, que apareix una lleu participació compartida dels joves pares; entre un 15 i 20 % d'aquests fan l'esmorzar o el dinar familiar, segons testimoni de les mares que ens donen la informació. Per tant, d'entre el conjunt d'activitats domèstiques són les activitats més vinculades amb l'alimentació que no pas amb la cura de la roba les que els

pares més comencen a compartir.

Però, organitzar la bugada (94 %), organitzar la neteja (91 %) organitzar els àpats (90 %), i organitzar la compra (86 %) són responsabilitats que assumeixen quasi sempre les mares joves, facin o no Treball Remunerat. Cal veure que aquesta organització per atendre necessitats bàsiques de la família, demana una atenció i una dedicació diària, la qual cosa permet entendre a bastament perquè les entrevistades que fan treball remunerat en fan unes dues hores menys, de promig diari, que els seus cònjuges, tal com hem vist anteriorment. Tenint en compte que encara no estem avaluant el treball específic vinculat a la criança dels fills, podem dir, pel que fa al treball domèstic, que són les dones de tota condició social qui n'assumeixen la responsabilitat exclusiva, tot i que una molt petita però significativa proporció de pares, 2 de cada 10, realitzen algunes activitats vinculades a l'elaboració d'aliments.

BLOC (B)

Dones i homes: activitats relacionades amb l'exterior i que tendeixen a ser compartides

Considerem ara el segon bloc d'activitats familiars: fixem-nos que totes són activitats de relació de la família amb l'exterior de la llar, i impliquen que cal **sortir de casa** per poder-les realitzar. Les compres de roba i aliments, les visites al metge i la gestió del diner petit són feines familiars que encara depenen molt de les mares entrevistades (entre un 60%-75% les fan en exclusiva) ; són feines que mantenen una forta relació amb les àrees que han estat i encara són de major exclusivitat de les dones : higiene, salut i alimentació. Però, avui, els aspectes que tenen més relació amb el món extern a la llar (compres i visites a metges) tendeixen a ser compartides entre mare i pare. Diem que tendeixen a ser feines compartides perquè en un limitat però significatiu 30% de les llars els pares les realitzen amb les mares, encara que aquestes en siguin les responsables principals.

Tot i que solament en un 2 o 3 % de llars els pares assumeixen en exclusiva aquest tipus d'activitats, és important reconèixer que ja comencen a fer-se visibles en els mercats i en les consultes pediàtriques: en efecte, les compres d'aliments (34%) i les visites familiars al metge (29%) són activitats a les quals 3 de cada 10 pares joves hi participen, nombre que s'acosta a la de mares que fan T R a temps

complet. Per tant, és plausible pensar que la dedicació del pare jove a aquestes activitats, tradicionalment realitzades per les dones, presenti un progressiu augment sempre i quan les mares facin T R a temps complet, única situació que, avui per avui, sembla ser necessària però no suficient perquè els homes assumeixin cada vegada més tota mena d'activitats de treball dins la família. Més endavant veurem, amb més precisió, els efectes de les distintes situacions de treball remunerat de les dones sobre la participació dels seus cònjuges a les activitats de treball domèstic, internes i externes a la llar, així com la participació d'aquests en el cas de que siguin ells mateixos qui fan una jornada laboral reduïda.

D'entre les activitats de relació de la família amb l'exterior de la llar cal destacar que la participació a les reunions de veïns depèn del pare en el 47 % de les famílies, i que en un 42 % mare i pare comparteixen l'assistència a les reunions de l'escola-bressol. Però cal fer notar que aquestes activitats a les que més participen els pares no són repetitives ni quotidianes, com les activitats domèstiques i les compres, sinó que solament tenen lloc de manera puntual algunes vegades l'any.

BLOC (C)

Activitats de repartiment compartit més consolidat

Les activitats familiars que més del 60% fins el 86% de les entrevistades declaren compartir amb la seva parella són les de relació social i temps d'oci:

- Acompanyar fills a les festes del barri, escola, amics
- Organitzar trobades amb amistats de la parella
- Organitzar trobades amb familiars
- Gestionar els diners de les grans compres
- Organitzar els caps de setmana
- Organitzar les vacances

Aquestes activitats d'oci familiar impliquen posar en joc aspectes relacionals però també comporten decisions econòmiques. Segons les dades, en 8 de cada 10 llars la parella organitza de comú acord amb qui i quan reunir-se (família o amics), però l'indicador no és prou clar per saber si també acorden i decideixen conjuntament la despesa econòmica que cal o es pot fer en les situacions plantejades.

Pel que fa als afers econòmics, en el passat immediat era el marit qui prenia les decisions importants sobre l'ús dels diners (habitualment era l'únic que n'ingressava) i sovint també prenia les decisions sobre l'ús del temps d'oci familiar (si és que n'hi havia), exercint els seus drets sobre la dona i els fills que depenien econòmicament d'ell. Des d'aquest punt de partida, la major participació de la dona en l'organització de l'oci familiar podria ser llegida com a indicador de que avui les dones, en general, tenen més espais de decisió i poder familiar que no van tenir les seves mares o les seves àvies.

Ara bé, si enfoquem els aspectes més relacionals d'aquestes activitats organitzades de manera compartida és possible fer-ne una altra lectura: sempre les dones burgeses mestresses de casa han organitzat i sovint compartit (deixem de banda ara la doble moral) les relacions socials dels seus marits, fet molt visible entre les classes altes, mentre que entre les classes baixes els temps socials i d'oci de dones i homes eren temps molt segregats per raó de sexe (el cafè i la partida pels homes; les reunions de dones al pati). Per tant, el fet de que avui les dones joves s'ocupin de les relacions socials de la família i de la organització de les vacances familiars no indica tant un canvi generalitzat de rol de gènere sinó una extensió d'una forma específica del rol de gènere femení de classe alta cap a les classes mitjanes i populars, extensió que s'explica per la del poder adquisitiu i del consum d'oci de les famílies treballadores. I, per tant, allò que mostra l'alta participació de les dones en aquestes activitats és, en última instància i una vegada més, que les dones tendeixen a ser unes excel·lents organitzadores de la vida familiar, a l'interior i a l'exterior de la llar. Ara bé, no podem afirmar, tal com està plantejat l'indicador, que el fet de compartir amb el cònjuge l'organització d'aquestes activitats impliqui també que les decisions econòmiques es prenguin de comú acord. En tot cas ens ha quedat un buit respecte del qual provarem de donar resposta més endavant.

On és el paper quotidià del pare en aquestes famílies joves ?

L'estructura del conjunt de dades de la taula de repartiment de les activitats de treball domèstic i familiar ens mostra clarament el fenomen que abans ja he esmentat: l'exercici pràctic i concret del treball familiar és cosa de dones, encara que aquestes siguin joves, i no és pas cosa d'homes encara que siguin, també, joves. Cal reconèixer que no s'han inclòs, en la recollida d'informació, una sèrie d'indicadors que podien relacionar-se directament amb activitats tradicionalment considerades pròpies dels homes, per exemple, rentar el cotxe, fer reparacions,

pintar, etc. Però dades referides a dones i homes joves de 31 anys de l'entorn metropolità de Barcelona (Planas, Casal, Brullet i Masjoan 1991) recullen que aproximadament la meitat dels homes joves s'ocupen de les reparacions de la llar; segons dades de l'Enquesta de la Regió Metropolitana (1990) referides al conjunt de les llars de la ciutat de Barcelona, un 46 % dels homes i un 10 % de les dones s'ocupen en exclusiva de les reparacions domèstiques, mentre que en un 29 % de les llars les fa una persona pagada (Subirats 1993:307).

Ara bé, tot tenint en compte aquestes dades que completen les nostres, queda clar que el pare de les famílies joves no té un paper específic i definit en la vida quotidiana de la família perquè : (a) la gran majoria d'activitats domèstiques són exclusives de la majoria de les dones, (b) la resta d'activitats més vinculades a les relacions externes tendeixen a ser compartides entre dona i home, i (c) són poquíssims els joves pares que assumeixen en exclusiva, o de manera prioritària, alguna de les activitats de treball domèstic o organitzatiu.

De fet, el rol masculí del pare dins la família ha estat sempre més simbòlic que pràctic; i la presència quotidiana del pare dins la llar ha estat molt més rara que la de la mare o altres dones de la família. No és estrany, per tant, que els nostres indicadors no estiguin mostrant una imatge precisa i específica del pare; el que donen és una imatge del pare en "negatiu" : el treball domèstic i d'organització de la vida quotidiana no és cosa d'homes. És el treball remunerat allò que configura la seva vida quotidiana. I aquest constructe cultural i ideològic és el que s'endevina darrera les nostres dades, i és allò que fa posar en dubte la profunditat dels canvis en les relacions de gènere en la nostra societat. Però constatar la persistència d'aquest constructe no ens força a dir que sigui hegemònic ni sense fractures. Ja hem vist elements prou clars en aquest sentit en els capítols anteriors : moltes dones fan o volen fer treball remunerat per tenir autonomia econòmica i personal; bastantes dones consideren que el pare hauria de reduir la jornada de treball remunerat per ocupar-se dels fills, com elles. I en aquest capítol també acabem de veure que alguns homes joves comencen a participar en les activitats quotidianes que demana el funcionament regular de la família; però, això sí, la seva participació és fa de manera compartida, de tal manera que les dones no poden deixar de ser-ne les principals responsables.

Perquè el paper del pare dins la llar ha estat sobre tot simbòlic -marcar la Llei i l'Ordre- i mai ha estat relacionat amb el treball quotidià, fatigós i enutjós com és

el treball domèstic. I d'aquí la dificultat de tants pares en assumir-lo en totes les seves conseqüències i facetes encara que les seves cònjuges facin jornades de treball remunerat equivalents a les pròpies. La part "pràctica" del rol masculí es realitza fora de la llar, al treball remunerat. Però, així ¿ quin és el paper del pare, avui, dins la llar ? Al capítol següent podrem comprovar com la seva participació a la dinàmica familiar es fa més visible quan s'analitzen les activitats de criança dels fills. Per tant, si podem parlar de canvis en la identitat de gènere dels homes joves, aquests fan més referència a l'augment de les seves relacions amb els fills, és a dir a la seva forma d'exercir la parentalitat, que no pas per les seves noves habilitats i disposicions generals dins la llar, és a dir la seva forma d'exercir la conjugalitat: per la gran majoria d'homes joves el seu paper en relació al treball domèstic és encara avui el mateix dels seus propis pares i avis: esperar ser servit. Encara que el jove d'avui comparteixi molt més que els del passat les activitats externes a la llar amb la seva dona.

Tenint com a referència els rols tradicionals socialment adscrits a cada sexe, cal tenir en compte que quan diem "compartir" significa solament realitzar conjuntament alguna activitat, però no pas prendre decisions conjuntes després de fer un balanç contrastat de pros i contres. És a dir, quan apareix a les dades que molts marits participen en algunes activitats domèstiques o de criança, de manera compartida, nosaltres sospitem que ho fan des de la modalitat de "dedicació compartida no equitativa" (o descompensada, perquè elles són, finalment, les responsables de descongelar allò que potser ells després cuinaran); però apliquem la mateixa sospita sobre les dones que declaren compartir determinades activitats (perquè qui decideix finalment és el marit). Cal dir, però, que les dades que tenim no ens donen suficient informació al respecte. Allò que mostren és que el paper específic del pare dins la llar és molt reduït pel que fa a les activitats pràctiques i quotidianes, però allò que no ens mostren és fins a quin punt l'autoritat del marit regeix o no, finalment, la dinàmica familiar.

Per tant, fins a quin punt el conjunt de les dades de la darrera Taula ens permeten parlar d'un nou perfil de gènere de dones i homes joves a partir de les dimensions del treball domèstic i d'organització familiar? Des del meu punt de vista la lògica de fons de les relacions de gènere dins les famílies entrevistades dona suport a la idea de que els homes continuen, en general, més disponibles pel treball remunerat que no pas pel treball familiar, malgrat que a moltes famílies les dones fan treball remunerat. La conseqüència, vista en el capítol anterior, és que les dones frenen

les seves potencialitats professionals i que els homes acumulen més capital professional, econòmic i social que les seves dones. I aquesta dinàmica frena, si no impedeix, un creixement de la igualtat entre dones i homes. Ara bé, aquesta dinàmica no es mostra de la mateixa manera ni amb el mateix grau en totes les famílies joves. El factor classe social, això és els recursos materials i simbòlics dels que poden disposar unes i altres famílies, fa que la problemàtica específica de les relacions de gènere, vista des del repartiment del Treball Familiar entre la parella, sigui complexa i diversa. Vegem-ho a continuació.

4.2.2. L'anàlisi diferencial del repartiment del treball domèstic i d'organització

Algunes de les característiques de les entrevistades s'han mostrat molt sensibles a la variació de les pràctiques de treball dins la llar. Aquesta variabilitat obeeix a factors ben diferents segons es tracti de pràctiques més domèstiques (act. 1-18) o de pràctiques més relacionades amb l'exterior de la llar (act. 19-28) (al volum d'annexos podeu consultar els Quadres estadístics de l'anàlisi bivariada relativa a les 28 activitats de Treball Familiar).

Pel que fa a les activitats de treball domèstic, el factor més influent sobre la modalitat de repartiment entre la parella és la situació laboral de l'entrevistada, seguida del seu grup professional, els seus estudis, i la procedència geogràfica dels seus pares. En canvi, tenen una influència molt menor, perquè no modifiquen l'estructura de participació general, el barri, l'edat, el nombre de fills i la situació laboral del marit. És a dir, la modalitat de repartiment del treball domèstic entre les parelles joves no es modifica de manera significativa sigui quin sigui el barri de residència, sigui quina sigui l'edat de l'entrevistada, tingui un o dos fills, o que la situació de treball del marit sigui o no de llarga jornada diària. Per tant, allò que fa decidir qui fa què del treball domèstic i d'organització familiar és, sobretot, el major o menor capital econòmic i cultural de que disposa la dona.

En canvi, el barri de residència i l'edat són els factors que més influència tenen en la variació dels resultats respecte de les activitats externes a la llar, tant respecte d'aquelles més vinculades a compres, metges o reunions escolars, com respecte de les més vinculades a les relacions socials i els temps d'oci familiar. En menor grau, el conjunt d'aquestes activitats també poden variar segons el lloc de

procedència dels pares, els estudis, i el nombre de fills. Però ni el grup professional de l'entrevistada ni la situació laboral del marit semblen influir més o menys en l'estructura de repartiment compartit que domina en aquestes activitats externes a la llar. Per tant, les pràctiques públiques i més visibles de les relacions de gènere són més o menys compartides segons el barri on habita la família i l'edat de l'entrevistada.

(a) Activitats domèstiques que es mantenen sòlidament en exclusiva en les mans i el cap de totes les dones joves

La cerca de la variabilitat porta a vegades a demostracions contràries, és a dir a la troballa de la màxima uniformitat. Aquest és el cas d'algunes activitats domèstiques que mostren una distribució homogènia entre tot tipus d'entrevistades.

Taula 42. Activitats domèstiques de màxima exclusivitat de les dones i màxima uniformitat a tots els grups socials.

	1.Organitza bugada	2.Organitza neteja casa	5. Organitza àpats	7.Organitza compra
Situació laboral				
T.Complet	85	80	83	82
T.Parcial/V	93	90	90	88
Atur	98	97	93	89
M. de casa	100	98	95	87
Estudis				
Superiors	89	87	87	84
Secundaris	94	92	92	85
Primaris	93	90	90	88
No té estudis	100	97	90	83
Barri				
Zona 1	88	89	91	89
Zona 2	95	93	92	89
Zona 3	97	90	90	81
Zona 4	96	94	92	84
Zona 5	93	87	87	88

Dit clarament: **tota la organització domèstica és de responsabilitat exclusiva de la gran majoria de dones joves.** Podem afirmar sense embuts ni equívocs, que les dones joves d'avui, de tota condició i grup social, són les responsables

exclusives de la organització quotidiana de la dinàmica familiar. Malgrat l'exercici comprovat de treball remunerat d'una part molt important d'aquestes dones joves, mantenen una específica condició de gènere derivada de la posició sociocultural de les dones al llarg dels darrers dos segles. La organització de la família i la satisfacció de les seves necessitats quotidianes, demana temps, energia, habilitats i esforç, però són molt pocs els cònjuges que participen d'aquesta organització mostrant iniciativa personal, la única actitud que permet, a la pràctica, que la responsabilitat compartida sigui, a més, equitativa.

(b) Activitats de màxima exclusivitat femenina però sotmeses a variacions per raó de classe social: el cas de la cura de la roba

Alguns aspectes molt concrets de l'activitat domèstica presenten interessants variabilitats malgrat que globalment siguin de prioritària exclusivitat de les dones.

Taula 43. Activitats domèstiques de màxima exclusivitat de les dones però que en determinades situacions es deleguen a terceres persones.

	3. Recull roba bruta	4. Fa la bugada	6. Planxa, desa roba
Situació laboral			
T.Complet	78	78	77
T.Parcial/V	90	90	88
Atur	97	98	97
M. de casa	95	96	96
Estudis			
Superiors	70	73	65
Secundaris	89	88	85
Primaris	94	94	96
No té estudis	87	90	90
Barri			
Zona 1	75	78	75
Zona 2	92	89	92
Zona 3	93	96	96
Zona 4	94	96	96
Zona 5	97	96	91

Ja havíem assenyalat la forta servitud de les dones a la família pel que fa a tot el procés de cura de la roba. Els percentatges de la taula no enganyen al respecte, però tampoc del caràcter de classe, tant o més que de gènere, de l'activitat en

qüestió: ocupar-se de la roba bruta dels altres no és solament cosa de dones sinó sobre tot de les dones de més baixa condició social. Perquè les distàncies percentuals, d'entre 15 i 20 punts o més entre les mares que fan TR a jornada completa, tenen estudis superiors i viuen a la zona burgesa, són degudes no pas a la participació del pare (1%) sinó, sobre tot, al servei domèstic pagat o a l'ajut d'altres dones de la família. Cal recordar al respecte que en societats com l'espanyola o la catalana, als anys cinquanta, el servei domèstic dins les llars no era gens inhabitual: la mà d'obra femenina immigrada del camp a la ciutat ja s'ocupava de la roba bruta de les famílies urbanes de classe mitja i alta. És evident que l'esforç físic que llavors implicava la neteja i manteniment de la roba (les famílies eren, a més, més extenses) és ben diferent de l'actual. Però la regularitat del embrutar i netejar constant, en definitiva, la responsabilitat del manteniment de la higiene i el benestar dins la llar és la mateixa ahir i avui encara que l'esforç físic sigui avui menor. Per això és una de les activitats domèstiques que les dones i homes que poden deleguen a d'altres dones perquè, pagant, les facin.

De fet, el cas de la roba és un exemple ben clar de que algunes activitats domèstiques s'han transformat reduint la quantitat d'energia física i de temps que abans exigien. Gràcies als canvis tecnològics i a l'augment general del benestar han entrat dins la gran majoria de llars les rentadores, neveres i forns. Però, per altra banda, els nivells d'exigència en higiene, alimentació, i benestar, han augmentat notablement, de tal manera que, com deia abans, ni les màquines funcionen soles ni la seva existència implica que no sigui un esforç ocupar-se'n. Ara bé, sigui com sigui, aquests canvis no afecten gaire el que aquí i ara ens interessa: com avui els homes joves s'estan implicant o no en les activitats necessàries pel benestar del grup familiar, amb independència de si l'activitat és avui més o menys feixuga que en el passat. El cas de la roba és ben clar: els homes es resisteixen a ocupar-se'n no solament per la forta adscripció històrica de l'activitat de neteja de la roba a les dones, sinó també per la forta adscripció d'aquesta activitat a una baixa posició social. D'aquí la significació tant important que té aquesta activitat en quan a les relacions de poder pràctic i simbòlic dins la llar. Les dones amb autonomia econòmica la deleguen immediatament a una altra dona. Però vegem, justament, si s'està donant altre tipus de repartiment d'activitats segons sigui la situació laboral de les entrevistades.

(c) *Activitats domèstiques compartides, segons la situació laboral i el nivell d'estudis de l'entrevistada*

Taula 44. Percentatges d'activitats domèstiques compartides segons la situació laboral de l'entrevistada

	TR Temps complet (n= 103) (%= 29%)	TR Temps parcial o variable (n= 73) (%= 20%)	ATUR (n= 121) (%= 34%)	Mestressa de casa (n= 54) (%= 15%)
1. Organitza la bugada	15	7	1	-
2. Organitza neteja	17	10	2	2
3. Recull roba bruta	14	6	2	5
4. Fa la bugada	12	6	1	4
5. Organitza els àpats	15	10	6	5
6. Planxa i desa roba	12	5	2	4
7. Organitza la compra	15	12	8	13
8. Fa el dinar	25	19	8	2
9. Frega	32	25	8	7
10. Escombra	33	27	10	7
11. Fa el sopar	34	25	14	11
12. Fa l'esmorzar	31	29	10	11
13. Neteja la cuina	35	26	12	14
.....				
14. Compra roba	27	23	26	20
15. Organitza visites metge	40	26	23	24
16. Compra productes neteja	34	30	24	18
17. Compra aliments	34	34	33	33
18. Gestió diner del dia	44	33	32	29

Recordem que, en general, les dones que fan treball remunerat en fan, en promig, dues hores menys al dia que els homes. Però d'entre totes les entrevistades, prop del 10 % en fa més de 40 hores setmanals, un 20 % en fa prop de 40 hores setmanals i el 20 % restant és el grup de mares que fa un màxim de 20 hores de treball remunerat a la setmana. Doncs bé, si comparem els efectius i percentatges de mares en cada modalitat laboral amb els percentatges de mares que comparteixen les activitats domèstiques, podem mesurar força ajustadament les desigualtats que es deriven de la modalitat de repartiment que es faci del treball domèstic (cal tenir present que les dades de la taula representen les mares que comparteixen les activitats, ja sia amb el pare ja sia amb altres persones al servei de la família).

Globalment les dones dediquen més energies que els homes al treball domèstic dins la llar, sigui quina sigui la seva condició laboral en el mercat de treball. Recordem que el temps parcial és més freqüent entre dones d'alts recursos mentre que el treball variable és més freqüent entre dones de classe baixa. D'aquí el ball de xifres de les primeres set activitats. Els homes joves participen més o menys a les feines domèstiques segons sigui més o menys ampla la jornada de treball de les seves dones, tot i que sempre es reserva per aquestes la responsabilitat primera en l'organització de les tasques.

En canvi, hi ha activitats familiars que es mostren un repartiment compartit molt consolidat perquè varien molt poc quan l'entrevistada fa treball remunerat o, en tot cas, augmenten lleugerament el percentatge : són les activitats de compres (roba, aliments, productes de neteja) i, per tant, de gestió del diner petit. Són les activitats de relació de la família amb l'exterior de la llar (mercats, centres de salut, escoles, bancs, etc.). El fet de que 3 de cada 10 homes pares joves de qualsevol condició social les practiqui, té molt a veure amb la generalització de la idea de que "avui dones i homes ja fan el mateix", imatge que ve reforçada pel fet de que les parelles joves comparteixen molt les activitats d'oci a l'exterior de la llar, tal com hem vist i comentat anteriorment. És a dir, la imatge pública dels homes joves ha canviat ; altra cosa és la seva manera d'estar dins la llar.

Al meu entendre, aquestes dades segons la situació laboral de la mare, parlen en alguns casos de situacions de desigualtat material i d'explotació de la dona a través del seu plus de treball domèstic; però també ens parlen de situacions laborals compensades entre marit i muller.

Vegem ara la importància del nivell escolar de l'entrevistada sobre el repartiment del treball domèstic, dada que considero fonamental perquè és la base de l'autonomia de les dones en el sentit de que un més alt nivell cultural dóna més recursos per negociar i per modificar situacions no volgudes. Un baix o inexistent capital cultural difícilment permet modificar els marges d'allò que diu la tradició i la norma cultural dominant.

Taula 45. Percentatges d'activitats domèstiques compartides segons el nivell d'estudis de l'entrevistada

	Superiors (n= 37) (% = 10,5)	Secundaris (n= 94) (% = 27)	Primaris (n= 191) (% = 54)	No estudis (n= 30) (% = 8,5)
1. Organitza la bugada	8	6	6	-
2. Organitza neteja	8	7	9	3
3. Recull roba bruta	11	6	5	10
4. Fa la bugada	11	6	4	7
5. Organitza els àpats	8	8	9	10
6. Planxa i desa roba	22	6	1	10
7. Organitza la compra	13	14	10	13
8. Fa el dinar	22	15	14	10
9. Frega	19	18	19	13
10. Escombra	19	21	21	10
11. Fa el sopar	30	28	19	7
12. Fa l'esmorzar	27	21	19	13
13. Neteja la cuina	35	22	21	13
.....				
14. Compra roba	19	27	24	33
15. Organitza visites metge	41	33	27	13
16. Compra productes neteja	35	29	26	23
17. Compra aliments	38	35	31	37
18. Gestió diner del dia	49	32	37	20

Curiosament, el nivell escolar de les entrevistades fa variar les dades però molt menys del que esperàvem. Les mares amb estudis primaris i secundaris, amb percentatges d'activitats compartides quasi bé idèntics, poden representar la situació més típica (en el sentit de comportament majoritari i tendència general) en les famílies joves d'avui respecte del repartiment del treball domèstic i d'organització familiar entre la parella.

Per altra banda, si observem a la taula les set primeres activitats (les més exclusives de les dones) constatem una proximitat entre mares amb estudis superiors i mares sense estudis la qual cosa s'explica per l'ajuda pagada que reben les primeres i la major participació dels pares en atur, o de les filles grans, que reben les darreres.

Ara bé, també es constata, pel conjunt de les activitats, especialment les més "públiques" (14-18), que les mares universitàries comparteixen una mica més les

activitats domèstiques que no pas les mares amb baixos recursos escolars; la diferència entre un i altre medi familiar és més marcada en relació a les "visites al metge" i en la "gestió del diner del dia". Aquestes dues activitats poden ser considerades, en aquest sentit, com a bons indicadors de canvi en les relacions tradicionals de gènere donat que impliquen una major atenció del pare cap a la salut de la criatura i una major autonomia de la mare en la gestió del diner. Cal recordar, en tot cas, que aquestes dades d'un repartiment més compartit en les parelles d'alt estatus s'han d'associar amb el fet de que les mares amb estudis universitaris són també les que fan més treball remunerat a temps complet.

4.2.3. Els índexs globals de participació al treball domèstic i d'organització de la vida quotidiana de la família

S'han obtingut uns índexs de participació de mare i/o pare a les diferents àrees d'activitat de Treball Familiar, segons van ser definides en el procés de construcció del qüestionari. Els percentatges relatius a cada categoria relacionada a la taula que segueix (compres bàsiques, menjars, neteja, etc.) són el resultat d'un càlcul sintètic efectuat sobre l'agrupament d'activitats relacionades entre sí. Aquest càlcul s'ha fet sobre un total de 9.856 respostes donades pel conjunt de les 352 entrevistades. Aquests índexs sintètics confirmen les argumentacions generals i interpretatives anteriors.

Taula 46. Índexs sintètics de participació de mare, pare, o altres persones, a cada àrea d'activitat de manteniment, organització i participació familiar.

	MARE	MARE I PARE	PARE	ALTRA PERSO NA	MAI ES FA	TOTAL
V1. Compres bàsiques	67	29	3	1	-	100
V2. Menjars	75	19	3	2	-	100
V3. Neteja	73	20	1	5	-	100
V4. Roba	90	6	1	3	-	100
V5. Org.compres,àpats,neteja,roba	90	9	-	1	-	100
<i>Index manteniment dia a dia</i>	81	16	2	2	-	100 (5632)
V5D. Gestionar diner	37	56	7	-	-	100
V5S. Org. serveis externs	51	32	4	1	13	100
V6. Org. sortides-vacances	12	83	3	2	-	100
<i>Index organització familiar</i>	33	57	5	1	4	100 (3168)
V7. Participar actes socials	17	43	18	-	21	100
<i>Index participació social</i>	17	43	18	-	21	100 (1056)

- l'índex sintètic de **manteniment dia a dia (81-16-2)** ens confirma la dedicació exclusiva de la mare com a modalitat majoritària; indica la permanència del model tradicional femení en les àrees de treball domèstic.

- l'índex sintètic d'**organització familiar (33-57-5)** ens confirma una tendència a la dedicació compartida entre dones i homes. En efecte, la gestió del diner i la organització dels temps d'oci familiar són àrees bastant compartides entre dones i homes, malgrat que algunes de les dones que comparteixen aquesta àrea d'activitat, no facin treball remunerat.

- l'índex sintètic de **participació social (17-43-18)** permet que sigui interpretat com un índex d'una aparent major flexibilitat en l'exercici de rols de gènere. Si el posem en relació amb el percentatge de dones que fan treball remunerat (50%), resulta que l'índex de participació social compartida (43%) és menor. Però, alhora, és l'àrea on es dona la major participació en exclusiva dels homes (18%) i la menor participació exclusiva de les dones (17%).

Ara bé, la lectura d'ambdues dades, a la cerca de possibles transformacions de les relacions de gènere, cal fer-la des de les posicions relatives dels models de gènere tradicionals, això és: (a) des de la perspectiva del model tradicional masculí, el 18% d'exclusivitat masculina expressa la continuïtat d'una pràctica masculina (representar la família en les institucions socials), però alhora també expressa la seva reducció important donat que l'índex de participació compartida és relativament molt més alt; (b) des de la perspectiva del model tradicional femení, el 17 % d'exclusivitat femenina expressa que un grup significatiu de mares són avui les representants principals de la família, pràctica que s'adiu poc amb el model de gènere femení de tipus tradicional.

Doncs bé, avui per avui, solament sembla que podem parlar de tendència cap a una dedicació no estereotipada en el cas de les activitats de participació en actes socials. Això no significa, com hem vist, que en algunes famílies o parelles, altres tipus d'activitats puguin ser compartides de manera compensada.

4.2.4. Valoracions de l'actual repartiment del treball domèstic i d'organització familiar

De la mateixa manera que es va demanar l'opinió de les entrevistades sobre el repartiment del treball remunerat entre ella i el cònjuge, també es va demanar que valoressin, en el mateix sentit, el repartiment del treball domèstic i d'organització. La primera valoració obtinguda fa referència al *model ideal de repartiment* i les respostes són unànimes: tant dona com home haurien de participar de manera equitativa del treball domèstic, opinió que fins i tot afirmen algunes de les entrevistades que s'han autodeclarat com a mestresses de casa.

- Dona, sobre tot.....6 %
- Tant home com dona.....93 %
- Home, sobre tot..... 1 %

Això demostra que l'imaginari popular al respecte no té avui quasi bé fissures: per la gran majoria de dones joves no semblen existir raons ideològiques o d'altra tipus, que tinguin suficient entitat per justificar que els homes joves no hagin de fer el treball domèstic i d'organització de la vida quotidiana, tal com han fet i continuen fent les dones. Les mentalitats, per tant, han canviat fins a tal punt que

podem considerar que estem davant d'una ruptura total de la legitimitat del dret de l'home a exigir i rebre els serveis de la seva dona-esposa. Podem afirmar que avui s'ha imposat, i s'ha estès a tot l'espectre social de dones joves, una nova mentalitat que no accepta que la naturalesa (o Déu) ha fet les dones amb una predisposició innata a fregar, treure la pols i cuidar criatures. Altra cosa és la posició més o menys evolucionada que mantinguin els homes joves al respecte, tot i que no és res d'estrany que els trobem sovint en posicions de resistència donat que en aquest procés de canvi estan perdent privilegis seculars.

Ara bé, aquesta forta tendència no impedeix que hi hagi algunes mares, molt poques, que dissenteixen d'aquella general opinió: unes afirmen que el treball domèstic hauria de ser cosa de dones mentre que altres afirmen que hauria de ser cosa dels homes. Les primeres destaquen entre les mares que fan treball a temps parcial o variable (10 %), entre les que no tenen estudis (13%), entre les empresàries (14%), i entre les que tenen tres o més fills (15%). Defensen una posició ideològica minoritària que, tal com acostuma a passar quan es defensa una manera de pensar al marge de la norma, reuneix mares d'oposada posició social (unes tenen molts recursos socials altres tenen situacions molt precàries). Però ¿qui són les mares radicals que consideren que són els homes aquells que haurien d'assumir les càrregues domèstiques i familiars? El tret més rellevant d'aquesta petita minoria és que tenen més de 40 anys (6%), la meitat té estudis superiors (3%), grup professional de tècnic mig (3%) o se situa a resta de personal (3%) i té tres o més fills (3%). No sabem a què obeeix aquesta radicalitat, si és la resposta a una experiència molt negativa amb la pròpia parella, o és testimoni de la seva absoluta disconformitat amb el que ha estat l'estereotip tradicional.

Ara bé, més enllà del model de repartiment considerat ideal, es va fer una pregunta referida a l'experiència real, a la situació viscuda. La pregunta fou formulada de la manera següent: *¿Com valora el repartiment actual, entre vostè i la seva parella, del treball domèstic?* Les respostes globals van ser les següents:

- 14 % - El treball de casa sempre el faig jo i em sembla normal que així sigui
- 14 % - Sempre el faig jo però no em sembla just
- 29 % - El faig jo, però protesto i demano que m'ajudin
- 40 % - La meua parella col.labora sense que calgui demanar-li
- 3 % - Altres persones ho fan tot o quasi tot

Aquestes respostes globals ens informen de que:

- (a) Un 14 % d'entrevistades estan d'acord en fer tot el treball domèstic (percentatge similar amb el de mestresses de casa però que a l'anàlisi diferencial veurem que inclou d'altres situacions laborals).
- (b) Un 43 % d'entrevistades (14% + 29% = 43%) no estan d'acord amb la poca o nula participació del cònjuge.
- (c) Un 40 % d'entrevistades semblen estar satisfetes del repartiment del treball domèstic amb la seva parella i, per tant, no viuen com a situació de desequilibri o descompensació el fet d'assumir en exclusiva o de manera prioritària la organització i execució de les activitats més pròpiament domèstiques, tal com hem comprovat al llarg d'aquest capítol.

Per tant, si bé l'ideal d'un repartiment compartit equitatiu del treball domèstic rep el suport de la gran majoria de dones entrevistades, la pràctica domèstica es diversifica molt perquè també són molt diverses les particularitats de la vida de cada entrevistada. Les seves desiguals condicions de vida fa que les respostes es fragmentin fins mostrar la negació, a la pràctica, d'aquell ideal. A la taula que segueix es presenta l'experiència del treball domèstic i la satisfacció o insatisfacció del seu repartiment segons situació laboral, estudis i grup professional de les mares entrevistades (vegeu també altres dades als Quadres del volum d'annexos). Aquesta anàlisi diferencial ens permet afinar molt més la interpretació de l'experiència viscuda al respecte.

Taula 47. Valoracions del repartiment del treball domèstic segons situació laboral, estudis i grup professional de l'entrevistada (% horitz.)

	Senpre jo, bé (14 %)	Senpre jo, injust (14 %)	Rondino, vull ajuda (29 %)	Parella col·labo- ra (40 %)	Altres ho fan tot (3 %)	TOTAL
Situació laboral						
T.Complet	2	11	24	58	5	(103)
T.Parcial/V	10	12	47	32	-	(73)
Atur	24	16	23	35	2	(121)
M. de casa	20	20	29	27	4	(55)
Estudis						
Superiors	3	3	24	54	16	(37)
Secundaris	15	15	28	43	-	(94)
Primaris	13	16	30	39	2	(191)
No té estudis	33	13	33	20	-	(30)
Grup professional						
Emp,Alt càr,PLiberal	-	-	43	14	43	(7)
Aut,comerç,c.internig	5	8	25	55	8	(40)
Resta pers,adm,com,tec	13	13	24	51	-	(72)
Treb.man. qual/no qual	15	15	32	37	1	(177)
Mestressa de casa	21	21	28	26	4	(53)

Tenir l'exclusivitat de la llar no és desitjat ni per les mestresses de casa

Qui són les mares que estan més d'acord en fer en exclusiva les feines de la llar? Malgrat que era d'esperar que les mares mestresses de casa o en atur manifestessin la més alta satisfacció relativa amb la seva exclusivitat, resulta que solament 2 de cada 10 n'estan satisfetes; contràriament, d'entre les mares mestresses de casa 2 de cada 10 consideren "injusta" la seva situació, i 3 de cada 10 afirmen que acostumen a "rondinar, queixar-se i demanar ajuda" (les mestresses de casa, recordem-ho, són les que més fills tenen). Però de la mateixa manera que sorprèn que la meitat de les mestresses de casa (49%) mostrin insatisfacció per la seva exclusivitat domèstica també sorprèn que prop de 3 de cada 10 afirmen que la parella col·labora en el treball domèstic (27%).

Cal dir que aquesta pregunta es va realitzar després de preguntar sobre la sèrie d'activitats que hem estat analitzant en aquest capítol. Donat que hem comprovat